

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი
Journal of Creative Union of Composers of Georgia

მუსიკა

MUSIKA

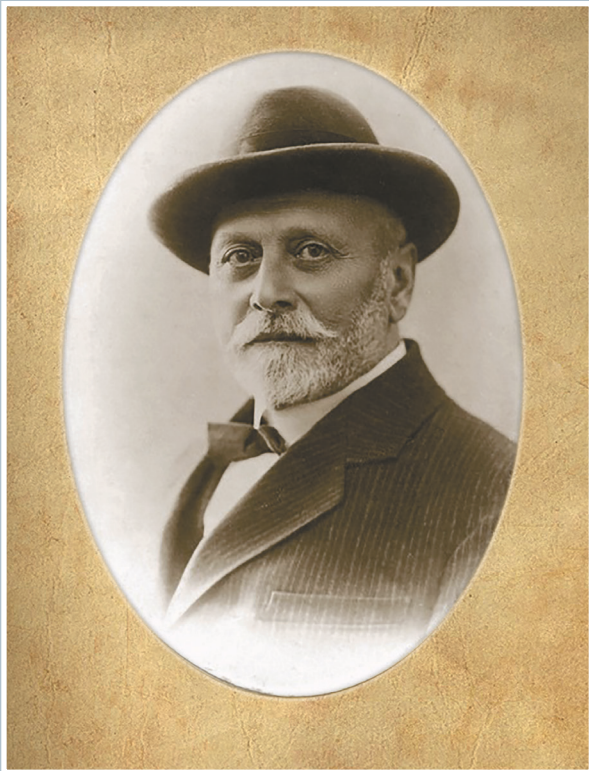
3 (32)
2017

ბიგ-ბენდი – 20

თბილისის მერიის ბიგ-ბენდს წელს დაარსებიდან 20 წელი შეუსრულდა. სახელოვან კოლექტივს დიდი წვლილი შეაქვს ქართული ჯაზური და პოპ-მუსიკის განვითარებაში. მის წიაღში დაოსტატდა არაერთი პროფესიონალი ქართველი მომღერალი და მუსიკოს-ინსტრუმენტალისტი. უზარმაზარია მათი რეპერტუარი და კონცერტების სია, რომელიც მოიცავს როგორც საქართველოს, ისე მსოფლიოს სხვადასხვა პრესტიჟულ სცენებს.

ჟურნალი „მუსიკა“, საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირი ულოცავს ამ წარმატებულ კოლექტივს საიუბილეო თარიღს და მომავალ წინსვლას, გამარჯვებებს უსურვებს როგორც სამშობლოში, ისე საერთაშორისო სარბიელზე.

მელიტონ ბალანჩივაძე (1862-1937)

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

3 (32)•2017

ქურნალი გამოიცემა
საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის
სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

თარიღი

მზია ჯაფარიძე

ვის სწირდება ბალანჩივაძის მემორიალური მუზეუმი?
მილიტონ ბალანჩივაძე — 155 2

შემოქმედებითი შესავალი

მასალა მოამზადა თამარ წულუკიძემ
შესავალი იმერი კავსაძესთან 5

საქართველო და მსოფლიო

ალექსი შანიძე

„...სიყვარულს უხანძრია!“

იანუელ და ქართველ ხელოვნება დაუნიჭიარი თბილისური
ორპიანი შემოქმედებითი ფორმირება 10

გამოსათხრობარი

რუსუდან ქეთათელაძე, ჯამალ ბაგლაიშვილის ხსენება 19

თვალსაზრისი

ალექსანდრე მწარიშვილი

რინალის სახანგი და...

კონსტანტინე ანტონოვიჩი ხელოვნება 21

თანამედროვეს თვალთ

ანზორ ერქომაიშვილი

ანდრე ერქომაიშვილის ჩანაწერებიდან

(ნოდარ ბაგინია, ზარიკო) 25

ფოლკლორი

გიორგი კრავიშვილი

ლაზარი ხალხური მუსიკის იურიდიული მონაცემები 29

ისტორიის ფურცელი

ნოდარ ხითარიშვილი

ვასილ თამარაშვილი (ბარდგვარამიდან 60 წლისთვის გამო) 35

ოპერა

ნინო (ნუნუ) მესხი, თამარ ლავიშვილი 44

შემოქმედებითი გარდასახვანი

უშნგი ლონდარიძე

ხელოვნება და ავადღებული სიყვარული 49

ჩემი აზრებით

მზია ჯაფარიძე, სიყვარულისა და თავდადების აგალითი 54

ქართველი მუსიკოსები უცხოეთში

ალექსი შანიძე

ორი შთაბეჭდიანი მანდილოსანის კონცერტი 57

დაჯილდოება

გიორგი კრავიშვილი

ქართული ფოლკლორის მონაცემების დაჯილდოება

და საქველმოქმედო ფონდი „ქართული გალერა“ 62

სამეცნიერო გვირგვინი

გურამ გავთშიძე

ქართული მუსიკალური სისტემისა და გვირგვინის შესახებ 65

პროსტრუქცია

მზია ჯაფარიძე

„თეთრი რაზი არ ფიქვამს უფავის“ ...

კომპოზიტორი ჯუბა ჯანდიერი 76

WWW

..... 80

Summary

..... 82

რედაქტორი: მიხეილ ოძელი

თანარედაქტორები: მზია ჯაფარიძე, თამარ წულუკიძე, მია გოგიშვილი

ლიტონი: ვახტანგ რურუა, ვანო კიკნაძე

ინფორმაციის მარგანტი: ქეთევან თუხარელი

მისამართი: დავით აღმაშენებლის 123

ტელ.: (+995 32) 295 41 64; ფაქსი: (+995 32) 296 86 78

ვის სჭირდება ბალანჩივაძის მემორიალური მუზეუმი?!

მელიტონ ბალანჩივაძე – 155

აზია ჯაფარიძე

ხელოვანთა ბრწყინვალე დინასტიის, შესანიშნავი საგვარეულოს ღირსეულ წარმომადგენელსა და მამამთავარს, ქართული ეროვნული საკომპოზიტორო სკოლის ერთ-ერთ დუქმდებელს, კლასიკოსს, საზოგადო მოღვაწეს, ქართული კლასიკური ოპერისა („თამარ-ცბიერი“, იგივე „დარეჯან-ცბიერი“) და ქართული რომანსის პირველი ნიმუშების ავტორს, მელიტონ ბალანჩივაძეს 2017 წელს დაბადებიდან 155 წელი, გარდაცვალებიდან 80 წელი უსრულდება. 1897 წლის 20 დეკემბერს, სანქტ-პეტერბურგში, „კეთილშობილთა საკრებულოს დარბაზში“ რუსი მსახიობების მონაწილეობით შესრულდა მელიტონ ბალანჩივაძის ოპერა „თამარ-ცბიერის“ პირველი აქტი და მესამე აქტის რამდენიმე ნაწყვეტი. ეს იყო ქართული კლასიკური მუსიკის ისტორიული დღე – პირველი ქართული საოპერო ნაწარმოების პირველი საჯარო შესრულება.

უმარაზარია მელიტონ ბალანჩივაძის როლი ქართულ მუსიკალურ კულტურაში. მის სახელს ერთი და ორი უმნიშველოვანესი წამოწყება როდი უკავშირდება: ქართული პროფესიული სამუსიკო განათლების მესაძირკვლე საქართველოს რეგიონულ-კულტურულ ცენტრებში. მის სახელს უკავშირდება ქუთაისსა (1918) და ბათუმში (1928). შალვა თაქთაქიშვილთან, მელიტონ კუხიანიძესთან ერთად) სამუსიკო სასწავლებლების დაარსება, სასწავლებლებისა, რომლებმაც მრავალი გამოჩენილი მუსიკოსი აღუზარდა საქართველოს. აღარაფერს ვამბობთ იმაზე, რომ არსებითი როლი ითამაშა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის რეორგანიზაციაში, მის „გაქართულებაში“.

მელიტონ ბალანჩივაძე

მელიტონ ბალანჩივაძე იყო ქართული კულტურის, ქართული მუსიკის გულმხურვალე პოპულარიზატორი – პეტერბურგში სწავლისა და მოღვაწეობის 28 წლის მანძილზე იგი დაულაღავად უწევდა პროპაგანდას ქართულ მუსიკას არა მხოლოდ სანქტ-პეტერბურგში, არამედ რუსეთის სხვა ქალაქებში; მან პეტერბურგში მონაწილე ქართველი სტუდენტებისგან დააარსა ქართული გუნდი და მათი მონაწილეობით მართავდა ქართული ხალხური მუსიკის საღამოებს, გამოდიოდა როგორც ლოტბარი და მომღერალი, ამით რუსულ საზოგადოებას აზიარებდა მათთვის უცნობ უძველეს ქართულ ხელოვნებას. საქართველოში დაბრუნების შემდეგაც განაგრძო ამ მიმართულებით საქმიანობა, არაერთი ქართული ხალხური გუნდის დაარსებაში მიიღო უშუალო მონაწილეობა.

დიდია მელიტონ ბალანჩივაძის ღვაწლი ქართუ-

ლი ხალხური სიმღერისა და საგალობლის შეკრების საქმეში. 1883–86 წლებში, ხალხური სიმღერისა და საგალობლების ჩანერა-შესწავლის მიზნით, ფილიმონ ქორიძესთან ერთად, საქართველოს თითქმის ყველა კუთხე შემოიარა. ამ ორმა ამგდარმა მამულიშვილმა მოისმინა და ჩაინერა ხალხის ხსოვნაში შემონახული მრავალი სიმღერა და იმ დროისთვის ეკლესია-ტაძრებში აკრძალული საგალობლები. ამით მივიწყებას გადაარჩინა, მომავალ თაობებს შემოუნახა ჩვენი ეროვნული საუნჯის დიდი ნაწილი.

და ბოლოს, უსათუოდ უნდა აღინიშნოს რომ მეღვთისმეტყველები ბალანჩივაძემ ქვეყანას დაუტოვა სრულიად უნიკალური შთამომავლობა, რომელთაგან თითოეულის ღვაწლი ცალკე არაერთი ვრცელი სტატიის მასალას იძლევა. ჯერ მართო მისი ვაჟიშვილების დასახელებაც კმარა, ახსნა-განმარტებას არ საჭიროებს — ანდრია ბალანჩივაძისა და ჯორჯ ბალანჩინის (გიორგი ბალანჩივაძე) შემოქმედებითი დანატოვარი. ანდრია — ქართული მუსიკის კლასიკოსი, მრავალმხრივი შემოქმედი, მოღვაწე; ჯორჯი — ამერიკული ეროვნული ბალეტის დამაარსებელი, მსოფლიო მასშტაბის ქორეოგრაფი. მათი და — თამარ ბალანჩივაძე, რომლის ერთადერთი შემორჩენილი ფერწერული ტილოც კი ცხადყოფს ნიჭიერებასა და ოსტატობას, მაგრამ, სამწუხაროდ, მისი სიცოცხლე ლენინგრადის ბლოკადამ იმსხვერპლა.

ახლა გავისხენოთ ანდრია ბალანჩივაძის შთამომავლები: ამირანი — ფიზიკოსი და შესანიშნავი მხატვარი, ჯარჯი — ნიჭიერი მუსიკოსი, კომპოზიტორი, პიანისტი, არაერთი საშემსრულებლო ანსამბლის დამაარსებელი, ხელმძღვანელი, უჩვეულო პრემიერების ორგანიზატორი, საინტერესო, თვითმყოფი მხატვარი; ქალიშვილი ცისკარი — ბალეტის ცნობილი მოცეკვავე; ანდრიას შვილიშვილები: ამირანის ვაჟი — ანდრია ბალანჩივაძე-უმცროსი — მუსიკოსი და მხატვარი; ჯარჯის ვაჟი — შესანიშნავი, ორიგინალურად მოაზროვნე ფერმწერი, დიდი პაპის სუბინა, ანტონი. დაბოლოს, ანდრია ბალანჩივაძის მეუღლე პანა ბალანჩივაძე — თვითნასწავლი მხატვარი, ჩინებული პორტრეტისტი.

2014 წელს საქართველოს ს. ჯანაშიას სახ. ეროვნულ მუზეუმში გაიმართა ბალანჩივაძეების საგვარეუ-

ლოს გამოფენა, რომელმაც გააოცა და აღაფრთოვანა თბილისის საზოგადოება. მუსიკისმცოდნე რუსუდან ქუთათელაძემ გამოაქვეყნა კიდევ წერილი ჟურნალში „მუსიკა“ სათაურით — „საკვირველი ძალა გენეტიკისა. ბალანჩივაძეთა საგვარეულოს გამოფენა“. მართლაც,

მელიტონ ბალანჩივაძის მომღერალთა გუნდი, რომელიც ატარებდა „ქართულ სალამოებს“ პეტერბურგში და რუსეთის სხვა ქალაქებში (მ. ბალანჩივაძე სურათზე ცენტრში, პალტოში). გუნდში მღეროდნენ პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველი სტუდენტები, მათ შორის კოტე მაყაშვილი (სურათზე III რიგში მარცხნიდან მესამე); ზურაბ აბდუშელიშვილი (II რიგში მარცხნიდან პირველი); იოსებ მაყაშვილი (II რიგში მარცხნიდან მეორე); ოსიკო ბარათაშვილი (თარით ზედაში). სურათი გამოქვეყნებულია გაზ. „ივერიაში“, 1898 წლის 10 აპრილის ნომერში

პირველი, რაც თვალში ეცემოდა დამთვალიერებელს იყო ვაკვირება — ყველა ნიჭიერი, ყველა ინდივიდუალური, განუმეორებელი ხელწერის პატრონი, მდიდარი ფერთა გამითა თუ ფაქიზი, განუმეორებელი სულიერი სამყაროთი (რაც XXI საუკუნეში ნამდვილად გასაკვირია!), ამას ერთვოდა მარადიული ფასეულობებისა თუ თემების ღრმად ორიგინალური ხედვა... და ეს მხოლოდ ბალანჩივაძეების ფერწერაა! ხოლო ფერწერის გარდა კი ქართული მუსიკის მარგალიტები, მსოფლიო ქორეოგრაფიის შედეგები... რომელი ერთი ჩამოვთვალო... ამიტომ გამოფენის შემდეგ თავისთავად გაჩნდა კითხვა — ნუთუ საქართველოში არ უნდა არსებობდეს ბალანჩივაძეების შემორჩენილი მუზეუმი?! ნუთუ არ უნდა

მელიტონ ბალანჩინის შვილები: ანდრია, თამარი და გიორგი. აკუბერაგანი. 1915წ.

არსებობდეს ადგილი, სადაც თავმოყრილი იქნება ეს საუნჯე, სიმდიდრე, რომელიც ხილულს გახდის ეროვნული ნიჭიერების უნიკალობას!

არ მეგულება ოდნავ მაინც გონიერი ერი, ვინც ამგვარ საკითხზე არ იზრუნებდა. მართო ჯორჯ ბალანჩინი საკმარისი იქნებოდა, რომ ასეთ მუზეუმზე ეფიქრა სახელმწიფოს, ჯორჯ ბალანჩინი, რომელსაც, ხშირად XX საუკუნის სამ უდიდეს გენიოსთა შორის, სტრავინსკისა და ჰიკასოსთან ერთად მოიხსენიებენ! აღარაფერს ვამბობ თითოეულ ბალანჩინაძეზე და მათ ფასდაუდებელ მემკვიდრეობაზე.

როგორც კი მსოფლიოს რომელიმე ლიდერი, საპატიო პიროვნება გვესტუმრება ხოლმე, პირველი, რითაც თავს ვინჯობთ — მუსიკას! ქართული ხალხური მუსიკა, იუნესკოს მიერ მსოფლიო არამატერიალურ ფასეულობათა ნუსხაში შეტანილი! ამას ემატება ჩვენი სახელოვანი, მსოფლიოში სახელგანთქმული პროფესიონალი შემსრულებლები (ცხადია თუ სამშობლოში არიან! თორემ ახლა ქართველი მუსიკოსები მოთხოვნადი არიან მსოფლიოს პრესტიჟულ სცენებზე, საქართველოში საგასტროლოდ თუ ჩამოდიან). ქართული მუსიკით თავმოსაწონებელი მაგალითები უამრავია. გავიხსენოთ თუნდაც ამერიკის შეერთებული შტატების ვიკე-პრეზიდენტის, მაიკ პენსის ბოლოდროინდელი ვიზიტი, სადაც სახელმწიფოს მესვეურებმა, პირველ რიგში, სწორედ ქართული მუსიკით მოიწონეს თავი. ქართული მუსიკა ჩვენი თვითმყოფობის ერთ-ერთი უმთავრესი მახველებელი.

ახლა წარმოვიდგინოთ, ამერიკის ერთ-ერთი ლე-

გენდის — ჯორჯ ბალანჩინის სამშობლოში რომ არსებობდეს ბალანჩინაძეების მემორიალური მუზეუმი — მისი მამის, მელიტონის ბალანჩინაძის მუსიკის ხელნაწერებს, ფასდაუდებელ ნაღვანს რომ წარმოაჩინოს, მუზეუმი ჯორჯ ბალანჩინის უნიკალური ქორეოგრაფიითა თუ ანდრია ბალანჩინაძის სიმფონიების, კონცერტების, საბალეტო თუ სხვა პარტიტურათა ფაქსიმილებით, მის შთამომავალთა ფერწერული ტილოებით დამშვენებული კედლებით, მდიდარი ფოტოარქივით, ავტოგრაფებით, აუდიო და ვიდეო ჩანაწერებით და სხვა მრავალი რარიტეტით... ეს ხომ მთელი საქართველოს სავიზიტო ბარათი იქნება! დარწმუნებული ვარ ასეთი მუზეუმი ნამდვილად ჩაინერება საქართველოს უმნიშვნელოვანეს კულტურულ კერათა რიცხვში, მრავალ ტურისტსაც მიიზიდავს.

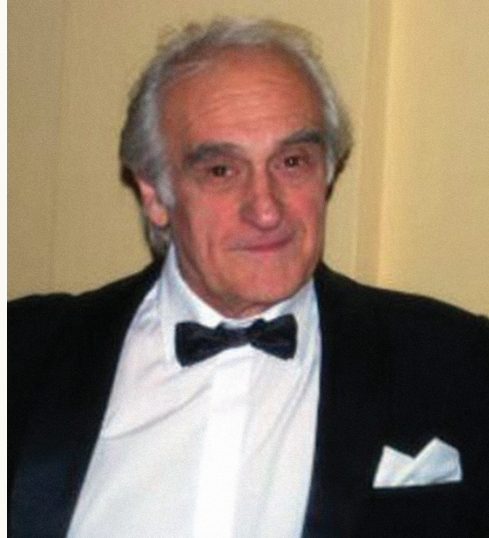
საქართველოში არსებობს 73 (!) მემორიალური მუზეუმი (ეს ძალიან კარგია!) და მათ შორის ვერ გამოიძებნა ადგილი თუ თანხები ბალანჩინაძეების მემორიალური მუზეუმისათვის! ვერ გამოიძებნა ნება სახელმწიფოს მხრიდან, თუნდაც დამოუკიდებლობის ბოლო 25 წლის მანძილზე, ამ საკითხის მოსაგვარებლად. სამწუხაროა, მეტი რომ აღარაფერი ვთქვათ!

ვის სჭირდება ბალანჩინაძეების მუზეუმი? ვფიქრობ, ყველაზე ნაკლებად თავად ბალანჩინაძეებს. ბალანჩინაძეების მუზეუმი, პირველ ყოვლისა, სჭირდება საქართველოს, მით უფრო დღეს, რათა კიდევ უფრო უკეთ გაგვიცნოს მსოფლიომ, საუკეთესო მხრით წარმოგჩინდეთ იმ ევროპულ თანამეგობრობაში, რომლისკენაც საუკუნეების მანძილზე ვილტვოდით.

ვიმედოვნებ, მელიტონ ბალანჩინაძის საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით მაინც, საქართველოს კულტურის სამინისტრო, საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირი, საქართველოს მუსიკალური საზოგადოება, ქართული კულტურის ჭეშმარიტად მოყვარე და დამფასებელი ბიზნეს-მაგნატები, მეცენატები, ერთობლივად იზრუნებენ ამ საქვეყნო, სამვილიშვილო საქმეზე და თუ უშუალოდ საქმეს არ მოჰკიდებენ ხელს, ფიქრს მაინც დაიწყებენ ამ საკითხის მოსაგვარებლად...

შეხვედრა იმერი კავსადესთან

საქართველოს სახალხო არტისტს, იტალიის საერთაშორისო პრესტიჟული პრემიის "Foyer des artistes"-ის ოქროს მედლის მფლობელს, ქართული ვოკალური სკოლისა და კავსადეების სახელგანთქმული მუსიკალური გვარის ერთ-ერთ გამორჩეულ წარმომადგენელს, თბილისის, ქუთაისის, პერმის, კრაკოვის საოპერო თეატრების წამყვან ტენორს, იმერი კავსადეს წელს, 16 ივნისს 80 წელი შეუსრულდა.

იმერი კავსადე

ბ-ნ იმერის თავისი შემოქმედებითი მოღვაწეობის 53 წლის მანძილზე ლირიკული ტენორის თითქმის ყველა, 60-ზე მეტი პარტია აქვს შესრულებული, მათ შორის, მრავალ საპრემიერო და სცენაზე პირველად დადგმულ ქართულ, დასავლეთ ევროპულ, რუსულ კლასიკურ თუ თანამედროვე ოპერები: ნოშრევანი, არზაყანი – თთარ თაქთაქიშვილის ოპერებში „პირველი სიყვარული“ და „მთვარის მოტაცება“, კოტე – ჯანსუღ და ვახტანგ კახიძეების „ბარბალეში“, ბასტიენი – მოცარტის „ბასტიენ და ბასტიენაში“, ლოენგრინი – ვაგნერის „ლოენგრინში“, მარკი – ნესტეროვის „მიფრინავენ წეროებში“, დიუფრენი – ლეონკავალოს ოპერაში „ზაზა“, წამყვანი პარტიები პენდერეცკის ოპერებში და სხვა.

ბ-ნმა იმერიმ თავისი მდიდარი, ხანგრძლივი და შემოქმედებითი წარმატებებით აღსავსე ცხოვრების საკმაოდ დიდი ნაწილი უცხოეთის საოპერო სცენებზე გაატარა: 11 წელი – გორკში და პერმში, ხოლო 22 წელი კი კრაკოვის საოპერო თეატრის წამყვანი სოლისტი გახლდათ, თუმცა ქართველ მსმენელთან ურთიერთობა არასდროს გაუწყვეტია, ყოველწლიურად მონაწილეობდა რადიო

და ტელე გადაცემებში. სამწუხარო მხლოდ ისაა, რომ ბოლო თხუთმეტი წელი ქართველ მსმენელს არ მისცემია შესაძლებლობა სცენაზე ცოცხლად მოესმინა საყვარელი მომღერლისთვის, ამიტომაც, გასაკვირი არაა, რომ ზაქარია ფალიაშვილის მემორიალურ მუზეუმში გამართული შეხვედრა იმერი კავსადესთან საოცარი სიყვარულითა და სითბოთი იყო გაჯერებული, მონატრება გამოსჭვიოდა თითოეული გამომსვლელის მოგონებებსა თუ შეფასებებში.

ბ-ნი იმერი დღეს თბილისის საოპერო თეატრის პედაგოგ-კონსულტანტია და თავის მრავალწლიან გამოცდილებას ახალგაზრდებს უზიარებს.

ჟურნალი „მუსიკა“ ულოცავს ბ-ნ იმერის კავსადეს საიუბილეო თარიღს, დღეგრძელობას და წარმატებებს უსურვებს ქართული კულტურის საკეთილდღეოდ.

შაოქაფადაბითი უხვაფრები

იმერი კავსაძესთან შეხვედრას დიდი ხანია ელოდნენ მისი თბილისელი თაყვანისმცემლები. ეს განსაკუთრებული ინტერესი განაპირობა ამ მრავალმხრივმა

ზაქარია ზაქარიაშვილი „აბასალომ და ეთერი“. აბასალომის როლიში.

და არაორდინარულმა პიროვნებამ, მისმა ბიოგრაფიამ, სადაც ცხადია, ცენტრალური ადგილი უკავია მის მოღვაწეობას თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრში, დაუვინყარია აქ შექმნილი პარტიები (მაღხაზი — ზ. ფალიაშვილის „დაისიდან“, ლენსკი — ჩაიკოვსკის „ევგენი ონეგინიდან“, არლეკინი ლეონკავალოს „ფამბაზებიდან“ და სხვ.), მაგრამ საქმე იმაშია, რომ მის ცხოვრების გზაზე იგი თბილისელთათვის დროდადრო მიეფარებოდა ხოლმე თვალს, მისი მოღვაწეობის არეალი ინაცვლებდა სხვა — გორკის, პერმის, ქუთაისის, კრაკოვის საოპერო თეატრებში.

ის, რომ იმერი კავსაძის საოპერო გმირებმა მკაფიო კვალი დატოვეს მსმენელ-მაცურებლის ხსოვნაში, ეს

წარმოჩნდა მასთან შეხვედრაზე, რომელიც გაიმართა თბილისის მუზეუმების გაერთიანება — ზაქარია ფალიაშვილის მემორიალურ სახლ-მუზეუმში. სწორედ ამ საღამოს დასაწყისიდანვე ითქვა, რომ დღესაც ამ მომღერლის სახელი ოპერის თაყვანისმცემლებისთვის უკავშირდება მის მიერ შექმნილ კონკრეტულ პერსონაჟებს, მაგალითად, ნოშრევანს ოთარ თაქთაქიშვილის ოპერიდან „პირველი სიყვარული“. არამხოლოდ იმიტომ, რომ ის პირველი შემსრულებელი გახლდათ ამ როლის. აქ გარდა მომღერლის ვოკალური შესაძლებლობებისა, ხდებოდა მისი იუმორითა და ემოციით გაჯერებული არტისტული პოტენციალის ამოფრქვევა. ისიც ითქვა, რომ არ ყოფილა შემთხვევა, წარმოდგენის მსვლელობისას, ნოშრევანის არიის შემდგომ მქუხარე აპლოდისმენტების შედეგად მომღერალს ეს არია არ გაემეორებინა. როგორც ამ საღამოს ერთ-ერთმა მთავარმა მონაწილემ, იმერი კავსაძის მნიშვნელოვანმა პარტნიორმა, ვისთანაც ასევე უშუალოდ იყო დაკავშირებული ამ სპექტაკლის გამარჯვება, ელდარ გენაძემ ბრძანა — პრაქტიკიდან გამომდინარე, დაწესდა კიდეც, რომ ეს არია უსათუოდ უნდა განმეორებულიყო.

იმერი კავსაძისადმი განსაკუთრებული ინტერესი განაპირობა მისმა პიროვნებამ, ამაში იგულისხმება მისი წარმომავლობაც, გენეტიკური ძირები. ის ხომ კავსაძეების სახლგანთქმული გვარის, ოჯახის გამგრძე-

იმერი კავსაძე — კოსტა, ეთერი ჭყონია — ეთერ. ვიქტორ დოლიძის ოპერა „ეთერ და კოსტა“.

ლებელია. იმერი კავსადის დიდი ბაბუა გახლდათ შესანიშნავი მომღერალ-მგალობელი — გრიგოლ კავსადე, სწორედ მისგან შეისწავლა იოსებ რატილმა ქართული ხალხური სიმღერები. მისმა შვილებმა სანდრომ და ლონგინოზმა განაგრძეს წინაპართა სასიმღერო-სამგალობლო ტრადიციები.

იმერი კავსადის ბაბუამ — გამოჩენილმა ლოტბარმა სანდრო კავსადემ არაერთი მომღერალთა გუნდი დააარსა, რაც მთავარია, მან დააარსა აღმოსავლეთ საქართველოს ხალხური სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი. სწორედ ამ ანსამბლმა დასავლეთ საქართველოს ეთნოგრაფიულ გუნდთან ერთად ერთ-ერთმა პირველმა ჩვენი ქვეყნის გარეთ წარმოაჩინა ქართული ხალხური სიმღერა თავისი განუმეორებლობით. სანდრო კავსადეს ორი ვაჟი ჰყავდა — გიგუმა და დათაშკა, ქართლ-კახური სიმღერების განუმეორებელი შემსრულებლები და ლოტბარები. იმერის მამამ — დათაშკა კავსადემ მეთრე მსოფლიო ომის შემდეგ საფრანგეთში ჩამოაყალიბა ქართველ ტყვეთა გუნდი. გიგუმას ვაჟი — ცნობილი ლოტბარი ანზორ კავსადე, წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ქართული ხალხური სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლს. სწორედ მისი ლოტბარობით ამ ანსამბლის შესრულებული „ჩაკრულოს“ მისეული ვარიანტი შეიტანეს კოსმოსში (1977 წ.) საპლანეტარო სადგურებზე მოთავსებულ გრამფირფიტებზე ჩანერილ პროგრამაში. ეს გენეტიკური გამოცხადი იყო მისი მოღვაწეობა ანსამბლ „შვიდკაცაში“, რომლის დიდი წარმატების მონაწილე გამხდარა როგორც საქარველოში, ისე მის ფარგლებს გარეთაც. თუმცა ეს პერიოდი ხანმოკლე იყო, ვინაიდან კონსერვატორიის სტუდენტისათვის რთული აღმოჩნდა ეს შეთავსება.

შეხვედრაზე ვიდეოკადრების საშუალებით ვაცოცხლდა იმერი კავსადის მიერ კრაკოვის თეატრში შესრულებული პარტიები — ხოზე — ბიზეს „კარმენიდან“, ნემორინო — დონიკეტის „სიყვარულის ნექტარიდან“, კანიო — ლეონკავალოს „ჯამბაზებიდან“, კვარადოსი — პუჩინის „ტოსკადან“ და ა.შ. მიღებული შთაბეჭდილება დიდხანს გაჰყვებოდა მსმენელ-მაყურებელს, ისევე როგორც გამომსვლელთა სიტყვებში ჩამოყალიბებულ

ლი იმერი კავსადე — მომღერლის, მსახიობის, პიროვნების პორტრეტი.

თამარ წულუკიძე: ფალიაშვილის სახლ-მუზეუმის-თვის ძალზე მნიშვნელოვანია ეს შეხვედრა. ამ ღონისძიებამდე ბატონ იმერისთან ურთიერთობისას მკაფიოდ გამოიკვეთა შეხების ნერტილები სწორედ ამ სახლთან.

ლენსკის როლი. პაუზა ჩაიკოვსკის ოპერა „ვვანინი მონჩინი“.

ამავე შენობაში, სართულს ქვემოთ ცხოვრობდა მისი ვოკალის პედაგოგი ანა ჩიჯავაძე, რომელსაც ახლო ურთიერთობა ჰქონდა მაქარია ფალიაშვილთან. ქალბატონი ანაც ამასთან დაკავშირებულ მოგონებებს უზიარებდა თავის მოსწავლეებს.

იმერი კავსადის დებიუტი კონსერვატორიის საოპერო სტუდიაში შედგა სპექტაკლ „ბესალომ და ეთერში“. ეს წარმოდგენა იმითაც არის ფასეული, რომ აქ შედგა ცისანა ტატიშვილის, გივი წულუკიძის, ლამარა გოგლიჩიძის დებიუტი. სწორედ ამ ცოტა ხნის წინ მასთან ურთიერთობისას დავაბუსტეთ ამ დადგმის თარიღი, დამდგმელი ჯგუფი (რაც არასწორად ყოფილა მითითებული წყაროებში), სპექტაკლის ისტორიის ამ-

კავარაძისი. პუჩინის ოპერა „ტოსკა“. პრემიერა კრავოვის თეატრში.

სახელი მნიშვნელოვანი და საინტერესო დეტალები.

ელდარ გენაძე: მე იმერი გავიცანი სწორედ ახლა ხსენებულ მის სადებიუტო სპექტაკლში, „აბესალომ და ეთერი“, კონსერვატორიის საოპერო სტუდიაში. ჩვენ იქ მიმანსში ვმონაწილეობდით (მე, ანზორ შომახია და სხვ.), სასახლის მსახურებს, მონადირეებს განვასახიერებდით. ძალიან მიყვარდა ეს სპექტაკლი, აქ დაასახელეს მთავარი მონაწილეები, კიდევ დავამატებდი — მერაბ დონაძეს, ისააკ ათანელოვს (მან შემდგომში ისრაელში დადგა „დაისის“ ნაწყვეტები). იმერის შემდეგ ამ სპექტაკლში შალვა ლოლობერიძე მღეროდა აბესალომს, მომავალში კიშინიოვის საოპერო თეატრის წამყვანი სოლისტი, მარია ბიეშუს უცვლელი პარტნიორი. იმერი ამ სპექტაკლიდან განსაკუთრებით დამამახოვრდა იმით, რომ სულ სხვებს კარნახონდა „შესვლეს“. ეს იმიტომ, რომ ძალიან განვითარებული იყო მუსიკალურად და ამიტომ ადვილად შეეძლო სხვებსაც მიხმარებოდა.

ჩვენ დიდი ხნის პარტნიორები ვართ, განსაკუთრებული ჰარმონიული ურთიერთობა ჩამოგვიყალიბდა,

რისთვისაც მისი დიდად მადლიერი ვარ. ერთად, ალბათ, 200-ჯერ მაინც გამოვსულვართ. გასტროლოზე ხომ სად არ ვყოფილვართ: ახალ ჩაპლინოზე, კამჩატკაზე, ჩუკოტკაზე და ა.შ. მახსოვს, ახალ ჩაპლინოში ინსტრუმენტი არ ჰქონიათ და ყველგანმავალი პიანინო ჩაიტანეს, ჩვენს კონცერტს კი ისეთი წარმატებს მოჰყვა, რომ შედეგად პიანინო მათ დაუტოვეს.

ჩვენ დიდი მეგობრები ვართ, როცა იმერი თბილისიდან ყოფილა წასული, ყოველთვის განვავრძობდით კონტაქტს, ერთმანეთს ყველაფრის შესახებ საქმის კურსში ვაყენებდით. საქართველოში ყველა მისი დიდი წარმატების მონმე ვიყავი, ამას კი ხაზგასმით ვამბობ, რომ მასთან ერთად სიმღერა ყოველთვის ერთი სიამოვნება იყო.

ლადო კანდელაკი: უკვე მთელი საუკუნეა კავსაძეების გვარი ძალიან მაღალ დონეზე ემსახურება საქართველოს. მარტო სანდრო კავსაძე რად ღირს თავის წინაპრითა თუ შთამომავლებით. იმერი და მისი ძმა კახი, სახელგანთქმული მსახიობი, მათი ბიძაშვილი, ან. გარდაცვლილი ლოტბარი ანზორ კავსაძე ამ დიდი ოჯახის

გამგრძელებლები არიან. მათ დიდი სიკეთე მოუტანეს საქართველოს.

იმერი ის მომღერალია, რომელიც ურთულეს პარტიებს ძალიან ლამაზად მღეროდა. აქ უკვე აღნიშნეს, მაგრამ არ შემიძლია მეც არ გავიხსენო მისი ნოშრევა-ნი, რომელმაც ყველა განგვაკვიფრა. ეს არის ხელოვანი, დადებითი მუხტის მატარებელი, როგორც შემოქმედებაში, ისე ურთიერთობაში.

მარიცა მადლაფერიძე: მე ბევრჯერ არ მომიწია იმერი კავსაძესთან ერთად სიმღერა, მაგრამ ეს რამდენიმე შემთხვევაც განსაკუთრებულად ჩამრჩა. იმერის შესრულებული როლები, მასთან ურთიერთობა, მასთან პარტნიორობა ყოველთვის გვაგრძნობინებდა, რომ ის განსაკუთრებული წარმომავლობისა და გენეტიკის მატარებელია. იმერი კავსაძე სცენაზე, თუ სცენის გარეთ თავისი ცხოვრების წესით სხვა ფენომენია. მისი სიმღერის დასახასიათებლად მახსენდება სიტყვა – მოხდენილი, მოხდენილად გამოსდიოდა მას სიმღერაც, სცენაზე ვარდასახვაც, პარტნიორობაც...

შევეცდები ავხსნა მისი, როგორც პარტნიორის განსაკუთრებულობა. მაგალითად, ვმღეროდით „ოტელოში“, ის კასიო იყო, მე დეზდემონა. ის თავიდანვე ჯერ მაგრძნობინებდა, რომ მე ვარ ლამაზი და მხოლოდ ამის შემდეგ შედიოდა როლში. აგრეთვე მაგონდება სპექტაკლი „დონ-ჟუანი“ (მ. თუმანიშვილის დადგმა), განსაკუთრებით დამამახსოვრდა სცენა, როდესაც მე – დამწუხრებული, შეძრწუნებული დონა ელვირა მოვტრიალდებოდი და ამ დროს შევეფეთებოდი ცერლინასა და დონ ოტავიო, რომლებიც ამ დროს იტყოდნენ – რა კეთილშობილია! – მაგეტო იყო იმერი და ისეთი თანაგრძნობა მოდიოდა მისგან, რომ მეც ემოციურად ვიმუხტებოდი. ასეთი საოცარი მომენტების დავინყება კი შეუძლებელია. ყველგან და ყველაფერში იგრძნობოდა, რომ დიდი ოჯახის შვილია და დიდი გენეტიკის მატარებელი.

გიორგი რამიშვილი: ბავშვობიდან, ახალგაზრდობიდან შეყვარებული ვარ ოპერის თეატრზე და ამაში ვარკვეული წილი იმერი კავსაძესაც მიუძღვის. მე ჯერ მხოლოდ მისი მეგობარი ვიყავი, შემდეგ უკვე თავთანისძვემელიც ვავხდი. მე შემიძლია ვთქვა, რომ ბედ-

ნიერი კაცი ვახლავართ, ვინაიდან მონაწილე ვიყავი ოპერის თეატრის აღდგენის, მშენებლობის (1973 წლის ხანძრის შემდეგ) და ეს საქმე შევასრულე დიდი სიყვარულით, რომელიც მეონდა ოპერის თეატრის მიმართ, შემიძლია ვთქვა, რომ ამ სიყვარულის ერთ-ერთი სათავე ჩემი მეგობარი იმერი კავსაძე ვახლდათ.

შეხვედრა მეტად გავაცოცხლა მომღერლის ძმის, ცნობილი მსახიობის კახი კავსაძის იუმორისა და არტისტიზმის ამოფრქვევამ – შეეხმინა რა საკუთარ, კავსაძისეულ ძირებს, ლოტბარი-კავსაძეების როლში შეიჭრა და მთელ დარბაზს „მრავალჟამიერი“ დააგუგუნებინა.

საღამოს შთამბეჭდავ და მნიშვნელოვან შტრიხს სძენდა მისი მთავარი გმირის, იმერი კავსაძის სიტყვიერი ჩართვა, მისი მოგონებები, კომენტარები.

იმერი კავსაძე როგორც შემოქმედი და პიროვნება დაახასიათეს სხვა გამოშვებულმა: რევამ ტაკიძემ, ჯაჟა აზარაშვილმა, ანზორ შომხიამ, ლიანა კალმახელიძემ, მზია დავითაშვილმა, რუსუდან მექვაბიშვილმა და სხვებმა.

ამ საღამომ მართლაც წარმოაჩინა თუ რატომ მიიჩნევა იმერი კავსაძე განსაკუთრებულ ხელოვანად და რატომ ელოდნენ თავყვანისმცემლები განსაკუთრებულად მასთან შეხვედრას.

P. S. ამ ცოტა ხნის წინ თბილისის მუზეუმების გაერთიანება – ზაქარია ფალიაშვილის მემორიალურ სახლ-მუზეუმში გაიმართა შეხვედრა ამჯერად ელდარ გენაძესთან, სადაც ახლა იმერი კავსაძე საუბრობდა როგორც პარტნიორი. ჟურნალისტმა ვლადიმერ სარიშვილმა ამ შეხვედრისადმი მიძღვნილ სტატიაში შემდეგნაირად მოიხსენია იმერი კავსაძე. „უმცროსკლასელი ვიყავი, როდესაც ვესწრებოდი კონსერვატორიის საოპერო სტუდიის სპექტაკლს – ჟ. ბიზეს „მარგალიტის მადიებლებს“, ნადირის პარტიას ასრულებდა იმერი კავსაძე. ახლაც მახსოვს სტუდენტებისა და პედაგოგების განცვიფრებული და აღფრთოვანებული ჩურჩული, როდესაც იმერი ურთულეს რომანსს „მთვარიან ღამის ნათებაში“ მღეროდა... მწოლიარე!“

„...სიყვარულს უშენებია!“

იაკონელ და ქართველ ხელოვანთა დაუვიწყარი თბილისური ორკვირიანი შემოქმედებითი ფორიარკვირკი

ალექსი პანიკა

როდესაც, დღეისათვის უაღრესად პოპულარულ – თბილისში გამომაველ ჟურნალ „მუსიკა“-ს 2015 წლის IV ნომერში დაიბეჭდა ამ სტრიქონების ავტორის ვრცელი სტატია – იაკონის ქალაქ ოსაკაში მოღვაწე ცნო-

კონცერტი ფუბითის სახელოვნებო სკოლაში.
I რიგში: გიორგი ბაბუაძე (ვიოლინო), სასულა კვინსა-
ტის ნავრი კვიციანი (ფლეიტა), იასაკო უკონი (ფ-
ნო), ფუბითის მუნიციპალიტეტის კულტურის განვითარების
ცენტრის განვითარების დირექტორი ირაკლი ნიკოლაძე;
II რიგში: სასულა ინსტრუმენტების კვინსატის ნავრაძე:
იასაკო ოშია (ვიოლინო), ჰიროკი მაცუბარა (კლარნეტი), იუ
სიკომუნე (ვალტორნა), ჰაჯიბე მუტო (ფაგოტი), ფუბითის
სახელოვნებო სკოლის პედაგოგები.

ბილ ქართველ მევიოლინე, დირიჟორსა და პედაგოგ გიორგი ბაბუაძეზე, მავანს წარმოუდგენლად მიაჩნდა ამ ნიჭიერი ხელოვანის მოღვაწეობის ესოდენ ფართო მასშტაბურობის ის რეალობა, რომელზედაც მოგვიტო-
რობდა სტატია. მავრამ იმავე მავანს უნებლიედ გამორ-
ჩა ბ-ნი გიორგის იაკონიაში მოღვაწეობის ერთ-ერთი
მთავარი დეტალი: თავის სამშობლოზე გულმხურვა-

ლედ შეყვარებულმა მუსიკოსმა დაუღალავი შრომითა და გარჯით – იაკონელ მსმენელსა და საზოგადოებას ისე შეაყვარა საქართველო, რომ თბილისში ყოველ ჩამოსვლაზე მას, შეძლებიდან გამომდინარე, შორეული იაკონიიდან სისტემატიურად ჩამოჰყავდა თავისი კოლექციისა და სტუდენტთა ის მცირე ჯგუფები, რომლებსაც საქართველოში ჩამოსვლა დიდ პატივად მიაჩნდათ.

... და რაოდენ სასიხარულო აღმოჩნდა ის ფაქტი, რომ 2017 წლის 27 მარტიდან სამშობლოში ჩამოსულმა ბ-მა გიორგიმ თბილისელ მსმენელს შესთავაზა კამერულ-სიმფონიური ჟანრის 8 (!) კონცერტისაგან შემდგარი ციკლი, რომლის მონაწილე ახალგაზრდა ხელოვანთა II კაციანი (!) ჯგუფიდან, უმეტესობა იაკონელი მუსიკოს-შემსრულებელი იყვნენ. ეს ღონისძიება, ფაქტობრივად, იაკონურ-ქართულ მუსიკალური ხელოვნების ფესტივალად გადაიქცა.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ როგორც ადრეულ წლებში, ამ კონცერტებშიც ბ-ნი გიორგის მხარში ამოუდგა – თბილისის სახელმწიფო კამერული ორკესტრის „საქართველოს სინფონიკა“-ს კოლექტივი (სამხატვრო ხელმძღვანელი გ. ქერელაშვილი).

საჭიროდ მიმაჩნია მკითხველს გავაცნო სხვადასხვა სპეციალობის იმ მუსიკოსთა ვინაობა, რომელთა მაღალკვალიფიციურმა საშემსრულებლო დონემ წარუშლელი კვალი დატოვა თბილისელ მსმენელებზე. ესენი არიან: ორი მანდილოსანი პიანისტი – იასუკო უკონი და ტომოკო ინოუე, ლუქსემბურგის დიდი საჰერცოგოდან სპეციალურად ამ კონცერტებისათვის მონვეული მევიოლინე სანდრინე კანტორეჯი, სასულე ინსტრუმენტთა კვინტეტი – კეიკო უედა (ფლეიტა), იასუმი ოშიდა (ჰობოი), ჰიროკი მაცუბარა (კლარნეტი), იუ სიკომუნე (ვალტორნა), ჰაჯიბე მუტო (ფაგოტი). მათთან ერთად

თბილისის ენვია ვიოლონჩელისტი იუტაკა ჰაიაში და კომპოზიტორი შოიჩი იაბუტა.

საკონცერტო პროგრამის შესაბამისად, მუსიკოსთა ამ ჯგუფს დროდადრო იაპონიაში მოღვაწე რუმინელი მევიოლინე და დირიჟორი ჩიპრიან მარინესკუ, ქართველი ალტისტი ზაზა გოგუა, და რა თქმა უნდა, ექვსივე საკონცერტო პროგრამის აქტიური მონაწილე და მთელი ამ საკონცერტო ციკლის სულისჩამდგმელი, მევიოლინე და დირიჟორი ვიორგი ბაბუაძე უერთდებოდა (ორი კონცერტის გამოკლებით).

იაპონელ მუსიკოსთა თბილისში ჩამოსვლა მთლიანად დააფინანსა იაპონიის მთავრობამ.

შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ამ საკონცერტო პროგრამების მთავარი საერთო შეგრძნება აშკარად აისახა თითოეული მუსიკოსის ინდივიდუალურ საშემსრულებლო მონდომებასა და პასუხისმგებლობაზე და კონცერტებმა, მთლიანობაში, მსმენელზე წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა.

27 მარტს საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის საგამოფენო დარბაზში ჩატარდა ამ „საკონცერტო ციკლის“ პირველი კონცერტი. ი.ს. ბახის კონცერტი 2 ვიოლინოსა და კამერული ორკესტრისათვის 3 ნაწილად – რე მინორი BWV 1043, შეასრულა უდავოდ ნიჭიერმა ლუქსემბურგელმა მევიოლინემ სანდრინე კანტორეჯიმ და ვიორგი ბაბუაძემ. ამ ორი მუსიკოსის მაღალი საშემსრულებლო ოსტატობა მეშვედარე ერთგვარ მუსიკალურ დიალოგს, რომლის მოსმენის ღრმა შთაბეჭდილება, ნაწარმოების სამივე ნაწილში, განაპირობა ბახის მუსიკის გენიამ და ორივე მუსიკოსის დიდმა მონივნებამ ნაწარმოების მიმართ.

ფ. მენდელსონის რე მინორული კონცერტი ვიოლინოსა და კამერული ორკესტრისათვის, როგორც ვიცით, საყოველთაოდ ცნობილ მი მინორულ სავიოლინო კონცერტთან შედარებით იშვიათად სრულდება. ეს ნაწარმოები კომპოზიტორის ადრეულ თხზულებად ითვლება, რომელიც გაჟღერებულია აშკარა რომანტიზმის სულისკვეთებით. აქაც მკაფიოდ გამოჩნდა მევიოლინეს საშემსრულებლო მაღალნიჭიერება.

კონცერტის ბოლოს ე. გრიგის ორმა მელოდიამ სიბებიანი ორკესტრისათვის თზზ. ნ3, ნათლად დაგვანახა

კამერული ორკესტრის „საქართველოს სინფონიეტას“ ის წმინდა საორკესტრო ერთსულოვნება, რომელიც, ჩემი აზრით, განაპირობა ვიორგი ბაბუაძის – როგორც ნიჭიერი დირიჟორის გამოკვეთილმა პატივისცემამ კოლექტივის თითოეული წევრის მიმართ.

30 მარტს, ვანო სარაჯიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის მცირე დარბაზში გაიმართა „საკონცერტო ციკლის“ მეორე კონცერტი, რომელიც დაეთმო კამერულ მუსიკას. პროგრამაში იყო ნაწარმოებები როგორც სასულე ინსტრუმენტების კვინტეტისათვის, ისე ვიოლინოსათვის. კონცერტი მიეძღვნა საქართველო-იაპონიის დიპლომატიური ურთიერთობებისა და

სანდრინა კანტორეჯი, დირიჟორი ვიორგი ბაბუაძე, საქართველოს სახელმწიფო კამერული ორკესტრი „საქართველოს სინფონიეტა“.

საქართველოში იაპონიის საელჩოსთან თანამშრომლობის 25-ე წლისთავს.

ქართულ-იაპონურ დიპლომატიური ურთიერთობის 25-ე წლისთავთან დაკავშირებით, მუსიკოსთა სცენაზე გამოსვლამდე, საზოგადოებას შესანიშნავი ქართულით მიმართა საქართველოში იაპონიის სრულუფლებიანმა ელჩმა ტომიო კაიტანიმ, რომელმაც დამსწრეთ თბილი სიტყვებით მიულოცა აღნიშნული იუბილე, მოკლედ მოიხილა ამ ორი ქვეყნის დიპლომატიური ურთიერთობების განვლილი გზა და გულწრფელად უსურვა წარ-

მატებები იაპონიელ და ქართველ მუსიკოსებს.

პირველ ნომრად იაპონურმა სასულე კვინტეტმა შესარულა კომპოზიტორ ფ. ლიგეტის „ექვსი ბაგატელი“. ნანარმოების პირველი ფრაზების აჟღერებისთანავე ნათელი გახდა, რომ სცენაზე გამოდიოდა ხუთი უნიჭიერესი ხელოვანი, რომლებიც სრულყოფილად

თბილისის კონსერვატორიის ფილი ღარბაჯი. „საქართველოს სინფონიკა“ და სოლისტი- მკვირილინა, ფირი- შორი გიორგი ბაბუაძე.

ფლობდნენ თავის ინსტრუმენტს და ნანარმოების ავტორის კომპოზიციურ ჩანაფიქრს როგორც ემოციურად, ისე ტექნიკურად სანიმუშოდ ასრულებდნენ. საბედნიეროდ, ეს აზრი კიდევ უფრო განმომტკიცდა მუსიკოსთა მიერ შესრულებული სხვა თხზულებების მოსმენის შემდეგაც.

მეორე ნომრად გ. ბაბუაძემ და ქ-ნმა იასუკო უკონმა უაღრესად შთამბეჭდავად და ამაღლელებლად შესარულეს სავიოლინო იმპრესიონისტული მუსიკის ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუში – კ. დებიუსის სონატა ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის.

მესამე ნომრად შესრულდა თანამედროვე იაპონელი კომპოზიტორის შიოჩი იაბუტას თხზულება ფ-ნოსა და სასულე კვინტეტისათვის – „ნისლეულები“. როგორც სტატიის დასაწყისში აღვნიშნე, იაპონელმა მუსიკოსებმა გაიგეს თუ არა, რომ ახლო მომავალში მოსალოდნელი იყო მათი გასტროლები საქართველოში, ამ ინფორ-

მაციამ მათში აღფრთოვანება გამოიწვია და თავისი პატივისცემა ამ მოვლენისადმი საგანგებოდ შეთხზული ნანარმოებით გამოხატეს. თბილისელმა მსმენელმა ეს თხზულება თბილად მიიღო, ხოლო ბ-ნი შიოჩი იაბუტას, რომელიც ესწრებოდა თხზულების პრემიერას, კმაყოფილება არ დაუფარავს მუსიკოსთა და მსმენელთა მიმართ.

უაღრესად მღელვარე აღმოჩნდა იაპონელ შემსრულებელთა მიერ აჟღერებული კომპოზიტორ მერაბ მერაბიშვილის სახასიათო ნანარმოები სასულე კვინტეტისათვის „სოფლის ჩანახატები“. ეს 3 ნაწილიანი თხზულება სტუმართა მიერ ისეთი მონდომებითა და გატაცებით შესრულდა, რომ თავად მუსიკოსები უხდიდნენ მადლობას ქართული ჰანგებით გამსჭვალული ნანარმოების ავტორს.

მეორე განყოფილებაში შესანიშნავად შესრულდა კომპოზიტორ ა. რუსელის დივერტიმენტი №6 სასულე კვინტეტისა და ფ-ნოსათვის.

ოლივიე მესიანი XX საუკუნის ერთ-ერთ ღრმად მზაროვნე პედაგოგად და კომპოზიტორადაა აღიარებული. მისი ვარიაციები ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის თანამედროვე მუსიკის ერთ-ერთი რთული თხზულებაა. ბ-ნი გიორგის მევიოლინე-მუსიკოსის მრავალწლიანმა საკონცერტო პრაქტიკამ კიდევ ერთხელ დაამტკიცა ის აქსიომა, რომ ნებისმიერი ავტორის ნანარმოების შესრულებამდე აუცილებელია იცნობდე (შეძლებისდაგვარად) მისი შემოქმედების მთლიან სახეს. ამ შემთხვევაში გ. ბაბუაძეს ეხმარება მისი სადირიჟორო მოღვაწეობა, რაც ნათლად გამოჩნდა აღნიშნული ვარიაციების შესრულებისას, სადაც სოლისტს ღირსეული საფორტ-რეპიანო თანხლება გაუწია ნიჭიერმა და გამოცდილმა პიანისტმა ქ-მა იასუკო უკონმა. მუსიკოსებმა მკაფიოდ დაგვანახეს მესიანი-კომპოზიტორის უაღრესად საინტერესო შემოქმედებითი სამყარო.

კონცერტის ბოლო ნომრად შესრულდა ფრანგული საკომპოზიტორო დაჯგუფების, ე.წ. „ექვსეულის“ ერთ-ერთი ბრწყინვალე ნარმომადგენლის ფ. პულენკის ცნობილი სექსტეტი სასულე კვინტეტისა და ფ-ნოსათვის, რომელიც მართლაც რომ დიდებულად შესრულეს იაპონელმა ინსტრუმენტალისტებმა და ასევე ქ-მა

იასუკო უკონმა (ფ-ნო).

I აპრილს შედგა „საკონცერტო ციკლის“ მესამე კონცერტი, რომელიც გაიმართა თბილისის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში, და წინა კონცერტის მსგავსად, იგი მიეძღვნა ქართულ-იაპონურ დიპლომატიურ ურთიერთობებისა და საქართველოში იაპონიის საელჩოსთან თანამშრომლობის 25-ე წლისთავს. ამავე დროს, რადგანაც ეს კონცერტი გაიმართა თბილისის კონსერვატორიის მცირე დარბაზში, ავტომატურად მონაწილე გახდა იმ საიუბილეო კონცერტების ციკლისა, რომელიც მთელი აპრილი-მაისის განმავლობაში იმართებოდა კონსერვატორიის მცირესა თუ დიდ დარბაზებში და ეძღვნებოდა ვანო სარაჯიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის დაარსების 100 წლისთავს.

კონცერტი თავისი საპროგრამო აგებულებით, სადაც კამერული და სიმფონიური მუსიკის ნიმუშები აქლერდა, გახლდათ სამაგალითო ნიმუში იაპონულ და ქართველ მუსიკოსთა მიერ რამოდენიმე დიდებული ნაწარმოების ბრწყინვალე შესრულებისა.

პირველ ნომრად აქლერდა კომპოზიტორ ფ. დანცის სოლ-მინორული კვინტეტი სასულე ინსტრუმენტებისათვის op. 56 №2. მსმენელი ყურადღებით უსმენდა მშვენიერ ნაწარმოებს, რომელშიც მკაფიოდაა გამოკვეთილი – ფლეიტის, ჰობოის, კლარნეტის, ვალტორნისა და ფაგოტის ის სპეციფიკური შესაძლებლობანი, რომელიც ახასიათებს თითოეულ ამ სასულე ინსტრუმენტს. შესრულება გამოირჩეოდა განსაკვიფრებელი ანსამბლურობით, ინტონაციური სისუფთავითა და საკრავების ფლობის ფილიგრანული ოსტატობით, რაც ასე დაუბრკოლებლად გამოამჟღავნეს ამ ნიჭიერმა მუსიკოსებმა.

კონცერტის I და II განყოფილება მხოლოდ გენიალური მოცარტის შემოქმედებას დაეთმო, სადაც პიანისტ-სოლისტად იაპონელი ქალბატონი იასუკო უკონი, ხოლო სოლისტ-მევიოლინედ და დირიჟორად – ბ-ნი გ. ბაბუაძე გამოვიდნენ.

შესრულდა კომპოზიტორის კონცერტი ფ-ნოსა და ორკესტრისათვის №27 სი-ბემოლ მაჟორი, K595, „ადაჯიო“ ვიოლინოსა და ორკესტრისათვის, K261 და

სიმფონია №40 სოლ-მინორი, K 550.

განსაკუთრებული სიამოვნებით უნდა აღინიშნოს უაღრესად მოკლე დროში ჩამოყალიბებულ სიმფონიური ორკესტრის ის შემადგენლობა, რომლის ერთობლივ წევრებად მოგვევლინენ როგორც ქართველი, ისე იაპონელი მუსიკოსები. ესენი იყვნენ: თბილისის კამე-

ჯ. პასიძის სახ. მუსიკალური ცენტრი. იაპონელი მუსიკოსები ქართველ მუსიკოსებთან ერთად. მარცხნიდან: პიანისტი უოოკო ინოუა, კომპოზიტორი ვაჟა აზარაშვილი, მევიოლინე და დირიჟორი გიორგი ბაბუაძე, ჩალისტი იუზაჰა ჰაიში, იაპონელი სუპერპი და კომპოზიტორი ალექსი შანიძე.

რული ორკესტრი „საქართველოს სინფონიეტა“, რომლის შემადგენლობის ვიოლონჩლისტთა ფგუფს ასევე დაეხმარა – გ. ბაბუაძის დისშვილი – თბილისის ე. მიქელაძის სახ. ცენტრალური სამუსიკო სკოლის XII კლასის უნიჭიერესი მოსწავლე ელისო ბაბუაძე, თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის სასულე ინსტრუმენტთა განყოფილების ორი სტუდენტი, რომლებსაც შეუერთდა ცნობილი კლარნეტისტი – შოთა გოგოძე და იაპონელ სასულე ინსტრუმენტთა კვინტეტის მუსიკოსები. მათი ერთობლივი საშემსრულებლო ძალისხმევით ორკესტრის უღერადობა მხოლოდ ქების ღირსი იყო.

პიანისტმა იასუკო უკონმა მოცარტის №27-ე საფ-ნო კონცერტი, კომპოზიტორის მუსიკისათვის დამახასიათებელი გამორჩეული ინტერპრეტაციით შეასრულა.

გიორგი ბაბუაძემ – მევიოლინემ ორკესტრთან ერთად ისეთი ღრმა და ამაღლევებელი განწყობით

აიანისი სომოკო ინოუა, ალხისი ჯაზა გოგაა.

ააქდერა დიდი ავსტრიელის ულამაზესი მი-მაჟორული „ადაჯიო“, რომ ჩემი ღრმა რწმენით, დარბაზში მსხდომთ თითქოს ნაწარმოების დასრულება ნაადრევად მიიჩნის და ბოლო ტაქტის დამთავრების შემდეგ – აპლოდისმენტებამდე, დარბაზში რამოდენიმე წამის განმავლობაში სრული სიჩუმე სუფევდა!

ვენის კლასიკურ საკომპოზიტორო სკოლის სხვადასხვა ავტორთა სიმფონიური ჟანრის ნაწარმოებებს შორის, მოცარტის მე-40-ე სოლ-მინორულ სიმფონიას ერთ-ერთი გამორჩეული ადგილი უკავია. ყველა დროის მრავალი გამოჩენილი დირიჟორი თავისებური ინტერპრეტაციით უძღვებოდა ამ შედევრის შესრულებას. ასევე მოხდა იმ საღამოსაც. ბ-ნა ვიორგი ბაბუაძემ – დირიჟორის ამპლუაში ამ ნაწარმოების I ნაწილი – ერთი შეხედვით ოდნავ აჩქარებული ტემპი შესთავაზა დარბაზში მსხდომთ, მაგრამ მთელი სიმფონიის შესრულების განმავლობაში ნაწარმოების ოთხივე ნაწილის ტემპები ორგანულად მჭიდროდ იყვნენ ერთმანეთთან დაკავშირებული. დაკვირვებული მსმენელი შეამჩნევდა, რომ დირიჟორის პულტზე თხზულების პარტიტურა, ფაქტობრივად, ფორმალურად იდო, რადგან დირიჟორმა მთელ სიმფონიას ზეპირად, უაღრესად ემოციური განწყობით და ერთ სუნთქვაზე უდირიჟორა.

„საკონცერტო ციკლის“ IV კონცერტი, რომელიც 6 აპრილს ჯ. კახიძის სახ. თბილისის მუსიკალურ-კულტურული ცენტრის კამერულ დარბაზში შედგა, სიმებიანი კვარტეტისა და საფ-ნო კვინტეტისათვის შექმნილ

თხზულებებს დაეთმო. პროგრამაში იყო პ. ჩაიკოვსკის სიმებიანი კვარტეტი №3 მი-ბემოლ მინორი, თხზ. 30 (1876წ.) და ი. ბრამსის საფორტეპიანო კვინტეტი ფა მინორი, თხზ. 34 (1842). მსმენელის წინაშე წარსდგა ქ. ოსაკაში ფმოღვანე სიმებიანი კვარტეტი „თბილისი“, რომელსაც II განყოფილებაში შეუერთდა შესანიშნავი პიანისტი ქ-ნი ტომოკო ინოუე. კვარტეტის წევრები არიან: ვიორგი ბაბუაძე (I ვიოლინო), ჩიპრიან მარინესკუ (II ვიოლინო), ზაზა გოგუა (ალტი) და იუტაკა ჰაიაში (ჩელო). ეს მუსიკალური კოლექტივი დაარსდა გ. ბაბუაძის ინიციატივით 1997 წელს. ცნობილია კვარტეტის წევრთა უაღრესად მაღალნიჭიერი შესრულების დონე. ისინი მსოფლიო საკვარტეტო მუსიკის თხზულებებთან ერთად ფართო პროპაგანდას უწევს ქართულ საკვარტეტო მუსიკას.

წლების განმავლობაში ხემიან საკრავთა ამ შემადგენლობით, ნაწარმოებებში ჩელოს პარტიას ასრულებდა უნიჭიერესი მუსიკოსი გია ხეოშვილი, რომელიც 2012 წელს, მისი ტრაგიკულად გარდაცვალების შემდეგ, შეცვალა იაპონელმა იუტაკა ჰაიაშიმ.

პ. ჩაიკოვსკის ამ რთული და შთამბეჭდავი ნაწარმოების შესრულებისას მკაფიოდ გამოიკვეთა მუსიკოსთა შინაგანი არტისტული ტემპერამენტი და მაღალი სამემსრულებლო კულტურა, რაც კიდევ უფრო დამაჯერებლად წარმოჩნდა ი. ბრამსის ცნობილ საფორტეპიანო კვინტეტში, რომელშიც ტომოკო ინოუემ გამოამჟღავნა ნათიფი გემოვნება და არტისტიზმი.

8 აპრილის საღამოს, ჯ. კახიძის სახ. თბილისის მუსიკალურ – კულტურული ცენტრის დიდი დარბაზი – ამჯერად დაეთმო „საკონცერტო ციკლის“ მეხუთე კონცერტს, სადაც შესრულდა ჩეხური კლასიკური მუსიკის ერთ-ერთი ფუძემდებლის – ა. დვორჟაკის სიმფონიური უვერტიურა „კარნავალი“, თხზ. 92, სავიოლინო კონცერტი ლა მინორი თხზ. 53 და №8 სიმფონია სოლ მაჟორი თხზ. 53. სოლისტად კვლავ ლუქსემბურგელი მშვენიერი სანდრინე კანტორეფი წარსდგა, ხოლო დირიჟორის პულტთან იდგა რუმინელი ჩიპრიან მარინესკუ, რომელმაც თავისი სურვილისა და მონდომების შედეგად, ძირითად მევიოლინეს სპეციალობას, სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორის ამპლუა შეუთავსა.

ა. დგორჯაკის უვერტიურა „კარნავალი“ მეტად შთაბეჭედავი პარტიტურაა, რომლის საორკესტრო პალიტრა გამოირჩევა ნაირფეროვნებითა და ემოციურობით. კომპოზიტორის მრავალმხრივი შემოქმედება ჩეხური კლასიკური მუსიკის ერთ-ერთ საუკეთესო ნიმუშადაა აღიარებული. სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებთაგან მის კალამს ეკუთვნის 3 ინსტრუმენტული კონცერტი, რომელთა შორის გამოირჩევა ცნობილი სავილონჩელო კონცერტი. შედარებით ნაკლებადაა ცნობილი მისი სავილონჩო ლა მინორული კონცერტი, მაგრამ, ქ-ნ ს. კანტორეჯის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მისმა ვირტუოზულმა სავილონჩო ტექნიკამ და ნაწარმოების მხატვრულმა ინტერპრეტაციამ მოწონება დაიმსახურა მსმენელთა შორის.

კონცერტის ბოლო ნომრად შესრულდა კომპოზიტორის №8 ოთხ ნაწილიანი სიმფონია, რომლის მასშტაბურობასა და დახვეწილ ფორმას შესანიშნავად გაართვა თავი ნიჭიერმა დირიჟორმა ჩ. მარინესკუმ.

„მემორიალური კონცერტი“ – ასეთი დასახელებით იწყებოდნენ აფიშები საკონცერტო ციკლის რიგით მეექვსე კონცერტის შესახებ, რომელიც გაიმართა 9 აპრილს საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის საგამოფენო დარბაზში. მონაწილენი იყვნენ: თბილისის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი „თბილისის სინფონიეტა“, გიორგი ბაბუაძე – ვიოლინო, დირიჟორი და იაპონელი ვიოლონჩელისტი იუტაკა შა-იაში.

კონცერტის მთლიანი პროგრამა ეძღვნებოდა 1989 წლის 9 აპრილს, ქ. თბილისში კომუნისტური წყობის საწინააღმდეგოდ გამართულ საპროტესტო მრავალათასიანი მიტინგის მონაწილეთა, სასტიკად დარბევისას დაღუპულ გმირთა ნათელ ხსოვნას. თბილისში რუსთაველის პროსპექტის ვრცელი მონაკვეთის იმ ადგილას, სადაც 28 წლის წინ დატრიალდა ეს სისხლიანი ტრაგედია, დღეს აღმართულია დაღუპულ გმირთა ხსოვნის მემორიალური ძეგლი. რადგანაც ეროვნული პარლამენტის ბიბლიოთეკის ის კორპუსი, რომელშიც უნდა ჩატარებულიყო კონცერტი, ამ მემორიალურ ძეგლიდან ორიოდე ნაბიჯზე – ლადო გუდიაშვილის ქუჩაზე მდებარეობს, როგორც კონცერტის მონაწილეებმა, ისე

მსმენელებმა წუთიერი დუმილით პატივი მიაგეს დაღუპულთა ხსოვნას, რომელთა მოსაგონარად იქაურობას ამკობდა უამრავი, ულამაზესი ყვავილის გვირგვინი, თაიგული და სანთელი... ამ მიძიმე ატმოსფეროს განცდამ გადაინაცვლა საკონცერტო დარბაზში და იგრძნობოდა კონცერტის ყოველი ნომრის შესრულებისას. საკონცერტო პროგრამის ოთხივე ნომერი შესაბამისად იყო შედგენილი და სრულიად შეესატყვისებოდა იმ სალამოს ელევგურ განწყობას. დასაწყისში აჟღერდა პ. ჩაიკოვსკის ცნობილი სავილონჩო პიესა – „მელან-

ვლადიმერ ზარაზიშვილი (ფ-ნო), გიორგი ბაბუაძე (ვიოლინო) და ელისო ბაბუაძე (ჩელო).

ქოლიური სერენადა“ თხზ. 26, რომელიც ორკესტრის თანხლებით ბრწყინვალედ შესრულა გიორგი ბაბუაძემ. შემდეგ შესრულებულ ე. გრიგის „ორ ელევგურ პიესას“ კამერული ორკესტრისათვის კარგად იცნობს მსმენელი, როგორც ნორვეგიული კლასიკური მუსიკის ერთ-ერთ ღირშესანიშნავ ნიმუშს. გ. ბაბუაძის დირიჟორობით, ორკესტრმა სრულად გადმოსცა ის განწყობა, რაც დიდ კომპოზიტორს ჩაფიქრებული ჰქონდა ამ ნაწარმოებებში.

სამუელ ბარბერის „ადაჯიო“ სიმებიანი ორკესტრისათვის მიჩნეულია ამერიკელი კომპოზიტორის ერთ-ერთ თვალსაჩინო თხზულებად, რომელსაც ხშირად დირიჟორობს მსოფლიოს არაერთი გამოჩენილი დირიჟორი. ამ კონცერტზედაც ქართველმა მუსიკოსებმა შესანიშნავად გადმოსცეს ნაწარმოების სევდიანი ხა-

სიათი. კონცერტის დამაგვირგვინებელი ნომერი გახლდათ ვ. აზარაშვილის ცნობილი სავილონჩელო კონცერტი კამერული ორკესტრის თანხლებით, რომელიც უდიდესი წარმატებით შეასრულა ნიჭიერმა იაპონელმა ვილონჩელისტმა იუტაკა ჰაიაშიმ. სოლისტმა

ზაზა გოგუა.

ამ საყოველთაოდ აღიარებული ნაწარმოების ღრმად ემოციური და ტრაგიკული შინაარსი ისეთი ტემპერამენტითა და პროფესიონალიზმით შეასრულა, რომ მის დასრულებას მქუხარე ოვაცია მოჰყვა. „ბისზე“ ვილონჩელისტს 2-ჯერ შეასრულებინეს იმავე ავტორის პოპულარული პიესა „ნოქტიურნი“. დარბაზში მყოფმა ბ-მა ვაჟამ მხურვალე მადლობა გადაუხადა როგორც ვიორგი ბაბუაძესა და იაპონელ მუსიკოსს, ისე დარბაზში მსხდომ მსმენელს.

თბილისში იაპონელ და ქართველ მუსიკოსთა ერთობლივი მონაწილეობით ჩატარებული „საკონცერტო ციკლის“ ინიციატორმა და სულისჩამდგმელმა, მევიოლინემ და დირიჟორმა ბ-ნმა ვ. ბაბუაძემ „ამომავალი მზის“ ქვეყანაში მრავალმხრივი მოღვაწეობა 1996 წელს დაიწყო, როდესაც იგი დაინიშნა ქ. ოსაკას ერთ-ერთი სიმფონიური ორკესტრის – “Osaka Symhoniker”-ის კონცერტმასტერად, ხოლო 2002 წლიდან იგი პედაგოგიურ მოღვაწეობასაც იწყებს ქ. კიოტოს სახელმწიფო ხელოვნების უნივერსიტეტში ვიოლინოს განხრით.

ხელოვნების ასეთი უმაღლესი სახელმწიფო სასწავლებელი იაპონიაში მხოლოდ ორია – ტოკიოში და კიოტოში.

იმავე 1996 წლიდან ბ-ნ ვიორგის მხარში ამოუდგა კიდევ ორი ქართველი მუსიკოსი – ვილონჩელისტი გია ხეომვილი და ალტისტი ზაზა გოგუა, რომელიც დღემდე მოღვაწეობს ქ. ოსაკაში.

ბ-ნმა ზაზამ აქტიური მონაწილეობა მიიღო თბილისურ „საკონცერტო ციკლში“ და თავისი სამუშაოებლო ოსტატობით მსმენელებზე უაღრესად კარგი შთაბეჭდილება დატოვა.

ზ. გოგუა დაიბადა თბილისში 1966 წლის 3 თებრევალს. 1972-1988 წლებში სწავლობდა ზ. ფალიაშვილის სახ. თბილისის ცენტრალურ სამუსიკო სკოლა – „ნიჭიერთა ათწლედში“, დოცენტ ა. ბეგალიშვილის კლასში. 1984 წელს ჩაირიცხა ვ. სარაჯიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის საორკესტრო განყოფილების ალტის კლასში იმავე პედაგოგთან. ა. ბეგალიშვილის გარდაცვალების შემდეგ, III კურსიდან იგი სწავლას განაგრძობს პროფ. ნოდარ ქვანიასთან და 1992 ამთავრებს თბილისის კონსერვატორიას. 1992-1993 წლებში იგი მონაწილეობს მასტერ-კლასებში მოსკოველ ალტის ნამყვან პროფესორებთან ფ. დრუჟინინთან, ი. ბაშმეტთან და ნ. ნაუმოვთან. 1988-1992 წლებში თბილისის ახალგაზრდული სიმფონიური ორკესტრის ალტების კონცერტმასტერია და ამავე ორკესტრის სიმებიანი კვარტეტის წევრი. 1993-95 წლებში იგი თბილისის სიმფონიური ორკესტრის (ხელმძღვ. ფ. კახიძე) წევრია. 1993-95 წლებში ზ. გოგუა მუშაობას იწყებს გერმანიის ქ. ინგოლშტადტის კამერულ ორკესტრში (ხელმძღვ. ლ. ისაკე). 1996-2006 წლებში იგი იაპონიის ქ. ოსაკას სიმფონიურ ორკესტრ “The Orchestra Osaka Symphoniker”-ის ალტების კონცერტმასტერია. 1997 წლიდან ამავე ქალაქში დაარსებულ სიმებიან კვარტეტ „თბილისი“-ს წევრი. ასევე ალტების კონცერტმასტერი იყო ორკესტრების: “Orchestra Ensemble Kanazawa”, “Osaka Harmonica Orchestra”, “Ensamble KOBE”. 2016 წლის ივნისიდან “Osaka-Kavacinagano Filharmonic”-ის სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორი და ხელმძღვანელია. 2006

წლიდან ეწევა პედაგოგიურ მოღვაწეობას ქ. ოსაკას ინტერნაციონალურ სამუსიკო სკოლაში. მართავს სოლო-კონცერტებს იაპონიის სხვადასხვა ქალაქებში. გამოშვებულია რამოდენიმე CD მისი სამემსრულებლო ჩანაწერებით.

ასეთი მრავლისმეტყველი არტისტულ-შემოქმედებითი ცხოვრების მქონე ალტისტი ზაზა გოგუა წარდგა მსმენელის წინაშე მეტად საინტერესო პროგრამით „საკონცერტო ციკლის“ VII კონცერტზე, რომელიც გაიმართა 10 აპრილს ფ. კახიძის სახ. თბილისის მუსიკალურ-კულტურული ცენტრის მკირე დარბაზში. ალტისტს საფორტეპიანო თანხლება გაუნია იაპონელმა ჰიანისტმა ქ-ნმა ტომოკო ინოუემ. პროგრამის I განყოფილებაში შესრულდა ი.ს. ბახის სიუიტა №2 რე-მინორი (BWV 1008) სოლო ალტისათვის და რ. შუმანის ადაჯიო და ალეგრო თხზ. 70 ალტისა და ფ-ნოსათვის.

როგორც ცნობილია დიდი გერმანელი კომპოზიტორის ი.ს. ბახის მრავალრიცხოვან შემოქმედებაში დიდი ადგილი უკავია სამი ძირითადი სიმებიანი ინსტრუმენტის – ვიოლინოსა, ალტისა და ვიოლონჩელოსათვის შეთხზულ სონატების, პარტიტებისა და სიუიტების ფორმის სოლო ნაწარმოებებს, რომლებიც გამოირჩევიან მუსიკის ღრმა პოლიფონიური აზროვნებით, სილამაზითა და სირთულით. ყოველი ნაწარმოების თითოეული ნაწილის დასახელება გამომდინარეობს – გერმანული, ფრანგული, იტალიური, ინგლისური და ესპანური ძველებური ხალხური ცეკვების საწყისებიდან. ყველა დროის გამოჩენილი მუსიკოსის საკონცერტო პროგრამაში საპატიო ადგილი უკავია ბახის პოლიფონურ ნაწარმოებებს სოლო ინსტრუმენტისათვის.

ზაზა გოგუას მიერ კონცერტზე შესრულებული კომპოზიტორის №2 რე-მინორული სიუიტა ალტისათვის ისეთი აკადემიურობითა და მუსიკალობით შესრულდა, რომ მსმენელისათვის ნათელი გახდა – მის წინაშე ფართო დიაპაზონის ნიჭიერი მუსიკოსი გამოდიოდა.

იგივე აზრი განამტკიცა რ. შუმანის „ადაჯიოსა და ალეგროს“ შესრულებამ ფ-ნოსთან ერთად. ამავე დროს ორივე მუსიკოსის დაკვრაში მკაფიოდ წარმოჩნდა ის ანსამბლური ერთსულოვნება, რომლის მიღწევა მხოლოდ მაღალი რანგის მუსიკოსებს ძალუძთ.

კონცერტის II განყოფილება მთლიანად დაეთმო დ. შოსტაკოვიჩის 3 ნაწილიან სონატას ალტისა და ფ-ნოსათვის თხზ. 147. ეს ნაწარმოები კომპოზიტორის ერთ-ერთი ბოლო ქმნილებაა, რომელშიც ნაწილები სონატური ფორმისათვის არატრადიციული თანმიმ-

პონსარის შიხიძე. ალტისტი ზაზა გოგუას წარმართვის
მევიოლინო საფორტეპიანო კანცერტის.

დევრობითაა განლაგებული –1. Allegro Moderato, 2. Allegretto, 3. Adagio. ვინც კომპოზიტორის ქმნილებებსა და ცხოვრებას იცნობს, მისთვის ცნობილია ამ დიდი შემოქმედის განვლილი გზის არაერთი ტრაგიკული პერიოდი, რომელიც მუდამ ისახებოდა მის ამა თუ იმ ნაწარმოებში. ალტის ამ სონატაში ავტორი ურყევად ერთგული რჩება თავისი მუსიკალური ენისადმი და ამავე დროს არსებულ ქმნილების ორიოდ ეპიზოდში მსუბუქად გაივლებს იმ თავისებური კოლაჟისმაგვარი ჰანგის ფერმკრთალი ფრაზირება, რომელიც მიგვითითებს დ. შოსტაკოვიჩის ღრმა პატივისცემას კლასიკოს კომპოზიტორთა მიმართ. ამას უეჭველად შენიშნავს ყურადღებიანი მსმენელი... ზაზა გოგუასა და ტომოკო ინოუეს მიერ ნაწარმოები შესრულდა მაღალი პროფესიონალიზმითა და სამემსრულებლო კულტურით, რო-

საქართველო და მსოფლიო

მელმაც მსმენელის სამართლიანი მოწონება დაიმსახურა.

... და აი დადგა კიდევ „საკონცერტო ციკლის“ ბოლო

თბილისის კონსერვატორიის მხრე ჯარჯაში. იაპონიის სრულუფლებიანი საგანგებო ელჩი საქართველოში სოჟიო აკისანი, ვიორგი გაგაუაძე.

– დამამთავრებელი კონცერტის დღეც – 13 აპრილი. იმ საღამოს თბილისის კონსერვატორიის მხრე დარბაზის სცენა დაეთმო სამ უნიჭიერეს მუსიკოსს – ვლადიმერ ზურაბიშვილს (ფ–ნო), ვიორგი ბაბუაძეს (ვიოლინო) და ელისო ბაბუაძეს (ჩელო). პროგრამაში იყო ორი დიდი გერმანელი კომპოზიტორის ი. ბრამსის სავოლინო სონატა №1 სოლ მაჟორი თხზ. 78 და ლ. ვან ბეთჰოვენის საფ–ნო ტრიო მი ბემოლ მაჟ. თხზ. 38.

ი. ბრამსის №1 სონატა ვიოლინოსა და ფ–ნოსთვის – 3 ნაწილად – მევიოლინეთა შორის ერთ–ერთი პოპულარული ნაწარმოებია, რომელიც შემსრულებელს იზიდავს მთრთოლვარე ლირიზმითა და ეპიკურობით. ბატონმა ვიორგიმ იგი ჩვეული ოსტატობითა და ემოციურობით შეასრულა. მას სანიმუშო საფ–ნო თანხლება გაუნია ბრწყინვალე პიანისტმა ვლადიმერ ზურაბიშვილმა.

ცნობილია, რომ ბეთჰოვენის 5 საფ–ნო ტრიოდან – მი ბემოლ მაჟორული ტრიო ავტორის მიერ გადმოკეთებული ადრე შექმნილი სეპტეტიკა. ამ ქმნილებაში საოცრად მკაფიოდ გამოიკვეთა კომპოზიტორის გენია, რომელმაც ნაწარმოების ფორმას შემატა მასშტაბურობა და მუსიკალური თემების გამომსახველ ხერხთა ნოვატორული სითამამე. ამაზე მეტყველებს თხზულების

ნაწილთა დასახელების უჩვეულო თანმიმდევრობა, სადაც ავტორი, ქმნილების ერთ–ერთ მონაკვეთში, თავის საყვარელ მუსიკალურ ფორმას „თემას ვარიაციებით“ მიმართავს. თხზულების მუსიკა თითქოს უბიძგებს ტრიოს თითოეულ მონაწილეს, რათა მან სრულად წარმოაჩინოს თავისი სამემსრულებლო შესაძლებლობანი. ეს მართლაც ასე იყო: ნაწარმოების შესრულება საოცრად დაამშვენა მუსიკოსთა სანიმუშო ანსამბლურობამ, დინამიზმმა, არტისტულმა ემოციურობამ, პიანისტის ფილიგრანტულმა ტექნიკამ, მევიოლინეს ვაკუაცურმა შემართებამ და მოზარდი ვიოლონჩელისტის ტემპერამენტმა.

დასრულდა თბილისში ჩატარებული იაპონელ და ქართველ მუსიკოსთა მონაწილეობით შემდგარი ის 8 კონცერტი, რომელიც დედამიწაზე მცხოვრებ ამ ერთ–ერთ უნიჭიერეს ხალხთა მართლაც რომ ორკვირიან შემოქმედებით ფორვერკად გადაიქცა.

კონცერტების მონაწილეებმა დიდი მადლობა გადაუხადეს საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის დირექციას, ჯ. კახიძის სახ. მუსიკალურ–კულტურული ცენტრის ადმინისტრაციასა და ვანო სარაჯიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის რექტორატს იმ დახმარებისათვის, რაც გამოიხატა ამ დაწესებულებათა საკონცერტო დარბაზების მათთვის დათმობაში.

და ბოლოს, ამ მუსიკალური დღესასწაულის სულისჩამდგმელსა და ორგანიზატორს, ბ–ნ ვიორგი ბაბუაძეს, ამ სტრიქონების ავტორმა მხოლოდ ერთადერთი კითხვა დავუსვი: „ბ–ნო ვოგი, როგორ მოახერხეთ 8 კონცერტის ასეთ მაღალ დონეზე ორგანიზება და ასეთი სიზუსტით ჩატარება? ნუთუ არ გავიჭირდათ?“

პასუხი იყო შემდეგი: „სრულიადაც არა! თბილისში საკონცერტო ციკლის მაღალ დონეზე ჩატარებას ხელი შეუწყო, პირველ ყოვლისა, იაპონელი მუსიკოსების უდიდესმა სიყვარულმა და პატივისცემამ ქართველი კოლეგებისა და საერთოდ ქართველი ხალხის მიმართ!“

მართლაც, რომ „სიყვარულს უშენებია“!!!

ფოტოები: თამაზ მელიცკაურის

ჯეჟალ ზეგლარიშვილის ხსოვნას

რუსუღან ქუთათელაძე

იშვიათად მეგულება, იქნებ ვერც გავიხსენო, მეორე, ასეთივე მორიდებული, მოკრძალებული, ჩრდილში მდგომი ადამიანი, ისეთი, ჯეჟალ ბეგლარიშვილი რომ იყო. ხოლო ნიჭიერება, პროფესიული აღჭურვილობა, შემოქმედებითი ღვანლი იმგვარი მოსდგამდა, სრულ უფლებას აძლევდა რიხით, ხმამაღლა განეცხადებინა საკუთარი თავის შესახებ. საქართველოს პატარა ქალაქში, ქართლის გულში, გორში გაატარა მთელი თავისი ცხოვრება. ხოლო მეგაპოლისების, დიდი ქალაქების ხმაურიანსა და სახელოვნებო შთაბეჭდილებებით დატვირულ ცხოვრებას მოკლებულს, მყუდრო, პატარა ქალაქში ყოფნამ, ვერაფერი დააკლო მის ნაკალმევს. არც თანამედროვე ტექნოლოგიების ცოდნა დაჰკლებია და არც საკომპოზიტორო მიღწევებით დატვირთული XXს. მონაპოვართა სიმწირე დასტყობია მის საკომპოზიტორო განსწავლულობას. თუმც ამავდროულად, ამკარად ეროვნულ კუთვნილებას აგლენდა მისი თითოეული ნაწარმოები, რაც აგრერიგ იკლებს თანამედროვე მუსიკაში. თითოეული ნაწარმოები რა სათქმელია, ყოველი ტაქტი მისი ჰანგისა ამკარად ამჟღავნებს ეროვნულ, ქართულ კუთვნილებას. ეროვნული კუთვნილება ხომ ერთი მთავარი ღირსებათაგანი იყო ყველა დროის ხელოვანთა ნამოღვანარისა. იქნებ, მომავალშიც ასე შეიქნეს!. არამცთუ უღალატნია ქართული მრავალსაკუნოვანი მუსიკის ძვირფასი ტრადიციისათვის, პირიქით, მტკიცედ იდგა მსუყე ეროვნულ ნიადაგზე. ურყევი იყო დასაწყისშივე აღებული გეზისა, კვალში ედგა დიდ პროფესიულ წინაპარს — ნიკო სულხანიშვილს. სხვათა შორის, განა მხოლოდ მუსიკაში, ცხოვრებაშიც. როგორც უკვე ვთქვი, მოკრძალებით, უჩუმრად გაიარა ცხოვრება, სულხანიშვილივით. ნიკო კახეთს, ჯეჟალი ქართლს არ გამორეზია. არც სახელმწიფო ჩინ-მედლების ამაო მოლოდინით

ჯეჟალ ზეგლარიშვილი

ჩამოუყრია მასავით ხელები, არც მასავით გული გაუტეხია. მუშაობდა, მუშაობდა, წერდა, წერდა... სულხანიშვილს კვალში ედგა იმ თვალსაზრისითაც, შემოქმედებითი ინტერსები ხელოვნების ერთი, ფრიად სპეციფიკური სფეროთი a cappella გუნდით რომ შემოფარგლა, აქ იღვანა ნაყოფიერად. თუმცკი სხვა ქანრების მკირეოდენი თხზულებები მაჩვენებელია იმისა, არც იქ ჩამოუვარდებოდა არავის, იქაც მაღალი მხატვრული ხარისხით იღვანებდა. მაგრამ, სჩანს, ირწმუნა a cappella გუნდი იყო მისი უწინარესი მოწოდება, აქეთკენ მიუწევდა გული. არც შემცდარა!

თანაკურსელები ვიყავით. ხუთი წელი თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში ერთად ვსწავლობდით. იმხანად კონსერვატორიის სტუდენტობა მრავალ-

კონსერტის შემდეგ: შალვა მოსიძე, ჯემალ ბეგლარიშვილი, თეიმურაზ გაკუარაძე.

ვალრიცხოვანი ვიყავით. ლექციებზე დიდ საკლასო ოთახს ვავსებდით. თავი, ძირითადად, იმით დამამახსოვრა, სადღაც უკან, ბოლო მერხზე იჯდა უჩუმრად. თავის მეგობართან, ასეთივე უსიტყვო შალვა მოსიძესთან ერთად. თურმე ნუ იტყვი, ორივენი „ნახტომისთვის ეშვადებოდნენ“, რათა ხმამაღალი სიტყვა ეთქვათ ქართულ მუსიკალურ კულტურაში. მეგობრობა ბოლომდე შეინარჩუნეს. ჯემალი რასაც დანერდა, შალვა უმალ ასრულებდა. ეს კია, შალვა მოსიძეს მიეცა საშუალება საერთაშორისო აღიარება მოეპოვებინა, თავის „გორის ქალთა კამერულ გუნდთან“ ერთად მრავალი უცხოელი, ევროპელი მსმენელის მხურვალე ტაში, ოვაციები მოეხვეჭა. ჯემალისა კი მხოლოდ მუსიკა „მოგზაურობდა“. უკვე რამდენჯერ აღვნიშნე, გორს არ გავცდენია. ასეთი იყო საბჭოური სინამდვილე. ისეც მომხდარა, თურმე, მხურვალე აპლოდისმენტების, „ავტორი, ავტორი!“-ო მოთხოვნის საპასუხოდ, დარბაზში მჯდომი, საეჭვო დანქნებულების მავანი მალაჩინოსანი ზეზე წამოჭრილა და მადლობის ნიშნად თავს უკრავდა, ბელგლარიშვილი გახლავართო! ესეც საბჭოთა სინამდვილის ნიშანთაგანი გახლდათ!

ჯემალ ბეგლარიშვილი გარდაიცვალაო! გვიან, უკ-

ვე დაკრძალვის შემდეგ შევიტყე ეს სამწუხარო ამბავი. სამწუხარო! დიდად სამწუხარო! თუმც კი, ამავდროულად ვფიქრობ, ჯემალ ბეგლარიშვილი გარდაიცვალა, ხოლო არ მომკვდარა, სხვა საუფლოში გადაინაცვლა, რამეთუ მისი გუნდები მრავალჯერ გააცოცხლებს მას. ქართული საგუნდო საშემსრულებლო ხელოვნება დღესდღეობით დიდ აღმავლობას განიცდის, მრავალი ჩინებული გუნდი არსებობს და ემატება, ემატება კიდევ. მჯერა, ბევრი ქართველი ლოტბარი ხალისით იმუშავებს, თავის რეპერტუარში შეიტანს კონცერტის დასამშვენებლად ბეგლარიშვილისეულ გუნდებს, გაახშიანებს საქართველოსა და უცხოეთის დარბაზებში. იმის იმედიც მაქვს, სხვებს, არაქართველ, უცხოელ ქორმაისტერებსაც მოხიბლავს ჯემალ ბეგლარიშვილის ქართული ჰანგი და თავიანთ საკონცერტო პროგრამებში მიუჩნენ სათანადო ადგილს. იმის რწმენაც მაქვს, ჯემალ ბეგლარიშვილის „ლხინი სოფლად“, ან კიდევ „ენისგასატეხი“ ბევრჯერ გააღიმებს, გაამხიარულებს ათასობით მსმენელს, მისი „ეპიტაფია“, „მიძღვნა“, „ზარი“ და „ტირილი ღვთისმშობლისა“ ერთხელ და ორჯერ როდი აუვსებს სევდით გულს, ცრემლს მოკვრის აუდიტორიას, სხვა მრავალი მისი გუნდიც... და ასე, ჯემალის სული განაგრძობს სიცოცხლეს უკვე სხვა განზომილებაში. ღირსებით დაუდგება გვერდით დიდ წინაპარს – ნიკო სულხანიშვილს, შორს გაუთქვამს სახელს მშობლიურ ქალაქს, ისევე, როგორც სხვა ორი დიდი გორელი – ალექსი მაჭავარიანი და სულხან ცინცაძე. როგორც ქართული ნიჭის გამოსხივება...

როიალის ხაფანგი და...

კონტექსტიდან ამოგლეჯილი ხელოვნება

ალექსანდრა მხარიაშვილი

მუსიკალურ საზოგადოებას ჰყავს თავისი ქრისტოფორე კოლუმბი, რომლის აღმოჩენამ მთელ კაცობრიობას მოუტანა როგორც უდიდესი პროგრესი, ასევე უამრავი პრობლემა. ეს არის ქრისტოფორე... უბრალოდ ქრისტოფორე, რომელმაც 1709 წელს შექმნა პიანინო! ევოლუციური და რევოლუციური პროცესების შედეგად ის მუსიკალური საკრავების სამეფო ტახტზე ავიდა და მოგვევლინა როიალის, ანუ „მეფის“ სახით. მისი გენიალური მართვის შედეგად სამ საუკუნეში აყვავდა მუსიკის იმპერია, საკომპოზიტორო და საშემსრულებლო დონე და განსაკუთრებით საფორტეპიანო კულტურა. და ამ მონარქიას არაფერი არ ემუქრებოდა რომ არა... დემოკრატია! აღმოჩნდა, რომ ნებისმიერი მასხარა თავის თავს აძლევდა უფლებას მისულიყო „მეფესთან“ და ფამილარულად ხელი დაედო. არ არის საჭირო არც ცოდნა, არც გამოცდილება, არც უფლება შესრულების, ან მით უმეტეს, კომპოზიტორის სტატუსი... საკმარისია დააჭირო კლავიშს და მიიღებ ტემპერირებულ ბგერას! ორს დააჭერ – ინტერვალს, სამს – აკორდს!! არ არის საჭირო არც ჩაბერვა და არც გრიფზე ბგერის ძებნა... და გაისმა ურჩხულის ხარხარივით: „ვერიკა“ – მე

ვარ კომპოზიტორი! „მეფე-როიალის“ გვირგვინი, მისი კლავიატურა მოირგო მრავალმა კომპიუტერულმა პროგრამამ, რის შედეგადაც მუსიკის შექმნის პროცესი პრიმიტივამდე დავიდა... ფსევდო-მელოდიების და მუტანტი ჰარმონიების „ურდოების“ შემოსევის შედეგად მუსიკის იმპერია დაეცა პლაგიატამდე, უგემოვნებობასა და არაპროფესიონალიზმამდე... და ასე, ბრწყინვალე მონარქი – „როიალი“, უნებლიედ, დამნაშავედ გადაიქცა და ნელ-ნელა სამი ფეხით ადის გილიოტინაზე...

ფორტეპიანო (და მისი კლავიატურის) გამოყენების შედეგად მუსიკის ქმნადობის პროცესი წარიმართა ორი ვექტორით: პოპ-მუსიკა – პრიმიტივიზაციის, ხოლო აკადემიური – გართულების მიმართულებით. შეუძლებელია, და თავში აზრდაც არავის მოუვა საფორტეპიანო კონცერტის დაწერა ვიოლინოს, ან საყვირის მეშვეობით, მაგრამ დიდი ხანია ნორმად იქცა საფორტეპიანო ტემპერაციამ დაყრდნობით მუსიკის შექმნა, რამაც, ჩემი აზრით, საბოლოოდ კრიზისში შეიყვანა აკადემიური მუსიკა, რომელსაც უჩივიან როგორც მსმენელები, ისე კომპოზიტორები. სწორედ დღეს იჩინა თავი იმ ნაღმმა, რომელიც ჩაიღო ფორტეპიანოს, და ზოგადად, ტემპერაციის სახით. გასაგები რომ იყოს პრობლემის არსი,

ჩავლრმავდეთ ისტორიაში და მეცნიერებაში.

მანამ, სანამ ევროპულ მუსიკაში მაჟორი და მინორი დამკვიდრდებოდა, არსებობდა „ნატურალური“ ან „კონსონანსურ-ნატურალური“ წყობა, რომლის ბგერათა რიგი აწყობილი იყო ორიგინალური ტონის ჰარმონიულ ობერტონებზე. ოქტავაში კი იყო 6 ბგერა. მათემატიკურად, სიხშირის მონაცემებით ეს ასე გამოიყურებოდა: 2/1 – ოქტავა, 2/3 – კვინტა, 3/4 – კვარტა და ა.შ. მუსიკოსები ამ წესზე დაყნობით აწყობდნენ მუსიკალურ საკრავებს, მაგრამ მაჟორული მელოდიის დაკვრა შესაძლებელი იყო მხოლოდ დო-დან (დო მაჟორში), მინორულისა კი მხოლოდ ლა-დან. საჭიროებისას კი საკრავს თავიდან აწყობდნენ. ამიტომ, იმ ადგილას სადაც ინტერვალი უდრიდა ტონს, ჩამატეს დამატებითი ბგერა – ნახევარ ტონი, მაგრამ დამატებითი ბგერის შემოღებამ პრობლემა არ მოხსნა, რადგან ორი ნახევარ ტონი (15/16), არ უდრიდა ერთ ტონს (8/9 და 9/10).

ამ პრობლემის გადაწყვეტა მიანერეს ჰითაგორას, რომელმაც „აღგებრით შეამონმა ჰარმონია“ და დაინახა რომ ორი მეზობელი ნოტის სიხშირე ყოველთვის განსხვავებულია, მხოლოდ ოთხი პოზიციის მანძილზე მუდმივად უცვლელია 2/3 და ეს არის კვინტა! ამის შემდეგ, მთელ მუსიკალურ დიაპაზონზე, კვინტების მეშვეობით იპოვა ყველა – ცამეტივე ბგერა, ხოლო ორზე გაყოფით, ან გამრავლებით, ოქტავები შეავსო დანარჩენი ბგერებით. მაგრამ, მათემატიკურად დო დიეზი არ უდრიდა რე ბემოლს! (და ასევე იყო ყველა ბემოლი და დიეზი). მაგრამ, მაგალითად დო დიეზისა და რე ბემოლის საშუალო მნიშვნელობამდე დაყვანა ყურისთვის არ იყო ძალზე მნიშვნელოვანი. თუმცა ჰითაგორას ფორმულით აწყობილი ბგერათრიგში კვინტების რაოდენობა არ ჯდებოდა ოქტავების რაოდენობაში... ამ შეუსაბამობას დაარქვეს „ჰითაგორას კომა“.

ეს პრობლემა თავისებურად გადაწყვიტა გარმანელმა ორგანისტმა ანდრეას ვერკმანსტერმა. მან უბრალოდ „დაივინყა“ ბუნებრივი ბგერათრიგი და შექმნა საკუთარი: ორი მეზობელი ოქტავის სიხშირეს შორის სხვაობა უნდა ყოფილიყო 2 და მათ შორის კი 12 ნახევარ ტონი (ამ მომენტიდან მოგვევლინა თვით ნახევარტონის ცნება) და სწორედ ამ ბგერათრიგს უწოდეს

„ტემპერირებული“, რამაც მოხსნა უამრავი პრობლემა როგორც შემსრულებლისთვის, ისე კომპოზიტორისთვის (ბახის ცნობილი ციკლი – კტკ). თუ ჰითაგორას ოქტავაში დეტონაცია ჰქონდა სამ ნოტს, ვერკმანსტერის ოქტავაში არ დარჩა არც-ერთი ნატურალური, „ბუნებრივი“ ინტერვალი. აბსოლუტურად ყველა ნოტში არის „ფალში“! ეს ინვეს ბევრ პრობლემას. სასულე ინსტრუმენტების „ნატურალური წყობა“ უნდა შეეგუოს „ტემპერირებულს“. სიმებიანი საკრავები, აწყობილი ჰითაგორის სისტემაში უკრავენ „ტემპერაციაში“, გიტარა კი, რომელშიც ერთდროულად არსებობს „ტემპერაცია“ (გრიფზე დატანებული კილოების აღმნიშვნელი ხაზების სახით) და კვინტებით აწყობილი სიმები, რის გამოც გიტარა ძნელად ეწყობა სხვა ინსტრუმენტებს! ყოველივე აღნიშნულმა განაპირობა ის, რომ მუსიკას ნატურალ წყობაში მხოლოდ ერთი სახეობის ინსტრუმენტების ანსამბლები (მხოლოდ სიმებიანი, ან მხოლოდ სასულე) ასრულებენ, შერეულ შემადგენლობაში კი (ორკესტრში) – ტემპერირებულ წყობაში... ამ პრინციპს დაეფუძნა მთელი ევროპული მუსიკალური კულტურა. მაგალითად, ინდურ წყობაში ოქტავაში 22 ტონია, ქართული მუსიკა კი არ არის აგებული ტემპერირებულ წყობაში და მაჟორ-მინორულ სისტემაში.

ზემოთ აღნიშნულიდან გასაგებია თანამედროვე კომპოზიტორების სწრაფვა მიკროქრომატიკის, ატონალობის, ახალი სანოტო დამწერლობის, ალეატორიკის გამოყენებისაკენ, რადგან არსებული სისტემა ვერ აკმაყოფილებს დღევანდელ მოთხოვნილებებს და გამონკვევებს. კომპოზიტორის გონება ვერ ეგუება „ტემპერაცია“ და ებრძვის მას, ხშირად კი ეს შედის დაპირისპირებაში ფიზიკის კანონებთან. რატომაა, რომ ზოგიერთი ბგერები ესამებიან ერთმანეთს და ზოგიერთი – არა? რა გავლენა მოახდენა ამ ფაქტმა მუსიკაზე?

მუსიკა არის ტალღები, გარემოს ვიბრაცია დატვირთული ინფორმაციით. ყველა პროცესს აქვს ვიბრაციული ხასიათი და ის უნდა იყოს ჰარმონიული, დისონანსი კი არის საშუალება ერთი ჰარმონიული მდგომარეობიდან მეორეში გადასვლის. მუსიკა ასახავს სამყაროს წესრიგს და ჩვენი სამყაროც მის ჰარმონიულობაზე არის დამოკიდებული, რადგან რეალობაში არსებობენ

ისეთი მოვლენები, როგორცაა რეზონანსი, კოგერენტულობა და ფიზიკის სხვა კანონები. ადამიანების გემოვნებას განსხვავებულია — ადამიანის ტანის აღნაგობიდან, ფსიქიკიდან, სულიერი მდგომარეობის ტალღისებური სიხშირეების მონაცემებიდან გამომდინარეობს. ამიტომ, მუსიკის გავლენა ადამიანის ცხოვრებაზე არის ფილოსოფიური, სოციალური, ისტორიული და განმანათლებლური საკითხი. როგორი უნდა იყოს თანამედროვე მუსიკა, რომ ამ მოთხოვნებს უპასუხოს? რატომაა, მაგალითად, არვო ჰიარტის “Fratres”-ი, სადაც თითქმის არ არის დისონანსები, ჟღერს უფრო თანამედროვედ, ვიდრე ბერგის და შტოკაუზენის ნაწარმოებები? თანამედროვე კომპოზიტორები რატომ აგრძელებენ „ქექვას“ გასული საუკუნის გამოსახვისა და ფორმების ექსპერიმენტული ხერხების ნაგავში და ცდილობენ მისგან რაიმე ღირებული შექმნან? რამ შეიყვანა ჩიხში მუსიკის განვითარება XXI საუკუნეში? არ გამოვრიცხავ, რომ სწორედ „ტემპერაციაში“ განაპირობა დღევანდელი პრობლემები. ამიტომაც, არ არის გასაკვირი ბოლოდროინდელი გაძლიერებული ინტერესი აღმოსავლური (ინდური, იაპონური და სხვ.) მუსიკისადმი. თუმცა კომპოზიტორები თანამედროვეობას ჯიუტად მაინც დისონანსურობაში, ავანგარდულ ესთეტიკაში ხედავენ და ამ მიმართებით აგრძელებენ მოღვაწეობას. ამაში მათ ხელს უწყობს ფორტეპიანო, მისი კლავიატურა, რომელმაც ინსტრუმენტიდან კომპიუტერულ პროგრამებში გადაინაცვლა და იქ, ახლა უკვე კომპიუტერული „ტემპერაციის“ მეშვეობით იქმნება მუსიკა. გვესმის ფსევდო-მელოდიები, „მუტანტი“ ჰარმონიები და სტილისტიკა, რომელშიც ძნელია განასხვავო სტანკევიჩისა და ტორუ ტაკემუცუს, პენდერეცკის და ფრიდრიხ ჰაასის შემოქმედება. თანამედროეობა უნდა იყოს არა ხერხებში, არამედ ახალ მიდგომაში, გარემოს ახლებური ვიბრაციით ასახვაში — როცა გამისებული პასაჟი კი ახლებურად აჟღერდება. კომპოზიტორს, როგორც მუსიკის მთავარ ინსტრუმენტს, სჭირდება შინაგანი „ტემპერაცია“, გადანყოფა, რომ აკადემიური მუსიკა არ შევიდეს გამოუვალ ჩიხში.

ჩვენთან, საქართველოში კი, ყველაფერი თავისებურად ვითარდება. თუ ყველგან ადამიანი ქმნის მუსიკას,

ჩვენთან პირიქით — მუსიკა ქმნის ადამიანს! კომპოზიტორობა გახდა საჯარო სივრცეზე გასვლის საშუალება; შემოქმედების ძირითად მექანიზმად „ცრუ მესიერება“ გადაიქცა, როცა ცდილობენ სადაც და ოდესღაც მოსმენილი და მოწონებული თავის შემოქმედებაში გაიმეორონ. გამოდის „ვითომ“ ახალი, მაგრამ მაინც — „გადარგულ-გამეორებული“. არ ვფიქრობ შეთქმულების თეორიაზე, მაგრამ, ნაქმნება და ხელშეწყობა ასეთი მუსიკის შექმნისა, თითქოს არის მცდელობა დავივინყოთ ჭეშმარიტად ფასეული მუსიკა და არ ვისწავლოთ „ხეზე ასვლა“, რათა კულტურული კოლაპსის დროს ვერ გადავრჩეთ, ან სხვის იმედზე ვიყოთ. ჩვენ კი დაუდგით როიალს ქანდაკება რიყეზე — ევროპის მოედანზე! და... მივიღეთ კონტექსტიდან ამოგლეჯილი ხელოვნება.

ეგვიბტელები რომ ვყოფილიყავით, დღეს XXI საუკუნეში, მახათას მთაზე პირამიდის მშენებლობას დავინწყებდით და ამის გასამართლებლად ეროვნულ ტრადიციებს მოვშველიებდით. საბედნიეროდ (ან სამწუხაროდ) ქართველები ვართ და იქ ტაძარი შენდება... მაგრამ ისეთი არა როგორც ბარსელონაში გუდის პროექტით აშენებული, არც ისეთი, როგორც ისააკის ტაძარი პეტერბურგში, ან ისეთი, რომელიც ახალ ათასწლეულს შეეფერება... ის იქნება უკვე კარგად ნაცნობი სვეტისცხოველის, ან გელათის სუროგატი, თანაც უხეირო. ამის უამრავი მაგალითი უკვე გვაქვს. ობიექტური და სუბიექტური მიზეზების გამო ქართულ ხუროთმოძღვრებაში არ იყო ბაროკოს, გოთიკის ან

როკოკოს ხანა, მაგრამ ვემსგავსებით იმ არაკეთილ-სინდისიერ სტუდენტს, რომელმაც ამოხია ბიბლიოთეკის წიგნიდან საჭირო გვერდი, დაიზებირა ის, ხოლო დანარჩენი კი არც წაიკითხა და არც გადახედა.

ერის პოტენციალი იმით იზომება თუ აქვს ნებისმიერ სფეროში განვითარების უნარი მომავლისთვის, ან მისი ოქროს ხანა წარსულშია, როგორც ბერძნების, იტალიელ-რომაელების, იგივე ეგვიპტელების... სად ჩავრჩით ჩვენ? „ტრადიციულობა“ და სტილისტური ეკლექტიკა ვერაფრით გადავლახეთ, თუ ეს არის პირობითი „თამასა“, რომლის ზევით ვერ ავდივართ? არქიტექტურას უწოდებენ „მუსიკას ქვაში“. ალბათ ამიტომ მე, მუსიკოსი, ამ საკითხსაც შევეხე და თანაც, ზემოთ ნახსენები მახათას მთაზე დანყებული მშენებლობა ხომ მუსიკოსის პატრონაჟითა და ინიციატივით ხდება. უფრო ლოგიკური იქნებოდა რომ ასეთი გულანთებით აუშენებინა საკონცერტო დარბაზი უნიკალური აკუსტიკით (რაც არ არის საქართველოში), ან თანამედროვე ტიპის მუსიკალური სკოლა, ან ახალი ინსტრუმენტებით დაკომპლექტებული მუსიკალური სასწავლებელი, რათა მომავალშიც გვყავდეს მსოფლიო დონის მუსიკოსები, რომლებსაც ტაძრის მშენებლობის იდეა და სურვილი გაუჩნდებათ...

ტაძრის მოხატვამდე რომ მივა საქმე, აქაც გამოჩნდება გარკვეული პრობლემები... მიქელანჯელოს ან ლეონარდო და ვინჩის ფუნჯით იქ არ დაიხატება საოცრება... საოცრებაზე რა მოგახსენოთ, მაგრამ ქართველი მხატვრებისთვის პიკასო არის „გერნიკა“ და არა „პირველი ზიარება“, მალევიჩი კი „შავი კვადრატი“ და არა „ავტოპორტრეტი“. ხატვა იცოდა ერთმაც და მეორემაც, ჩვენთან კი ბაძავენ და თავს იქნევენ იმ ნამუშევრებისკენ, სადაც არ ჩანს მხატვრის მარჯვენის ოსტეტობა, არამედ სტილის ძიება პროტესტის ჭრილში. ფარისევული „მე ასე ვხედავ“ ფრაზის უკან იმალება „მე სხვანაირად არ შემიძლია“... და ამიტომ არ გვყავს ნაღდი პორტრეტისტები, როგორც რემბრანდტი და ველასკესი, ისეთი „მარინისტები“, როგორებიც იყვნენ აივა-ზოვსკი და ბერნე, პეიზაჟისტები — შიშკინი და კუინჯი და სხვ. მაგრამ გვყავს უამრავი „ალა“ კანდინსკები და შავალები...

მწერლობა კი უფრო პუბლიცისტიკისაკენ მიისწრაფვის (ან ჟურნალისტიკისაკენ), თუმცა არც აქ შეიმჩნევა ჟანრობრივი მრავალფეროვნება. ბევრი ნაწარმოები აგებულია ნაცნობ და დღეს მოდურ ფაბულაზე, რომელიც ბევრჯერ გათამაშებულა დასავლურ ლიტერატურაში.

იგივე სენი სჭირს ჩვენ მუსიკას, როგორც აკადემიურს, ისე პოპულარულს. მეორე შემთხვევაში არჩეულია ყველაზე ადვილი გზა, რომელიც ან ჯაზის კვადრატში, ან დასავლურ ყველაზე იაფფასიან ფორმატში ჩაეთია. აკადემიურში კი მოხდა მსმენელების სრული მონყვეტა არამართო შემსრულებლებისაგან, არამედ ამ ჟანრში დღევანდელი ტენდენციებისაგან. დღეს წერენ მუსიკას XX საუკუნის II ნახევრის ესთეტიკის საფუძვლებზე, თან აქაც უპირატესობას ანიჭებენ იმ კომპოზიტორებს, ან ნაწარმოებებს, რომლებიც XX საუკუნის მუსიკის მარგალიტებს არ წარმოადგენენ. არა ა. ვებერნის „პასაკალია“, არამედ — „ბაგატელები“, არა ლიუტოსლავსკის, არამედ პენდერეუკის შემოქმედება ხდება მიზაძვის ობიექტი, მაშინ, როდესაც მსოფლიოში ფეხს იკიდებს სულ სხვა ესთეტიკა — ლერა აურბახის, ჯ. კ. ადამსის, შიმანსკის და სხვების. ავანგარდში დღეს უკვე უდრის პროვინციალიზმს, მაგრამ ჩვენ სწორედ ეს არჩევანი გვაქვს გაკეთებული და ვეჭვობ ეს არჩევანი ან მხატვრული ღირებულებისთვის, ან მომავალი პერსპექტივისთვის იყოს გაკეთებული, ეს უფრო უნიჭობის გამართლების ერთგვარი ხერხია.

ხელოვნების სახეობებში და სტილისტიკაში ეს მოკლე ექსკურსი იმიტომ მოვიხმე (რისი გაგრძელებაც კიდევ შეიძლება), რომ კულტურის გარემოში ადამიანის დასაბრუნებლად საჭიროა მისი სულის ალყაში მომწყვეტვა ხელოვნების ყველა სახეობებითა და ჟანრებით... თუ სადღაც იქნება სუსტი ადგილი, ან გარღვევა — გაგვექცევა, გაგვეპარება... კულტურულ სივრცეში დასაბრუნებლად ერთი რომელიმე „ფლანგიდან“ შეტევა შედეგს არ მოგვცემს, რადგან უკან უკულტურობისაკენ დასახევი ადგილი უშველებელია...

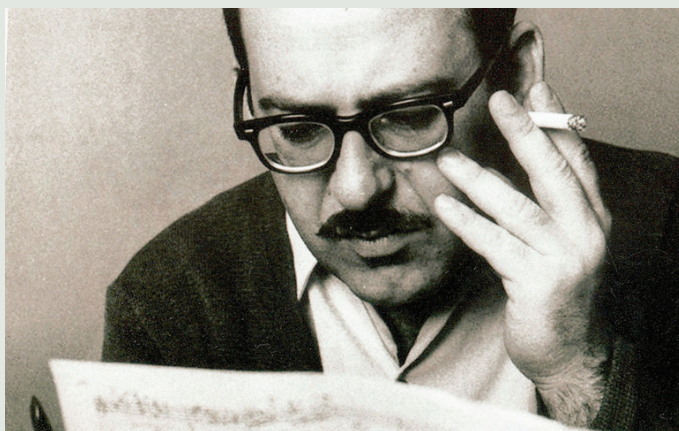
ვფიქრობ, დროა შევეცადოთ XXI საუკუნეში ფეხი შევდგათ ჩვენი განსაკუთრებული, ეროვნული ხედვით.

ანზორ არქომაიშვილის ჩანაწერებიდან

ნოდარ გაბუნია

ბატონ ნოდარს საზოგადოება იცნობდა როგორც გამორჩეულ კომპოზიტორს, პიანისტს, პედაგოგს, საზოგადო მოღვაწეს. მას ჰქონდა თანამედროვე მუსიკალური სამყაროს შეცნობის და შეფასების უტყუარი ალლო და უნარი, საკუთარი ხელწერა, იშვიათი ფანტაზია, ღრმა ინტელექტი და დახვეწილი, ფაქიზი გემოვნება.

ბატონი ნოდარი გავიყვანი სტუდენტობის პერიოდში, როცა მან დაწერა იგავი სულხან საბა ორბელიანის მიხედვით „სოფლის მაშენებელი“. იმ პერიოდში ნოდარი კონსერვატორიის პედაგოგი გახლდათ. თავიდანვე გამაოცა მისმა უშუალობამ – სიყვარულით მომიკითხა, მერე პაბუა არტემის შესახებ მკითხა, მე მაშინ კონსერვატორიის ანსამბლ „გორდელას“ წევრი ვიყავი. ნოდარმა შეაქო ჩვენი ანსამბლი და მითხრა, რომ ძალიან მოეწონა გურული სიმღერები ჩვენი შესრულებით, თანაც დასძინა, რომ მისი ახალი ნაწარმოებისათვის „სოფლის მაშენებელი“ სურს მიგვიწვიოს „გორდელადან“ კრიმანჭული – გომარ სიხარულით და ბანი მე. შესაბამისად ძაღლისა და მამლის პარტიებს შევასრულებდით, ხოლო მელას პარტიის შესასრულებლად, ჩვენი რეკომენდაციით, ასევე სტუდენტი, არაჩვეულებრივი ვალტორნისტი ნოდარ ფულარიაჩი მიიწვია, რომელსაც იშვიათი ხმა – მაღალი კრინი ჰქონდა. დაიწყო რეპეტიციები, ნოდარი გვასწავლიდა ჩვენ-ჩვენ პარტიებს. იგი გვთხოვდა, რომ გურული კოლორიტი არ დაგვეკარგა, რადგან ამას ნაწარმოებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვსო, თანაც მარტო ნოტებს ნუ დაეყრდნობით, ნოტები სრულად ვერ გამოხატავს გურული სიმღერებისათვის დამახასიათებელ ინტონაციებსო – გვეუბნებოდა და გვთხოვდა გვემღერა თავისუფალი მანერით, იმპროვიზაციით, რაც ასე დამახასიათებელია გურული სიმღერებისათვის. ჩვენ თითქმის ყოველდღე ვმეცადინეობდით, ჩვენთან ერთად მეცადინეობდა ინსტრუმენტული ჯგუფიც, მაშინ მას სრულიად ახალგაზ-

ნოდარ გაბუნია

რდა ჯანსუღ კახიძე დირიჟორობდა. როცა პირველი გაერთიანებული რეპეტიცია ჩატარდა მივხვდით, რომ ეს ნაწარმოები იყო ახალი სიტყვა არა მარტო ქართულ მუსიკალურ ხელოვნებაში.

საიდან ასეთი გურული სიმღერისათვის დამახასიათებელი ინტონაციები? – შეეკითხა ჯანსუღ კახიძე ნოდარს, – მე ნახევარი გურული ვარ, დედაჩემი გურული ქალი იყო – უპასუხა ნოდარმა.

პირველად „სოფლის მაშენებელი“ ამიერკავკასიის მუსიკალურ გაზაფხულზე შევასრულეთ წარმოდგენილი ნარმატება იყო. სპეციალისტებმა ნაწარმოებს უმაღლესი შეფასება მისცეს. მალე მოსკოვში საკავშირო კომპოზიტორთა ყრილობა ჩატარდა, სადაც სხვა ქართულ ნაწარმოებებთან ერთად ნოდარ გაბუნიას იგავიც შესრულდა. სახელგანთქმული კომპოზიტორები ფეხზე იდგნენ და ოვაციას უმართავდნენ ამ ბრწყინვალე ნაწარმოებს, რომელსაც საუკუნის აღმოჩენა უწოდეს. ასე დაიწყო ჩემი მეგობრობა ნოდარ გაბუნიათან, მისი ავტორიტეტი თანდათან იზრდებოდა. იგი კონსერვატორიის რექტორად დანიშნეს, რომელსაც მნიშვნელოვანი კვალი დააჩნია. თბილისის კონსერვატორიაში პარალელურად ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას, მისი კლასის კონცერტის მოსმენა ერთი სიამოვნება

თანამედროვეს თვალთ

იყო. თვითონ მართავდა საფორტეპიანო სოლო კონცერტებს, განსაკუთრებით გამოყვანილი მის მიერ შესრულებულ დებიუსის ნაწარმოებებს, და ხაზგასმითაა აღსანიშნავი ბეთჰოვენის 32 სონატის შესრულება, რაც იშვიათი მოვლენაა მუსიკის ისტორიაში. ნოდარი ამასთანავე წერდა შესანიშნავ ნაწარმოებებს სხვადასხვა ჟანრში, ქმნიდა მუსიკას კინოფილმებისათვის, რომელიც საერთოდ ცალკე განხილვის საგანია. იგი მეტად დაძაბული შემოქმედებითი ცხოვრებით ცხოვრობდა, სახელს უფრო და უფრო იხვეჭდა, თვითონ კი პიროვნულად საოცრად თავმდაბალი რჩებოდა, ღიმილიანი სალაში იყო და, სითბო და სიყვარული არ აკლდა. აღსანიშნავია ბატონი ნოდარის მშობლიური დამოკიდებულება თავისი სტუდენტების მიმართ. 90-იან წლებში, სამოქალაქო ომის შემდეგ, როცა საქართველოს

ბით, მაგრამ ნოდარმა ყველას გასაოცრად უარი თქვა, — „აბა, როგორ შემიძლია მე აქ ვიყო ფუფუნებაში, მაშინ, როცა ჩემი სტუდენტები გაუსაძლის პირობებში ცხოვრობენ და მოუთმენლად მელოდებიან თბილისის გაყინულ კონსერვატორიაში, — უთხრა მან მეუღლეს, ქალბატონ ზიზი აფხაზავას და თბილისში დაბრუნდა.

ნოდარ გაბუნია, ანგორი არქოვანივილი

ნოდარ გაბუნია სტუდენტებთან ერთად.

ამიტომ, რომ მისი აღზრდილები დღესაც მამაშვილური სიყვარულით, თვალცრემლიანი იგონებენ ბატონ ნოდარს და ყველაფერს აკეთებენ თავიანთი აღზრდილის უკვდავსაყოფად.

კონსერვატორიის რექტორობის შემდეგ ბატონი ნოდარ გაბუნია საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარედ აირჩიეს, მდივნებად ბიძინა კვერნაძე და მე, თქვენი მონამორჩილი, მიმინვიეს. ის პერიოდი ძალიან ნაყოფიერი იყო კომპოზიტორთა კავშირისათვის. აქ უფრო გამოჩნდა ნოდარი, როგორც საზოგადო მოღვაწე. ქართველი მუსიკოსები დიდად აფასებდნენ ნოდარ გაბუნიას შემოქმედებას. „დიახ, გაბუნიას სწამს მეტყველი და შინაარსიანი მელოდიის, ძალა ჰარმონიისა, რომელიც მან კლასიკიდან შეითვისა. ყველა ამ საშუალებას ის მუდამ ღრმად გაიაზრებს. მას არ სჭირდება რაიმე განმარტება ან პროგრამა, მით უმეტეს უცხოა მისთვის ზერელე ილუსტრირება, მხატვრული ქსოვილის განზრახ „გათანამედროვეება“ მკვეთრი

მოსახლეობა გაუსაძლის პირობებში ცხოვრობდა, ნოდარ გაბუნია მიიწვიეს ა.შ.შ.-ში მეუღლესთან ერთად; იქ მან სოლო კონცერტებთან ერთად მასტერკლასებიც ჩაატარა. წარმატება იმდენად დიდი იყო, რომ მას ერთწლიანი კონტრაქტი შესთავაზეს მაღალი ანაზღაურე-

დეკორატიული ელემენტებით. მუსიკა მისთვის აღსარებაა — წერდა ნოდარზე ჩვენი დროის გამოჩენილი მუსიკისმკოდნე გივი ორჯონიკიძე. „განსაკუთრებული შეფასებების გამოთქმა წესად არ მაქვს, მაგრამ მაინც ვაგებდავ და „იგავს“ შედევრს ვუნოდებ“, ამბობს მსოფლიოში გამოჩენილი კომპოზიტორი ვია ყანჩელი. მეც სიამოვნებით ვწერ ამ პატარა წერილს ჩუმი, უპრეტენზიო მოღვაწის, დიდი კომპოზიტორის, პედაგოგისა და პიანისტის, უკიდევანო მუსიკალური აზროვნებით გასხივოსნებული პიროვნების შესახებ, რომელიც მუსიკისა და სამშობლოს სიყვარულში ჩაიფერფლა. ბატონ ნოდართან თანამშრომლობა ძალიან მნიშვნელოვანი იყო ჩემს შემოქმედებით ბიოგრაფიაში, მისი ღიმილი სითბო და სიყვარული თან გამყვება სიცოცხლის ბოლომდე. ვამაყობ, რომ მეც ვიყავი მისი თანამედროვე და მეგობარი, ამასთანავე ვწუხვარ, რომ ბატონი ნოდარი დღეს არ არის საკადრისად დაფასებული, ამიტომ ყველაფერი უნდა ვიღონოთ მისი სახელის უკვდავსაყოფად, რათა იგი ღირსეულად წარმოვჩინოთ ქართულ მუსიკალურ ხელოვნებაში და შთამომავლობას მომავალ საუკუნეებში გაჰყვას დიდებული მუსიკოსის — ნოდარ გაბუნიას სახელი.

ზურიკო

ზურაბ ანჯაფარიძეზე — უფრო დიდი მომღერალი საოპერო თეატრის სცენაზე მე არ მინახავს. იგი დიდი მომღერლის, ვანო სარაჯიშვილის საუკეთესო ტრადიციის ღირსეული გამგრძელებელი იყო. მახსოვს ჩვენმა საყვარელმა კომპოზიტორმა სანდრო მირიანაშვილმა მითხრა: „მამაჩემს ხშირად დაყვავდი სარაჯიშვილის სპექტაკლებზე, იგი საოცარი მომღერალი იყო, თქვენ ვერ წარმოიდგენთ, რა ხდებოდა დარბაზში, როცა ვანო მღეროდა“. ჩემს შეკითხვაზე — თანამედროვე საოპერო მომღერლებიდან ვისი შედარება შეიძლებოდა სარაჯიშვილთან, ბატონმა სანდრომ მიპასუხა: „მხოლოდ

ზურაბ ანჯაფარიძის, მას აქვს ყველა ის თვისება, რისთვისაც ხალხმა ასე შეიყვარა სარაჯიშვილი, ამიტომ არის, რომ ჩვენი ზურიკო ხალხის უსაყვარლესი მომღერალია“.

ამ კაცს მართლაც საოცარი ხიბლი ჰქონდა. იგი მსმენელს სათითაოდ უძვრებოდა სულში და აჯადო-

ზურიკო

ებდა, ამიტომ ყველა მათგანს ეგონა, რომ ზურიკო მხოლოდ მისთვის მღეროდა. გარდა ამისა, იგი იშვიათი ბუნების ადამიანი იყო, ყველასათვის საყვარელი. საოცრად თბილი, თავმდაბალი, კეთილმოსურნე, არაჩვეულებრივი იუმორით დაჯილდოებული. იშვიათია ხელოვანი, რომელშიაც ასე საოცრად იყოს შეზავებული შესანიშნავი ადამიანური თვისებები და მაღალი პროფესიონალიზმი. ამიტომ იყო, რომ ხალხმა იგი შვილად ვაითავისა და ზურიკოს ეძახდა სიყვარულით, მაშინაც კი, როცა მსოფლიოში აღიარებული მომღერალი გახდა. ვფიქრობ, ასეთი სიყვარული და პატივისცემა იშვიათად თუ ღირსება რომელიმე მომღერალს.

ზურიკოს ქართული ტემბრის იშვიათი ხმა, არაჩვეულებრივი არტისტიზმი და განსხვავებული სასიმღერო

გურაზ ანჯაფარიძე გერმანიის როლში, გალინა ვიხნავსკაია – ლიზა.

მანერა ჰქონდა; იგი ქართული ოპერებისა და რომანსების საუკეთესო შემსრულებელი იყო. უფრო მეტიც, კლასიკურ საოპერო სპექტაკლებში მან თავის როლებში ქართული სული, ქართული ხასიათი და ტემპერამენტი შეიტანა, ამიტომ იყო, რომ მისი გმირები არავის არ ჰგავდნენ, ამიტომ იყო ყველა მისი საოპერო პარტია განუმეორებელი.

28

ერთხელ დიდ თეატრში სპექტაკლზე დამპატიჟა, „პიკის ქალში“ გერმანიის როლს ასრულებდა. მომღერლის ასეთი წარმატება ჯერ არ მინახავს. ხალხი აღარ

მარხვინიძან: გურაზ ანჯაფარიძე, ლომო ალექსიძე, ნოდარ ანდღულაძე.

ტოვებდა დარბაზს, ქუჩაში ყველა გასასვლელი გადაკეტეს, უნდოდათ ახლოს ენახათ ეს მართლაც ჯადოქარი მომღერალი. დირექცია იძულებული გახდა ზურიკო სათადარიგო გასასვლელიდან გაეყვანა.

მახსოვს, დირიჟორმა ალექსანდრე ლაზარევმა მითხრა: „ვისაც ერთად ანჯაფარიძის, არხიოვასა და ვიშნევსკაიას სპექტაკლები უნახავს, დამერწმუნება, რომ ეს იყო ოქროს ხანა დიდი თეატრის ისტორიაში“.

ზურიკოსთან დიდი ხნის მეგობრობა მაკავშირებდა. იგი პრიველად აბესალომის როლში ვიხილე, სცენაზე ნამდვილი უფლისწული იდგა, საოცარი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე, ეს შთაბეჭდილება დღემდე მომყვება და როდესაც მის საფლავთან მივდივარ, ჩემს თვალწინ ცოცხლდება ის უფლისწული – ზურაბ ანჯაფარიძე, რომელსაც ქართველმა ხალხმა ღირსეული პატივი მიაგო და ოპერის ბაღში ზაქარია ფალიაშვილისა და ვანო სარაჯიშვილის გვერდით მიუჩინა სამუდამო სამკვიდრებელი.

ლაზური ხალხური მუსიკის — იუბილარი მოამაგენი

გიორგი კრავიცივილი

ლაზური მუსიკის მოამაგეებზე საუბარი დავიწყე წელიწადით ხასან ხელიმიშე, რომელიც ჟურნალ „მუსიკის“ წინა ნომერში (2017 №2) დაიბეჭდა, აქ კი საუბარი გვექნება ქაზიმ ქოიუნჯუზე (კონჯარია), ილია და ლილი აბდულიშეებზე.

მიუხედავად იმისა, რომ ქაზიმ ქოიუნჯუ საესტრადო მუსიკის სფეროში მოღვაწეობდა, მისი წვლილი მაინც მნიშვნელოვნად მიმაჩნია ლაზური ხალხური ჰანგების პოპულარიზაციის საქმეში. მისეული არანჟირებებით გაიყვარა ბევრმა ლაზმა მშობლიური ჰანგები. ამიტომაც მას ლაზური ხალხური სიმღერის მოამაგის რანგში განვიხილავ.

ქაზიმ ქოიუნჯუ (კონჯარია)*. ლაზი პოლიტოლოგი და მუსიკოსი, რომლის მოღვაწეობამაც დიდი როლი ითამაშა თურქეთში მცხოვრები ლაზების კულტურული ღირებულებების აღდგენა და შენარჩუნებაზე, დაიბადა 1972 წელს 7 ნოემბერს ხოფის რაიონში, სოფელ პანტოლში (ამჟამინდელი იეშილ ქოი ანუ მწვანე სოფელი). ქაზიმის წინაპრები სამეგრელოდან ყოფილან. ქაზიმ ბავშვობიდან გამოირჩეოდა მუსიკის სიყვარულით, 13 წლის გიტარაზე უკრავდა. სწავლობდა თურქეთის ნაციონალური მუსიკის ცენტრში „იამარა ტურნანა“. ინსტიტუტამდე მშობლიურ სოფელში ცხოვრობდა, შემდეგ ჩააბარა სტამბულის უნივერსიტეტში პოლიტოლოგიის ფაკულტეტზე. საინტერესო და გამორჩეული სტუდენტი იყო, მაგრამ მისი აზრები თანატოლებისას არ ემთხვეოდა. 20 წლის ქაზიმმა სწავლა შეწყვიტა და თავი მუსიკას მიუძღვნა. მას მეგობრები დინას ეძახდნენ, ეს სახელი ახალგაზრდა მომღერალსაც ძალიან უყვარდა.

ქაზიმ ქოიუნჯუ

1992 წელს ალი ელვერთან ერთად შექმნა როკ-ჯგუფი „დიმინ“. მოგვიანებით დიდი ყურადღება დაუთმო ლაზური მუსიკის პოპულარიზაციას, თუმცა აქაც ვერ უღალატა როკს და მსმენელს ლაზური მუსიკის და როკის სინთეზი შესთავაზა. ქაზიმმა სწორედ ასე გადაარჩინა ლაზური სიმღერა მივიწყებას. 1993 წელს მამედ ალი ბარიშ ბეშლისთან ერთად ჩამოაყალიბა ჯგუფი „ზულაში ბერეფე“ (ზღვის შვილები). ეს იყო მსოფლიოში პირველი ლაზური როკ-ანსამბლი. ჯგუფმა ლაზურად იმღერა მამინ, როცა თურქეთში სხვა ენაზე სიმღერა ძალიან რთული იყო. ქაზიმ ქოიუნჯუს ყოველთვის ეამყებოდა მისი ეთნიკური წარმოშობა და ამის დამალვის აუცილებლობასაც ვერ ხედავდა. 1995 წელს ანსამბლმა „ზღვის შვილები“ პირველი ალბომი გამოუშვა, რომელსაც საკმაოდ უცნაური სახელი „ვა მიშქენან“

დაარქვა. ალბომში 8 ლაზური სიმღერა შევიდა. ალბომი დიდი პოპულარობით სარგებლობდა თურქეთში და განსაკუთრებით თინეიჯერებში. ჯგუფი გაჩერებას არ აპირებდა, 1998 წელს გამოვიდა ალბომი სახელწოდებით „იგზას“ (გზაში), იგი წლის ერთ-ერთ საუკეთესო ნამუშევრად აღიარეს. 2000 წელს ჯგუფი დაიშალა, მის ისტორიაში 130 კონცერტი და ორი ალბომი დარჩა. ჯგუფის დაშლის შემდეგ ქაზიმი მართო აგრძელებდა მოღვაწეობას, ხშირად ესწრებოდა ლაზური კულტურული ორგანიზაციების შეკრებებს, მაგრამ აქტიურობა არ ახასიათებდა, უფრო კარგი მსმენელი იყო, ვიდრე ლიდერი. მომღერალმა შექმნა პროექტი სამი სინგლით „სოლკინ სოიუტ“. 2002 წელს პირველი სოლო ალბომი „ვია“ (ზღვის ტალღებზე მონავარდე) გამოვიდა, ხოლო 2004 წელს მეორე ალბომი „ჰაიდუ“. ქაზიმის მოსასმენად თავყანისმკემლები სხვადასხვა სოფლებიდან ჩამოდიოდნენ. იგი სცენაზე თავისუფლად გრძნობდა თავს და ამის შემჩნევა არც მსმენელს უჭირდა. მომღერალმა ფუატ საკასთან, ვოლკან კანაკომთან და ბაიარ შაჰინთან ერთად მონაწილეობა მიიღო სატელევიზიო პროექტში „შავი ზღვის მუსიკა“.

2003 წლის აგვისტოში ქაზიმი საქართველოში ჩამოვიდა. იგი თბილისის ფილარმონიის სცენაზე წარსდგა ქართველი მსმენელის წინაშე. საქართველოში მომღერალს განსაკუთრებული შეხვედრა მოუწყვეს, რამაც წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა მომღერალზე. იგი თურმე მეგობრებთან და ოჯახის წევრებთან ხშირად იხსენებდა საქართველოში მოგზაურობას და აქ გამართულ კონცერტებს. ქაზიმი ქართველ ხალხს ძმებს უწოდებდა და გაკვირვებული იყო ქართველთა სტუმართმოყვარეობით და ქართველების მუსიკალურობით (განსაკუთრებით მრავალხმიანობით). მას ხშირად უწოდებდნენ მომღერალ „ბულბულს“. მის მიერ შექმნილი და ნამღერი „სელემინა“, რომელიც თურქეთში დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, კოლხური კულტურის გამოძახილია. 2005 წელს ქაზიმს ექიმებმა ფილტვის კიბოს დიაგნოზი დაუსვეს. 33 წლის ქაზიმი ავადმყოფობას არ ნებდებოდა, თმაგაცვენილი მიდიოდა კონცერტებზე და მსმენელს არ ღალატობდა, ავადმყოფობის პერიოდში დანერა ჰიმნი საფეხბურთო კლუბზე.

ქაზიმის საქართველოში ჩამოსვლა იმითაც იყო მნიშვნელოვანი, რომ თუკი მას ადრე თავი მხოლოდ ლაზად მიაჩნდა, საქართველოში ჩამოსვლის შემდეგ დარწმუნდა ლაზების ქართველობაში. სამწუხაროდ, თურქეთში მცხოვრები ლაზები ქმნიან ე. წ. „ლაზურ“, სინამდვილეში კი ლათინურ ანბანს, უშვებენ გაზეთებს, სადაც უარყოფენ ლაზების ქართველობას. მათ უშეტეს შემთხვევაში ეროვნებით ლაზებად, ზოგ შემთხვევაში თურქებად, მაგრამ ქართველებად არ მოიხსენიებენ. ვინაიდან ქაზიმი თავის ქართველობაში დარწმუნდა, ვინაიდან ეს ის ქაზიმი იყო, რომელმაც მთელი ლაზი ახალგაზრდობა გამოაღვიძა, ვფიქრობ, ავადმყოფობას ხელი რომ არ შეეშალა, მომღერალი მიღწეულით არ დაკმაყოფილდებოდა... მისი ვიდეოკლიპი „გიული ჩქიმი“/Gyuli Ckimi იმით არის მნიშვნელოვანი, რომ ქაზიმი ლაზურ სიმღერას ორ ხმაში მღერის. იგი ამ ქმედებით ეწინააღმდეგება თურქეთის ლაზების გავლენიანი წრის (მათ ე. წ. ლაზური ანბანის პიარისტების) მოსაზრებას ლაზური სიმღერის ერთხმიანობაზე.

2005 წლის 25 ივნისს მომღერალი სტამბულში გარდაიცვალა. გარდაცვალებამდე ერთ დღით ადრე დედა უნახია და უნუგეშებია. ქაზიმის ცხედარი ტრაპიზონში გადაასვენეს, სადაც 60 ათასი ადამიანი დახვდა. ქაზიმ ქოიუნჯუ მშობლიურ სოფელ პანჭოლში ერთ-ერთი მთის კალთაზე დაკრძალეს.

იგი ფიზიკურად გარდაიცვალა, მაგრამ მისი საქმე უკვდავია. ქაზიმის მიზანი იყო დასავინყებლად განწირული ლაზური მეტყველებისა და სიმღერების გადარჩენა, ეს მიზანი კი პირნათლად შეასრულა. მის რეპერტუარში ლაზურ სიმღერებთან ერთად დიდი ადგილი ეკავა ისეთ ქართულ სიმღერებს, როგორცაა „მოხვეის ქალო თინაო“ (რომელიც ბაიარ შაჰინ ვუნდარიძემ შესანავლა) და მეგრულ სიმღერები, რომელთაგან გამოყოფილი 1985 წელს ნანა ბელქანიას მიერ შექმნილ საყოველთაოდ ცნობილ „დიდოუ ნანას“. ქაზიმის დაარსებულ ფესტივალს (მსოფლიო ხორუმის დღე) ბაიარ შაჰინ ვუნდარიძემ ქაზიმის სახელობის ფესტივალი უწოდა.

სამწუხაროა, რომ ამ დიდი მომღერლით ქართული პრესა აქამდე არ დაინტერესებულა, სამაგიეროდ

არსებობს დიდებული ფილმი „ლაზეთის ბულბული“. თურქული და თურქეთში გამოშვებული ლაზური პრესა კი ხშირად იხსენებს ამ დიდ მოღვაწეს. ქაზიმზე ინფორმაცია ბაიარ შაჰინ გუნდარიძემ და ქაზიმის ოჯახმა მომანოდა.

ორიოდე სიტყვით მოგახსენებთ ქაზიმის ძმაზე ნიაზზე. ნიაზ ქოიუნჯუ (კონჯარია) 1984 წლის 20 აპრილს სოფელ პანჭოლში დაიბადა. ნიაზიც ცნობილი მომღერალია და საქართველოს რამდენჯერმე ესტუმრა. მის რეპერტუარში არის რამდენიმე ზოგადქართული სიმღერაც (მაგალითად „მოხვეის ქალო“, „ქუჩა-ქუჩა დავდივარ“, „აყვავებულა არაგვზე დეკა“).

მინდა ასევე მკითხვეს შევახსენო ლაზური მუსიკის ისეთი მოამაგეების მოღვაწეობა, როგორებიც არიან ილია და ლილი აბდულიშები, მით უფრო, რომ წელს ლილი აბდულიში ტრადიციული ლაზური სიმღერების შენარჩუნება-პოპულარიზებაში შეტანილი გამორჩეული წვლილისათვის დაჯილდოვდა საქველმოქმედო ფონდ „ქართული გალობის“ მიერ და გადაეცა ფულადი ჯილდო 2000 ლარი. ეს დაჯილდოება განსაკუთრებულ მოვლენად მიმაჩნია, ვინაიდან წელს ფონდმა პირველად დააჯილდოვა ლაზური მუსიკის მოამაგე.

ილია აბდულიში – მას, ხალხური მუსიკის სხვა მოამაგეებისგან განსხვავებით, თავისი სოფლის გარდა არსად არ უღვანია. ვფიქრობ, ეს რამდენიმე მიზეზითაა განპირობებული: იგი დაიბადა სოფელ სარფში, საქართველოს მხარეს, ლაზებით დასახლებულ ერთადერთ სოფელში, რომელიც ჩაკეტილი იყო (საბჭოთა პერიოდში იქ მოხვედრა სპეციალური საშუალებით შეიძლებოდა, რომლის აღება სირთულეს წარმოადგენდა) და სპეციალურ სასაზღვრო ზონაში შედიოდა. მართალია სარფელები თავიანთი გუნდით ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დროს ბათუმსა და თბილისშიც გადმოდიოდნენ, მაგრამ ეს საკმაოდ იშვიათად ხდებოდა. თან ლაზებზე საუბარი არც ისე „სასიამოვნო“ იყო ზემდგომი ორგანოებისთვის.

ილია აბდულიში დაიბადა 1922 წლის 29 დეკემბერს სოფელ სარფში, აიშე ხორავასა (ლაზი ხიაროლი იყო, მეგრულ ხორავებში არ აურიოთ) და ხუსეინ აბდულიშების ოჯახში. ილიამ დაამთავრა სარფის დაწყებითი

სკოლა. 1937 წლიდან იყო კოლმეურნეობის წევრი. 1943 წელს მეთევზედ მუშაობდა სოხუმის რაიონის სოფელ ტამიში. ამის შემდეგ დაბრუნდა სოფელში და მუშაობა დაიწყო სარფის კოლმეურნეობაში სარევიზიო

ილია აბდულიში უკრავს პილილზე

კომისიის თავმჯდომარედ. იყო სახალხო რამბელის წევრი. საზღვრის დაცვისათვის დაჯილდოებული იყო სამკერდე ნიშნებით.

თურქთა ზეგავლენის შედეგად ლაზური სიმღერა ერთ ხმაზე სრულდებოდა, სანამ 1960-იანი წლების ბოლოდან აჭარელი მუსიკის მასწავლებლების მიერ არ დაიწყო მათი გამრავალხმინების პროცესი. აბდულიშს შეეძლო დამოუკიდებლად შესანიშნავად ეთქვა ყველა სიმღერის სამივე ხმა. ეს უნარი კი ერთხმინი სიმღერების გამრავალხმინების პირობებში – ერთეულებს ჰქონდათ.

ბატონ ილიას მიღებული აქვს მრავალი სიგელი

ფოტოკლორი

და ერთი ოქროს მედალი. მონაწილეობდა პირველ თბილისობაზე (1979 წელი), 2004 წელს „არტ გენის“ ფესტივალზე, 2006 წელს საქართველოს ფოლკორის ეროვნულ დათვალეობა-ფესტივალზე (ლაურეატის ნოდებით) და სხვა.

მას იმდენად ჰყვარებია თავისი საქმე, რომ ყველა-ფერს გადადებდა და თავის საქმეს არ უღალატებდა.

ლილი აჯულიძე

ერთხელ ანსამბლი „ლაზეთი“ მიიწვიეს ქ. ბაქოში ფესტივალზე. იმ პერიოდში ილია მუშაობდა დაცვაში ქ. ბათუმის კინოს სახლში. მან განცხადება დაწერა სამსახურიდან განთავისუფლებაზე, რადგან რამოდენიმე დღით გაცდენა ეუბერხულებოდა. მისდა საუბედუროდ ბაქოში ფესტივალი გაუქმდა და სამსახურიც დაკარგა.

ბატონი ილია ასევე რამდენიმე სიმღერის ავტორია, მაგრამ მისი მთავარი საქმე მაინც ჩასაბერი საკრავის, „პილილის“ დამზადება-დაკვრა და სწავლება იყო, რომელიც 8-10 წლის ასაკში თავისი ხოფელი ბაბუის, ოსმან აბდულიძისგან უსწავლია. მართალია ჩვენამდე მოღწეული ცნობებით ირკვევა, რომ ილიას ბაბუამისისგან პილილთან ერთად კავალიცა და გუდასტვირიც უსწავლია, მაგრამ მისი მთავარი სტიქია მაინც პილილი იყო, რადგანაც უამრავმა ეთნომუსიკოლოგმა მისგან

სწორედ ამ საკრავზე შესრულება ჩაიწერა. რაც შეეხება კავალს, იგი ჩანერილი უნდა ჰქონდეს ეთნომუსიკოლოგ კახი როსებაშვილს. გუდასტვირი (რომელსაც სარფელები ჭიბონს, ხოლო დანარჩენი ლაზები კი გუდას უწოდებენ), სავარაუდოდ, არც დაფიქსირებულა. მართალია, ბატონი ილია გარმონსა და აკორდეონზეც უკრავდა, მაგრამ მასზე ლაზური ჰანგები, ჩვენი ინფორმაციით, არ სრულდებოდა და ამიტომ მუსიკისმცოდნეები არც დაინტერესებულან ამ საკრავებით.

ილია აბდულიძის დამსახურებით პილილი იმდენად პოპულარული გახდა, რომ მაჭახლეღმა, ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ ცხემლარაში დაბადებულმა ჯაბა მალაყმაძემ, რომელსაც ბატონი ილია უბრალოდ რამდენჯერმე ჰყავდა ნანახი, თავისით, საკმაოდ ადვილად, შეისწავლა როგორც პილილზე დაკვრა, ისე მისი დამზადება.

რამდენიმე სიტყვა პილილის შესახებ. იგი ერთხმინი ჩასაბერი საკრავია, სალამურის მსგავსი თუმცა მისგან მჭახე ხმით საკმაოდ განსხვავდება. ნათითურების რაოდენობა 5-7 თვლამდე მერყეობს. მასზე იკვრებოდა როგორც მწყემსური და საცეკვაო ჰანგები, ისე სიმღერის საკრავზე გადატანილი ვარიანტებიც.

ილია აბდულიძითა და პილილით ქართველი ეთნომუსიკოლოგები ჯერ კიდევ 1970-იან წლებში დაინტერესდნენ, თუმცა ილია აბდულიძი ფართო საზოგადოებისათვის ცნობილი მხოლოდ სიცოცხლის ბოლო წლებში გახდა, როდესაც 1998 წლიდან სარფის სკოლაში ასწავლიდა პილილის დამზადებასა და დაკვრას. 2000-იან წლებში მიიღო რამდენიმე ქების სიგელი და მის შესახებ დაიბეჭდა სავაზეთო სტატიები. რამდენჯერმე მომზადდა ტელეგადაცემაც. მისი მოწაფეებიდან (ვაჟა კაბარია, მანუჩარ მემიშიძე და სხვანი) უნდა გამოვყოთ ვასილ კაკაბაძე, რომელიც დღემდე აგრძელებს პილილის ტრადიციას.

პილილი არ უნდა იყოს ძირძველი ლაზური ინსტრუმენტი. შესაძლოა იგი ილიას ბაბუის, ოსმან აბდულიძის გამოგონილი ინსტრუმენტი. ჩემი მოსაზრება რამდენიმე მიზეზს ეფუძნება, თუმცა წერილში ორ ძირითადს მოვიხმობ: გაღმა ლაზეთში ეს საკრავი არ გვხვდება; როგორც ჩემ, ისე 1970-იან წლებში გრიგოლ

ჩხიკვაძის მიერ გამოკითხულ სარფელთაგან პილილზე სხვა დამკვერელი არ ფიქსირდება. სარფელებმა ავნი ვანიძემ, ნოდარ კაკაბაძემ, ვასილ კაკაბაძემ, მანუჩარ მემიშიშმა და სხვებმა პილილის დამზადება (ზოგიერთმა დაკვრაც) ილია აბდულიშისგან ისწავლეს.

უფროსი შვილის, მირიანის გარდაცვალება დამანგრეველი იყო პილილის დიდი ოსტატისთვის. მას დიდხანს აღარ უცოცხლია. 2010 წლის 15 ოქტომბერს მგლოვიარემ პილილზე დაუკრა და დაამღერა „ე ა სი-ე“. ამ სევდიანი ლირიკული სიმღერით დაიტირა თავისი თავი და რამდენიმე საათში გარდაიცვალა. სარფში ექსპედიციები მხოლოდ 2011 წლიდან დაიწყო, ამიტომ ილია ბაბუას არც კი ვიცნობდი. მიუხედავად იმისა, რომ მოვლილი მაქვს არაერთი ლაზური სოფელი, ვფიქრობ, ჩემთვის დიდი დანაკლისი იყო, რომ ილია აბდულიში ვერ გავიცანი.

ილიამ 1946 წელს იქორწინა ეთნიკურად რუს (ქუთაისში გაზრდილ) ქალბატონ ანასტასია პრაზნიჩინაიზე და შეეძინათ ოთხი შვილი; ამირან, ნიამ, ელგუჯა და ლილი აბდულიშები. ცნობილი სიმღერის „რაკანის მოთ გელახე/გელადგილ“ გავრცელებული ვერსია, რომელიც ახალგაზრდებს ხალხური ჰგონიათ, სინამდვილეში ელგუჯა აბდულიშს ეკუთვნის, თუმცა დღეს მუსიკალურ მოღვაწეობას იგი აღარ ეწევა. ლაზური სიმღერების საკითხში ბატონი ილიას ჭეშმარიტი მემკვიდრე და მისი საქმის გამძვლებელი მისი ქალიშვილი, ქალბატონი ლილია. ილია აბდულიშზე მასალა, ეთნომუსიკოლოგთა ნაშრომებთან ერთად, სწორედ ქალბატონმა ლილიამ მომანოდა.

ლილი აბდულიში – დაიბადა სარფში 1957 წლის 1 მაისს. ახალგაზრდობაში მღეროდა სარფში მოქმედ ანსამბლ „ლაზეთში“, შემდეგ ასევე სარფში მოქმედ ქალთა ანსამბლ „ჰეიამოში“. 2010 წლიდან ხელვაჩაურში მოქმედი ანსამბლ „ათაღის“ წევრია (ხელმძღვანელი ლამზირა აფაქიძე). ლილის სოლისტობით შესრულებული ლაზური სიმღერები შესულია როგორც ანსამბლის 2013 წელს გამოცემულ კომპაქტდისკში, ისე დიდტანიან გამოცემაში „ფოლკლორული ანსამბლები“, ამიტომაც ანსამბლის ბიოგრაფიაზე აღარ ვისაუბრებ, ვიტყვი მხოლოდ ერთს, რომ „ათაღის“ მიერ შესრულებულმა

პოპურმა მთელი ლაზეთის აღფრთოვანება გამოიწვია. ეს კი იყო ამა წლის თებერვალში, როდესაც თურქეთის ლაზების ფეისბუკ-გვერდმა „Lazca“-მ გამოაქვეყნა ანსამბლ „ათაღის“ ორი ლაზური სიმღერა. მაშინ როდესაც თურქეთის ლაზთა ვინრო, ვფიქრობ, მართული ჯგუფის წევრები სოციალური ქსელითა და სხვა საშუ-

ფოლკლორული ანსამბლი „კოლხა“

ალებებით ხშირად გვიკვინებენ, რომ ლაზებისთვის მიუღებელია მრავალხმიანობა, რომ ლაზები ქართველები არ არიან და ა. შ., ამ ფონზე თურქეთის ლაზეთმა ანსამბლ „ათაღის“ მიერ შესრულებული პოპური აღფრთოვანებით მიიღო (ამას, უპირველეს ყოვლისა, ფეისბუკ-გამომხაურებები მოწმობს). თურქეთის ლაზებს არც კი ახსოვდათ, რომ ანსამბლ „ათაღს“ მხოლოდ ერთი ლაზი წევრი ჰყავს და დანარჩენები კი აჭარლები არიან. ქალბატონი ლილი აბდულიში თავის ძირითად ფუნქციას, ანუ ლაზური სიმღერების სწავლებას 2010 წლიდან, ანსამბლ „ათაღში“ მისვლიდან იწყებს.

თუკი ხელვაჩაურელების ანსამბლ „ათაღში“ მხოლოდ ერთი ლაზი წევრია, სარფელების „კოლხა“ და „ჰეიანა“ წმინდად ლაზური ანსამბლებია და რეპერტუარშიც მხოლოდ ლაზური, ძველი და ახალი სიმღერები

აქვთ. „კოლხა“ თავად სარფელებმა შექმნეს და ქალბატონ ლილის სთხოვეს ხელმძღვანელობა, სარფელი ბავშვების ანსამბლი „ჰეიანა“ კი თავად აბდულიშმა ჩამოაყალიბა და ეს ყველაფერი 2012-13 წლებში განხორციელდა.

2013 წელს ხელვაჩაურის რაიონის მუნიციპალიტეტისგან ანსამბლმა „კოლხამ“ მიიღო ფილდო ღონისძიებაში „მიმობნეული მარგალიტები“ მონაწილეობისთვის.

„კოლხამ“ 2015 წელს მონაწილეობა მიიღო ვახუშტი კოტეტიშვილის სახელობის ხალხური პოეზიის საღამოზე „ლექსო არ დაიკარგები“. 2016 წელს კი ანსამბლი ფოლკლორის ეროვნული ფესტივალის ლაურეატი გახდა. ამავე წელს ანსამბლმა მონაწილეობა მიიღო ბათუმის გიორგი გარაყანიძის სახელობის მეთერთმეტე საერთაშორისო ფესტივალის კონცერტზე. „კოლხა“ არაერთ კონცერტსა თუ ღონისძიებაზე (მაგ. „არტ გენი“) გამოსულა და არაერთი ტელეკომპანიის სტუმარი ყოფილა: იმედი („იმედის გმირები“ 2014), რუსთავი 2 („სხვა შუადღე“ 2016), „აჭარის ტელევიზია“ („ეთნოფორი“ და „ერთი დღე სოფელში“ 2016), ასევე თურქული ტელეკომპანია TRT (ბაიარ შაჰინ გუნდარიძის გადაცემა „მიმინო“ 2014).

ანსამბლში საკრავები არ გამოიყენება. მართალია პილილის მკოდნე და ტრადიციის გამგრძელებელი ვასო კაკაბაძე „კოლხას“ წევრია, მაგრამ ანსამბლის ამჟამინდელი შემადგენლობა პილილთან ერთად მღერას შეუძლებლად მიიჩნევა. კარგი იქნება თუ სარფის ლაზური ეთნოგრაფიული მუზეუმი გაღმა ლაზეთიდან მოიწვევს სიმებიან-ხემიან ქამანჩაზე (ჭილილი) და გუდასტივრზე (ლაზურად გუდა, თურქულად თულუმ) დამკვრელებს, რათა „კოლხას“ წევრებმა ეს საკრავები შეისწავლონ (განმარტებისათვის აღვნიშნავ, რომ ლაზებისთვის ესოდენ დამახასიათებელი ქამანჩა და გუდასტივირი სარფში არ გვხვდება). სამწუხაროდ, დიდი გაუგებრობის შედეგია ფოლკლორის ეროვნული ფესტივალის ბუკლეტში გაქდერებული ინფორმაცია, რომლის მიხედვითაც თითქოს „კოლხას“ წევრები პილილსა და დოლზე უკრავენ. პილილზე უკვე მოგასხენეთ, მაგრამ დოლზე დამკვრელი ნამდვილად არავინ არ არის. ძველი ჩანაწერებიდან სიმღერებს არამარტო

„კოლხა“ არამედ „ჰეიანაც“ სწავლობს. იგი 2013 წელს ჩამოაყალიბა ქალბატონმა ლილიმ და რაიონული მასშტაბით ფილდოებიც გააჩნია. მათ შორის აღვნიშნავ აჭარის ბავშვთა სიმღერისა და ცეკვის 2017 წლის ოლიმპიადაზე მესამე ადგილს. ანსამბლი 2016 წლის ოლიმპიადაშიც მონაწილეობდა. „ჰეიანა“ რაიონული ღონისძიებების ხშირი სტუმარია და ვიმედოვნებ, რომ ეს ანსამბლი მალე მთავარ კონცერტებსა თუ ტელეეთერებშიც მიიღებს მონაწილეობას. ჯერჯერობით იგი, ისიც „კოლხასთან“ ერთად, მხოლოდ „იმედის გმირებში“ (2014) ვიხილეთ. სამწუხაროდ, „ჰეიანას“ მოსმენის საშუალება აქამდე არ მქონია.

მაქვს პატივი 2011 წლიდან ვიცნობდე ქალბატონ ლილის, ამ ყოველად თავმდაბალ და უდიდეს ადამიანს. მისი თავმდაბლობის მონაწილე რამდენჯერმე ვყოფილვარ, მაგრამ გავიხსენებ ერთ შემთხვევას. ქალბატონ ლილის და სარფის მუზეუმს გავუგზავნე გრიგოლ ჩხიკვაძის 1963 და 1973 წლების ექსპედიციებიდან რამდენიმე გამოცემული ჩანაწერი. ქალბატონი ლილი დიდ მადლობას მიხდიდა – ზოგიერთი სიმღერა კარგად არ მახსოვდა და ამ ჩანაწერებით ჩემ ანსამბლებს ვასწავლიო და შესრულა კიდევ.

დიდი მადლობა საქველმოქმედო ფონდ „ქართულ გალობას“, რომელსაც 2018 წლისთვის გადაწყვეტილი აქვს ილია და ლილი აბდულიშების მონაგარის შესახებ საგანგებო მონოგრაფიის მომზადება-გამოქვეყნება.

ვასილ თამარაშვილი

გარდაცვალებიდან 60 წლისთავის გამო

ნოდარ ხითაიშვილი

1957 წლის აპრილში, მოულოდნელი იყო ფართო საზოგადოებისათვის ვასილ თამარაშვილის გარდაცვალება. სრულიად ჯანმრთელი კაცის ამ ცხოვრებიდან წასვლის ამბავის შეტყობინება ყველას გაოცებას იწვევდა. მართლაც, რომ არა ბრმა ნაწლავის გართულება, იგი ალბათ კიდევ დიდხანს იღვანებდა დაუშრეტელი ენერჯითა და ახალი იდეებით მუსიკის სამყაროში.

ბევრმა გულწრფელად დაინანა მისი ამბავი. სამგლოვიარო დღეებში მასთან გამოსამშვიდობებლად ნახავდით როგორც ახლობლებს, მეგობრებს, მეზობლებს, ისე მუსიკის დარგის ბევრ მოღვაწეს თუ ოფიციალურ პირს კულტურის სამინისტროდან. მისი უკანასკნელი განსასვენებელი კი ვაკის სასაფლაოს პანთეონი აღმოჩნდა.

ვინ იყო ვასილ თამარაშვილი? რა დამსახურებები ჰქონდა ქართველი ხალხის წინაშე?

იტალიაში მოღვაწე, ქართველი ისტორიკოსისა და საზოგადო მოღვაწის, თეოლოგის, პროფესორ პატრ მიხეილ თამარაშვილის ძმისშვილი – ვასილ სოლომონის ძე თამარაშვილი დაიბადა 1883 წლის 21 იანვარს ქ. თბილისში, ქართველ კათოლიკეთა ოჯახში. ქართულ ეროვნულ ტრადიციებზე აღზრდილმა, თავისი წინაპრებისაგან შეისისხლხორცა ქართული კულტურის, კერძოდ მუსიკის სიყვარული და მთელი თავისი შეგნებული სიცოცხლე თავმდაბლობითა და მოკრძალებით, ყოველგვარი აფიშირების გარეშე ემსახურა თავის ერს.

1908-11 წლებში მან გაიარა რუსული საიმპერატორო საზოგადოების თბილისის მუსიკალური სასწავლებლის მუსიკის თეორიის სპეციალური კურსი, სამხედრო ორკესტრის დირიჟორის – „კაპელმასტერის“ განხ-

ვასილ თამარაშვილი. 1914წ.

რით. მუსიკალური თეორიის კურსს თვით დიდი ზაქარია ფალიაშვილი ასწავლიდა: „ბეჯითი, მუყაითი, თავისი დარგის კარგი სპეციალისტი“ – ასე ახასიათებდა ზ. ფალიაშვილი თავის მოწაფეს.

მდიდარი ფანტაზიითა და მუყაითობით გამორჩეული ვასილი XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან შეუდგა ქართული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტების შესწავლასა და მცდელობას, რომ შეექმნა პირველი ქართული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტული

ორკესტრი.

ცალკეული ქართული ხალხური ინსტრუმენტები ძირითადად მომღერლის აკომპანემენტისათვის გამოიყენება. რაც შეეხება ორკესტრის შექმნას, ამისათვის საჭირო იყო სხვადასხვა ინსტრუმენტების მუსიკალური ნაწილის შერწყმა, რათა ისინი ერთად აქლერებულყო. ამ მიზნის მისაღწევად ვასილ თამარაშვილმა, პირველმა ქართველ მუსიკის მოღვაწეთა შორის, გასწია დიდი სამუშაო, როგორც გარეგნული დახვეწისა, ისე სრულყოფილი მუსიკალური ინსტრუმენტების შექმნის საქმეში. იგი დაეყრდნო ქართული სიმღერის სამხმოვანებას, რაც ინსტრუმენტებშიც გადმოიტანა. მაგალითად, ექვს ხმად შემუშავებულ ჩონგურის ანსამბლში მან ძირითადი სამი ხმა აიღო: დამწყები, მოძახილი და ბანი. შემდეგ ისინი ოქტავებში გააორმაგა და სრულიად ახალი სხვადასხვა ზომისა და ჟღერადობის ჩონგური მიიღო. კრინი, თქმა, დამწყები ანუ ზილი, მოძახილი, ბანი (პირობითად ქართული ჩელო) და ჩონგური დვრინი (პირობითად ქართული კონტრაბასი).

ასევე მოიქცა ქართული გუდასტვირის მიმართაც, თუმცა გარეგნული ქართული ტრადიციული ფორმა და სტილი შეუნარჩუნდა. ვ. თამარაშვილმა ხალხურ ინსტრუმენტებს მინიჭა კლასიკური ხმოვანება.

ქართული ხალხური ინსტრუმენტული ორკესტრის შექმნისათვის აუცილებელი იყო ადგილი კლასიკური სიმფონიური ორკესტრის ჟღერადობის ძირითად პრინციპები და ხალხური ინსტრუმენტები ევროპულ სანოტო სისტემაზე გადაეყვანა. ქართველ მუსიკოს-მოღვაწეთა შორის ვასილ თამარაშვილი პირველი იყო, ვინც ახალი პრინციპებით მიუდგა ხალხურ ინსტრუმენტებს და ეცადა შეექმნა ევროპული ყაიდის პროფესიული ინსტრუმენტული ორკესტრი.

მართლაც, მრავალ ინსტანციაში მისი იდეის თეორიულად დამუშავება-წარდგენის, გაცნობისა და დამტკიცების შემდეგ ვასილ თამარაშვილის 30-იანი წლების დასაწყისიდან იწყება მუსიკალური ინსტრუმენტების შექმნისა და დახვეწის პრაქტიკული სამუშაოები. ამ ყოველივეს გვირგვინი კი იყო ამ ინსტრუმენტების ბაზაზე ორკესტრის შექმნა, რომლის ხელმძღვანელიც თავად ვასილი იყო. მის მიერ დაკომპლექტებული ახალი ტიპის ქართული ინსტრუმენტული ორკესტრისათვის საჭირო

იყო შესაბამისი რეპერტუარის შექმნა და ნაწარმოებთა გაორკესტრება. ორკესტრი ასრულებდა როგორც ქართულ ხალხურ, ისე ქართველ და დასავლეთ ევროპულ კომპოზიტორთა ნაწარმოებებს.

ვასილმა ორკესტრის უკეთ ჟღერადობისთვის მიიღო იმ დროისათვის თამამი გადაწყვეტილება — ქართული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტების გარდა, ორკესტრში გამოიყენა სხვა, არაქართული ინსტრუმენტებიც, რამაც გაამდიდრა და გააფეროვნა ორკესტრის ჟღერადობა.

იმ ხანად მუსიკალური საზოგადოების ფართო წრეებში იყო აზრთა სხვადასხვაობა: იყვნენ ამ ორკესტრის როგორც მომხრეები, ისე მოწინააღმდეგეებიც. მოწინააღმდეგეთა აზრით, ორკესტრი იყო ტემპერირებული, რაც ქართული ხალხური მუსიკისათვის უცხოა და უკარგავს ეროვნულ ელფერს, ამასთანავე, ორკესტრი მთლიანად არ იყო ეროვნული ინსტრუმენტებით დაკომპლექტებული და ა.შ. თუმცა ცხოვრებამ გვიჩვენა, რომ ასეთი ორკესტრის არსებობა იმ პერიოდშიც კი სავსებით გამართლებული იყო. ამის უცხადესი მაგალითია ვასილ თამარაშვილის მოწაფის ბ-ნ კირილე ვაშაკიძის მიერ კიდევ უფრო დახვეწილი ინსტრუმენტების ბაზაზე შექმნილი ორკესტრი, რომელიც მრავალი წლის განმავლობაში წარმატებულად მოღვაწეობდა საქართველოსა და მის ფარგლებს გარეთ, თუმცა ამ ყოველივეს პიონერი და მოთავე ვასილ თამარაშვილი იყო.

იმ ხანებში მუსიკის ზოგიერთი მოღვაწე ვასილს აკრიტიკებდა არაეროვნულობაში და წარმოედგინათ, რომ ორკესტრი უნდა ყოფილიყო მხოლოდ ქართული ინსტრუმენტებით დაკომპლექტებული. ცხოვრებამ დაგვანახა, რომ დღეს 21-ე საუკუნეში პრაქტიკულად ხორციელდება ქართული და სხვა მუსიკალური ინსტრუმენტების შერწყმა. ასეთი მაგალითები კი დღეს ბევრია: ანსამბლი „მინ“, „ეგარი“, სახელმწიფო ანსამბლები „სუხიშვილები“, „ერისიონი“ და სხვა, რომლებიც სიმღერისა თუ ცეკვის შესრულებისას თამამად იყენებენ სხვა, „არაქართულ“ მუსიკალურ ინსტრუმენტებს (გიტარა, ელ. გიტარა, ბას გიტარა, სხვადასხვა დასარტყამი ინსტრუმენტი და სხვ.), რომლებიც ამდიდრებენ და ალამაზებენ მუსიკალური ნაწარმოების ჟღერადობას. თუმცა ვასილ თამარაშვილის ადრეულ წლებში ვ. თა-

მარაშვილის მიერ სხვადასხვა ინსტრუმენტის ჩართვა ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრში მუსიკალური რეგოლაციის ტოლფასი იყო.

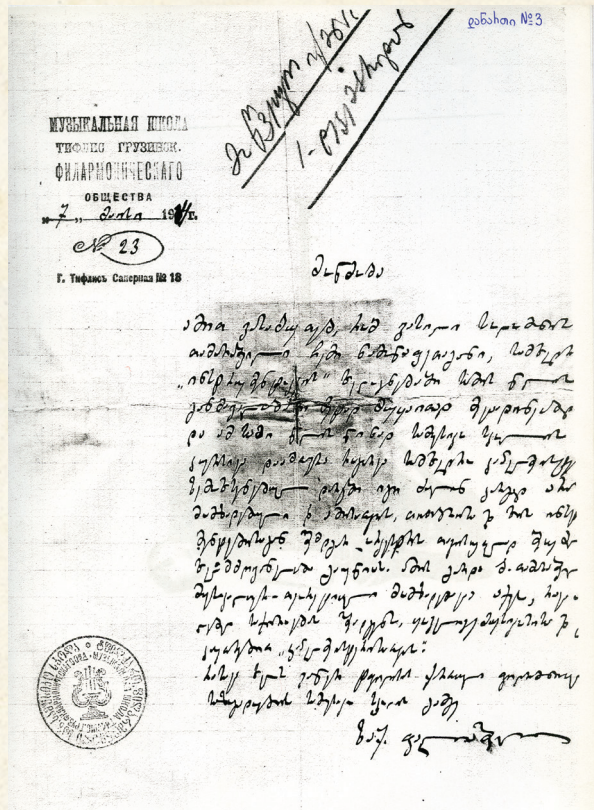
თამარაშვილის რეკონსტრუირებული ინსტრუმენტებით იმ ხანებში დაინტერესდა საკავშირო მუსიკალური სამოგადოებაც. საკავშირო კულტურის სამინისტროს დაკვეთით ვ. თამარაშვილმა დაამზადა მის მიერ გაუმჯობესებული ინსტრუმენტის 11 სხვადასხვა სახეობა, რომელიც 1937 წელს გადაეცა ქ. მოსკოვში კრუპსკაიას სახელობის საკავშირო ხალხური შემოქმედების სახლს. შემდეგში ეს ინსტრუმენტები გამოიფინა და დღესაც დაცულია ქ. სანქტ-პეტერბურგის მუსიკალური ინსტრუმენტების მუზეუმში.

გაგაცნობთ ჩემს მოგონებებს ბაბუას – ვასილ თამარაშვილის ოჯახზე:

მამაჩემმა – იოსებ ხითარაშვილმა 1925 წელს დაამთავრა ქ. ქუთაისის 1 საშუალო სკოლა. სწავლა გაუგრძელა და 1938 წელს დაამთავრა ქ. ლენინგრადის საფეიქრო ინსტიტუტი. ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ მუშაობა დაუწყო თბილისის სატრიკოტაჟო კომბინატში. 1942 წელს დაქორწინდა დედაჩემზე – მერი თამარაშვილზე. ბაბუას, ვასილ თამარაშვილსა და ბებიას – ელისაბედ ხარისტირაშვილს დედაჩემის გარდაჰყოლიათ ვაჟი – დიმიტრი. იგი 1939 წელს სტუდენტი გაუნვევიათ ჯარში. დაწყებული დიდი სამამულო ომი და ქ. ყითომირთან ბრძოლების შემდეგ დიმიტრი უგზოუკვლოდ დაკარგულა. ალბათ ეს იყო მიზეზი, რომ ბაბუას და ბებიას გათხოვილი დედაჩემი სახლიდან არ გაუშვიათ და სიძე სახლში მიუყვანიათ, მე და ჩემი ძმა დიმიტრი დავიბადეთ და გავიზარდეთ თამარაშვილების ოჯახში, რომელიც მდებარეობდა ყოფილი ძნელადის (ახლანდელი რეზო თაბუკაშვილის) ქუჩაზე.

ბაბუაც და ბებიაც იყვნენ ძველი არისტოკრატები, უაღრესად განათლებულნი, ოჯახის მოსიყვარულე და ოჯახური ტრადიციების მიმდევარნი. ვასული საუკუნის 60-იან წლებამდე მამას მუშაობა უხდებოდა რაიონებში სხვადასხვა პასუხსაგებ თანამდებობებზე, ამიტომ ჩვენ ბავშვები ძირითადად ბაბუისა და ბებიის მეთვალყურეობით ვიზრდებოდით.

ყოველთვის მაინტერესებდა მომეძია ბაბუას მიერ დახვეწილი და გაუმჯობესებული ინსტრუმენტების

რუსული საინჟინერო საზოგადოების თბილისის მუსიკალური სასწავლებლის დამთავრების მოწმობა და დახასიათება გაპარიან ფალიაშვილის ხელმოწერით.

გზა-კვალი. თუმცა ბაბუის სიცოცხლეშივე ვიცოდი, რომ XX საუკუნის 40-იან წლებში ჩაბარებული ინსტრუმენტები დაკარგული იყო. ხოლო დოკუმენტებით ვიცოდი, რომ ის ინსტრუმენტები ბაბუას ჩაბარებული ჰქონია ხალხური შემოქმედებითი სახლისათვის, რომლის სამართალმემკვიდრე საქართველოს ფოლკლორის ცენტრი იყო. მაშინ ეს ცენტრი მდებარეობდა რუსთაველის გამზირზე. მივმართე რამდენიმე რიგით თანამშრომელს დახმარებისათვის, რომელთა შორის იმხანად იქ მუშაობდა ასაკოვანი, სათნო, ნათელი აზროვნების ქალბატონი თინა ლობჟანიძე, რომელმაც მითხრა, რომ მათ ცენტრში დაცული ჰქონდათ ბაბუას ნოტები. შემდეგში, როდესაც მოვიძიე ეს ნოტები აღმოჩნდა, რომ იგი იყო სხვადასხვა მუსიკალური ნაწარმოებების პარტიტურები, რომლებიც ბაბუას გაუორკესტრებია და შემდეგში ასრულებდა მისი ორკესტრი.

ქალბატონმა თინამ მირჩია ინსტრუმენტების მოძი-

ვასილ თაგარაშვილი მუხომედიანი, ელისაბედ ხარაზი-
რაშვილიანი ერთად.

ების მიზნით მიმემართა სხვადასხვა მუზეუმების ფონ-
დებისათვის, სადაც, სავარაუდოდ, შესაძლებელი იყო
რომ აღმოეჩინა ბაბუას ინსტრუმენტები. ასე მოვიძიე
მრავალი მუზეუმი, სახელმწიფო კონსერვატორია...
თითქმის არ დარჩენილა კულტურული, მუსიკალური
და სხვა ისეთი ორგანიზაციების მონახულება, სადაც,
აღბათობით, შეიძლება ყოფილიყო რაიმე ინფორმაცია
ბაბუის მოღვაწეობის შესახებ. საინტერესო სიურპრი-
ზი მელოდა ხალხური და გამოყენებითი ხელოვნების
მუზეუმში, სადაც წავიყვანიე ბაბუის მიერ რეკონსტრუ-
ირებულ გუდასტვირს, რომელიც დედაჩემს ჩემი ჯარში
ყოფნის დროს ჩაუბარებია და რაზედაც მე ინფორმაცია
არ მქონდა.

სახელმწიფო ეროვნულ არქივში მივაგენი ბაბუას
შესახებ მასალებს, რომელიც ასახავს მისი მოღვაწეო-
ბის 1932-36 წლებს.

ფოლკლორისტმა, პროფესორმა ქალბატონმა მა-

ნანა შილაკაძემ მითხრა, რომ ბაბუას მიერ რეკონსტ-
რირებული ინსტრუმენტები ნანახი ჰქონდა ქ. სანქტ-
-პეტერბურგის ხალხური ინსტრუმენტების მუზეუმში.
გამოფენილი ინსტრუმენტების შესახებ და ავტორთა
შემოქმედების მიმოხილვა შეტანილია კ. ვერდკოვი, გ.
ბლაგოდატოვი, ვ. იაზოვიცკაია „სსრკ ხალხთა მუსიკა-
ლური ინსტრუმენტების ატლასში“ და აგრეთვე „მუსი-
კალური ენციკლოპედიის“ VI ტომის აკადემიურ გამო-
ცემაში.

სახელმწიფო კონსერვატორიის ფოლკლორის კა-
თედრის გამგემ, პროფესორმა კუკური ჭოხონელიძემ
დანერა სტატია მუსიკოს ვასილ თამარაშვილის მოღ-
ვაწეობის შესახებ, რომელიც დაიბეჭდა 2014 წელს გა-
მოცემულ ენციკლოპედია „საქართველო“-ს III ტომში.

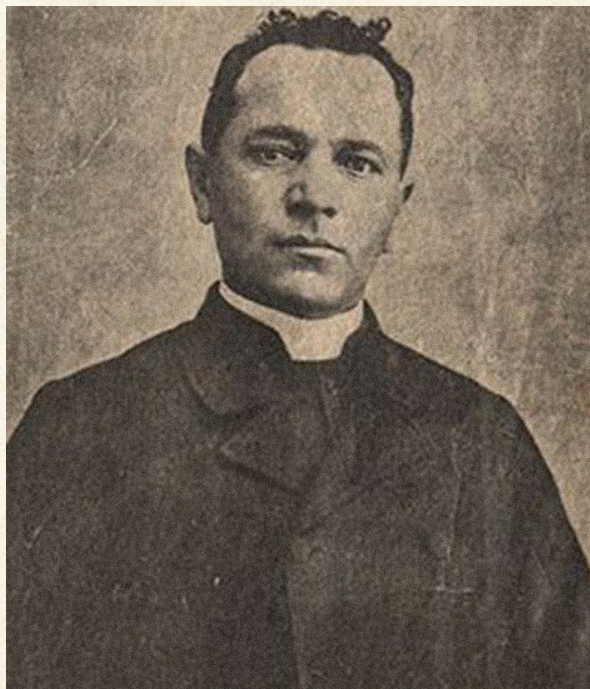
მეორე სფერო, რომლითაც ბაბუა იყო დაინტერე-
სებული, ეს იყო ნოტის ბეჭდვის მექანიზაციის პროცე-
სი. მსოფლიოში, ჯერ კიდევ XIX ს-ის I ნახევრიდან, იყო
ნოტების საბეჭდი აპარატის შექმნის არაერთი მცდე-
ლობა. ასეთი აპარატის შექმნა მრავალი სირთულის
გადაჭრას მოითხოვდა. მთავარი პრობლემა სანოტო
დგანს უკავშირდებოდა, ანუ ნოტების წერის ხუთხაზო-
ვან სისტემას. მოგეხსენებათ სანოტო ნიშნები იწერება
ხაზებზე, ხაზებს შუა და სანოტო ხაზებს გარეთაც. აგ-
რეთვე სანოტე ხაზებზე თავსდება ჰორიზონტალური,
ვერტიკალური, რკალური და დამრეცი, ერთჯერადი და
ორჯერადი შტრიხები. ეს სირთულეები ვასილ თამა-
რაშვილმა გადალახა და შექმნა ნოტის საბეჭდი მექა-
ნიკური მანქანა, რომელიც სანოტო ნიშნებთან ერთად
ბეჭდავდა ლიტერატურულ ტექსტს 5 ენაზე.

ბავშვობაში სულ მაინტერესებდა ის ამბავი თუ რა-
ტომ გადაწყვიტა ბაბუამ ნოტის საბეჭდი მანქანის შექ-
მნა. ერთ საღამოს მან ოჯახის წევრებს გვიამბო ამის
შესახებ: ეს ამბავი დაიწყო იმ დროს, როდესაც ბაბუა
სწავლობდა მუსიკალურ სასწავლებელში. სასწავლე-
ბელი იმ ხანად მდებარეობდა ახლანდელი ზუბალაშ-
ვილების ქუჩაზე. ამ ქუჩაზევე მდებარეობდა კერძო
ლითოგრაფიული სტამბა, სადაც იბეჭდებოდა ნოტები.
დასაბეჭდი ნოტები იწერებოდა (იხატებოდა) ჯერ ტუ-
შით კალკაზე, რის შემდეგაც სტამბური წესით იბეჭდე-
ბოდა ქაღალდზე. ერთ დღეს სასწავლებელში მოსულა
ამ სტამბის მეპატრონე და მოსწავლეთათვის უკითხავს

თუ ვის ჰქონდა კარგი კალიგრაფია. ბაბუას ბავშვობიდანვე კარგი კალიგრაფია (მრგვალად წერის ხელი) ჰქონია და ნოტების ბეჭდური წერა ეხერხებოდა. მეპატრონისათვის ყველას მიუთითებია ვასილზე. სტამბის მეპატრონეს თავისთან წაუყვანია ბაბუა და მოუწყვია გამოცდა: მიუცია კალკაზე გადასაწერი ნოტები. ბაბუას დავალება კარგად შეუსრულებია, რისთვისაც სტამბის მეპატრონეს შეუთავაზებია მასთან მუშაობა, რადგანაც იმ დროს ბაბუას ოჯახი ეკონომიურად ვაჭირვებას განიცდიდა, ბაბუა სიხარულით დათანხმებულა. მართლაც, მუსიკალური სასწავლებლიდან თავისუფალ დროს იგი მიდიოდა სტამბაში სამუშაოდ. ეს სამუშაო შრომატევადი და ფაქიზი იყო, რადგანაც კალკაზე ნოტების წერა უხდებოდა ტუშის გამოყენებით, თანაც შეცდომის დაშვება გამორიცხული იყო. ზაფხულში მუშაობა უფრო გასტირვებია, რადგანაც ტუში მალე შრებოდა და ნოტების გამოყვანას ვერ ასწრებდა. მეპატრონე ეხვეწებოდა, რომ მასთან მუდმივად ეთანამშრომლა, ვასილს კი შემდეგში ნაკლები დრო ჰქონდა მუშაობისათვის, რადგანაც სასწავლებელში სწავლა უფრო მეტ დროს მოითხოვდა. თანაც თავში სულ ის აზრი უტრიალებდა, რომ რაღაცა საშუალებით გაეიოლებინა ნოტების ბეჭდვა. ეს აზრი თურმე არ ასვენებდა არც დღე და არც ღამე. კითხვა-კითხვით დაუდგენია, რომ იმხანად ნოტების წერის სხვა მეთოდი არ არსებობდა. ბევრი ფიქრის შემდეგ ჩვეულებრივი ტექსტის საბეჭდი მანქანის კონსტრუქციაზე გაჩერებულა და დაუწყია საბეჭდი მანქანის დეტალური შესწავლა, რათა შემდეგში ნოტების საბეჭდვისთვის მოერგო. მართლაც, მექანიკაში ღრმად გარკვევის შემდეგ, მან დაამუშავა ნოტის საბეჭდი მანქანის ნახაზები, რომელიც 1921 წლის შემდეგ წარადგინა უმაღლეს სახალხო-სამეურნეო დაწესებულებაში, სადაც მას მისცეს მფარველობითი მონაშობა. 1936 წლისთვის ბევრი წვალუბის შემდეგ მან გააკეთა ნოტის საბეჭდი მანქანის საცდელი ეგზემპლარი, რომელმაც როგორც თბილისში, ისე მოსკოვში დადებითი შეფასება დაიმსახურა. შემდეგ წლებში მანქანის ნიმუში ნახაზებთან ერთად გადაუციათ ლენინგრადის ოლქის ქ. ლიგოვის მექანიკური ქარხნისათვის, ნოტის საბეჭდი აპარატის შესასწავლად და სერიულად გამოსაშვებად. გათვალისწინებული იყო, რომ ის გავრცელებულიყო

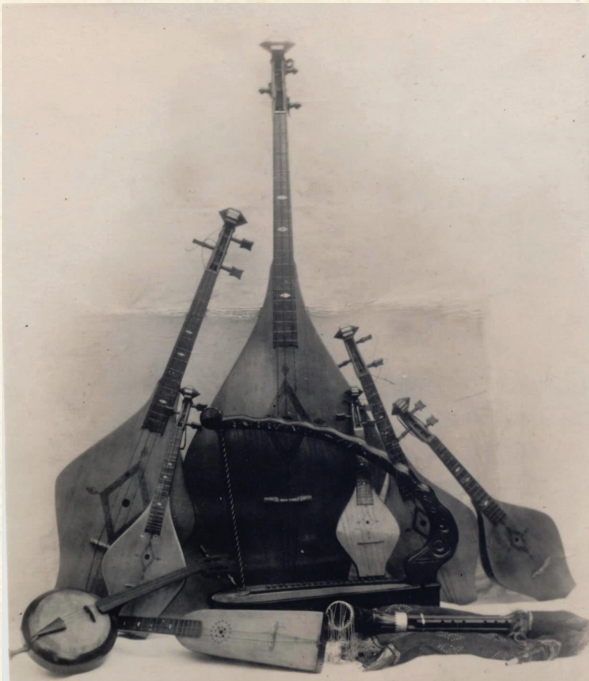
მთელს მსოფლიოში. სერიულად გამოშვებისთვის ქარხანას საკმაო მოსამზადებელი დრო დასჭირდა, მაგრამ, სამწუხაროდ, დაიწყო სამამულო ომი და ქარხანა ქა-

ვადრა მიხეილ თაყაიშვილი, ვასილ თაყაიშვილის შიშა.

ლაქთან ერთად დაიბომბა, რის შედეგად ყველაფერი განადგურდა. ბაბუა არ შეუშინდა საქმის თავიდან დაწყებას, თუმცა იცოდა ხელახლა რამდენი სიძნელის გადალახვა დასჭირდებოდა.

ჯერ კიდევ ომამდე დამზადებული ნოტის საბეჭდი მანქანაზე ბაბუას განზრახული ჰქონდა, რომ სანოტო ნიმუშები მოეთავსებინა მანქანის კლავიატურაზე. ამის გამო ნოტების ლიტერატურული ტექსტი იყო მხოლოდ რუსული, რადგან იმჟამად სსრკ-ში საბეჭდი მანქანებზე დატანებული იყო მხოლოდ რუსული ანბანი. რადგანაც ბაბუას ვარაუდით ამ აპარატით მრავალი ქვეყანა უნდა დაინტერესდებოდა და გავრცელებოდა მთელს მსოფლიოში, ამიტომ გადაწყვიტა, რომ მანქანაზე შესაძლებელი ყოფილიყო მრავალენოვანი ლიტერატურული ტექსტის აკრეფა. ამის გათვალისწინებით მას დასჭირდა შეექმნა სანოტო სისტემის ბეჭდვის ცალკე

ვასილ თამარაშვილის პირა რაკონსტრუირებული ქართული ხალხური ინსტრუმენტები.

კვანძი, სადაც სანოტო ნიშნები მოთავსდა მრგვალ დისკზე.

ამგვარად საბეჭდ მანქანაზე ნოტებისა და 5 ენაზე ბეჭდვისთვის დამატებული იყო შემდეგი მექანიკური კვანძები:

1. სუფთა ქალაღზე 5 სანოტე ხაზის დატანება-დახაზვა;
2. საფორტეპიანო სანოტე შკალა 28 დიატონური გამის ფიქსაციით;
3. სპეციალური ნოტის საბეჭდი დისკი, რომელზედაც გრავირებულია 75 სხვადასხვა სანოტე ნიშანი;
4. მოწყობილობა წვრილი ნოტების ფგუფირებისა და გადაბმისათვის მათი დაკავშირება;
5. 5 ენაზე ლიტერატურული ტექსტის კვანძი.

ამ გამოგონებას ვასილმა ორი ათეული წელი მოანდომა. მტკიცე ხასიათის ვასილმა თავის მიზანს მიაღწია და 1956 წლისათვის დაამზადა მანქანის ახალი ნიმუში, მაგრამ 1957 წლის 7 აპრილს ვასილ თამარაშვილი მოულოდნელად გარდაიცვალა. მისი გამოგონების სერიული წარმოების იდეა შეჩერდა...

ცოტა რამ ისტორიიდან:

თამარაშვილების გვარი ერთ-ერთი უძველესია მესხეთ-ჯავახეთში, გადმოცემით ისინი ჯავახეთის სოფელ თოკადან (თამარაძეებიდან) ყოფილან. ვასილ თამარაშვილის წინაპრები შემდეგში ჯავახეთიდან ქალაქად წამოსულან და ახალციხის რაბათში დასახლებულან.

თამარაშვილები ახალციხეში რუმების (დიდი ზომის ტიკების) მოკუპვრა-დამზადების საქმეს უძღვებოდნენ და მთელს მხარეში გაუთქვამთ სახელი.

მე-18 საუკუნეში ამ მხარეში მასიურად ხდებოდა ქართველი მოსახლეობის გამაჰმადიანება, რის გამოც მესხეთ-ჯავახეთში მცირდებოდა და ისპობოდა მევენახეობა, კლებულობდა მოთხოვნილება ღვინის ტურჭელზე და ამის გამო ვასილის წინაპრების ოჯახს ვაკოტრება და დაღუპვა ემუქრებოდა. ვასილის პაპის პაპა – სოლომონ თამარაშვილი სხვა ხელოსნებთან ერთად იმერეთს წასულა და იმერთა მეფის სოლომონ II წყალობა და ვაჭრობის უფლება მოუპოვებია. შემდეგში იყო, რომ მესხი წვრილი ხელოსნები ხშირად ჩადიოდნენ ბაღდადის ბაზარზე და ამით თავიანთი ოჯახისათვის სარჩოს შოულობდნენ. მათ შორის იყვნენ თამარაშვილებიც.

ახალციხის რაბათში დასახლებულ თამარაშვილებს მიუღიათ კათოლიკობა მისიონერი პატრებისაგან, როგოც აღვნიშნეთ, იმ დროისათვის მესხეთ-ჯავახეთში ხდებოდა ქართველი მოსახლეობის გათურქება-გამაჰმადიანება, რაც იწვევდა მოსახლეობის მასიურ მიგრაციას საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. ქართული კათოლიკური მოსახლეობა კი დაცული იყო ყოველგვარი სარწმუნოებრივი ზეწოლისაგან, რადგანაც ისინი ითვლებოდნენ რომის პაპის ქვეშევრდომებად და ამის გამო დაცულნი იყვნენ რჯულის შეცვლისაგან.

რუმების დამზადებას და ბაღდადის ბაზარზე მათ რეალიზაციას თამარაშვილების რამდენიმე თაობა მისდევდა. ვასილის პაპის – პეტრე თამარაშვილის მიერ დამზადებული რუმები უმეტესად დასავლეთ საქართველოში სალდებოდა. მას ქუთაისში ბინაც კი შეუქენია და მთელი ოჯახით გადასახლებას აპირებდა, მაგრამ საბოლოოდ, ახალციხეში მშობლიური სახლი ვერ მიუტოვებია და შედარებით ადრეულ, 57 წლის ასაკში გარდაიცვლილა. უმამოდ დარჩენილ ოჯახს გაუჭირ-

და ცხოვრება. ამის შემდეგ იყო, რომ ოჯახის მოვლის მთელი სიმძიმე, სადაც 10 ბავშვი იზრდებოდა, უფროს შვილს, ვასილს მამას – სოლომონს დააწვა მხრებზე, შემდეგში უკვე მას უნდა ეზრუნა უმცროს და-ძმებზე, რასაც იგი ასე თუ ისე ართმევდა თავს.

სოლომონს დიდი წვლილი მიუძღვის თავისი უმცროსი ძმის – მიხეილ თამარაშვილის სწავლისათვის გამგზავრების ხელშეწყობაში. ადრეულ ასაკშივე შეაყვარო სოლომონმა თუ როგორი ნიჭიერი და სწავლას მონყურებული იყო მისი ძმა – მიხეილი და სხვა ძმების წინააღმდეგობის მიუხედავად ყოველმხრივი მზრუნველობა და მატერიალური უზრუნველყოფა გაუწევია, რათა იგი სასწავლებლად გაეგზავნა: „ყველაზე დიდი შრომა და ამაგი მიხეილზე სოლომონს მიუძღვის, იგი ამის თავოსნობით დაადგა სწავლის გზას, ამის დახმარებითვე წავიდა იგი ევროპას...“ კვითხულობთ ზაქარია ჭიჭინაძის 1912 წელს გამოცემულ მიხეილ თამარაშვილისადმი მიძღვნილ მონოგრაფიაში.

დიდია მიხეილ თამარაშვილის დამსახურება ქართველი ერის წინაშე. იგი ქართველ მეცნიერთა და პატრიოტთა იმ ზღადავს ეკუთვნის, რომელიც უანგაროდ, დაუღალავად და მგზნებარებით ემსახურებოდა ეროვნული ინტერესების დაცვასა და საქართველოს ისტორიული ურთიერთობების კვლევის საქმეს.

ბაბუას ბიძის, ისტორიკოს მიხეილ თამარაშვილის სახელი ჩვენს ოჯახში დიდი მონივნებითა და პატივისცემით მოიხსენიებოდა. ვასილს გამორჩეულ ადგილას ჰქონდა მონყობილი მიხეილ თამარაშვილის კუთხე: კედელზე ეკიდა მისი დიდი სურათი, წიგნების კარადაში ინახებოდა მისი ნაშრომები და რამდენიმე პირადი ნივთი. მიხეილ თამარაშვილის ნეშტის თბილისში გადმოსვენებამდე საქართველოში ნაკლებად იცნობდნენ მის მემკვიდრეობას, თუმცა ჩვენმა ნათესავებმა და ოჯახის მეგობრებმა, ბაბუის ოჯახის მეშვეობით იცოდნენ მიხეილის დიდი ღვაწლის შესახებ, ქართველი ერის წინაშე.

მოგვიანებით, 1978 წელს მიხეილ თამარაშვილის საფლავი იტალიაში მოძიებულ და გადმოსვენებულ იქნა დიდუბის პანთეონში, პატრიოტისა და ცნობილი საზოგადო მოღვაწის ბატონ რეზო თაბუკაშვილის მიერ.

ბებიას – ელისაბედ ხარისჭირაშვილს დამთავრებული ჰქონდა კლასიკური გიმნაზია. ფლობდა რამდე-

ნიმე უცხო ენას და იმხანად განათლებულ ქალბატონად ითვლებოდა. იგი იყო სათნო, ლამაზი მანდილოსანი, შვილებისა და შვილიშვილების მოსიყვარულე, სტუმართმოყვარე და კარგი დიასახლისი. ბებიას ბიძა ყოფილა ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, კონსტანტინეპოლის კათოლიკური სასწავლებლის დამაარსებელი

ვასილ თამარაშვილის ნოტის საგაფი მანქანა

პეტრე ხარისჭირაშვილი, რომელმაც უცხო მხარეში დიდი ამაგი დასდო მრავალი ქართველი ახალგაზრდის აღზრდა-განათლების საქმეს. მას ბევრი ქართველი ყმანვილი დაუხსნია კონსტანტინეპოლის ტყვეთა ბაზარზე.

საინტერესოა ხარისჭირაშვილების გვარის წარმოშობის ისტორია. მათი ფუძე სამცხის სოფელ ხიზაბავრიდან ყოფილა. მათ ერთ-ერთ წინაპარს უსწავლია ექიმბაშობა. დაავადებული საქონელისაგან (ჭირიანი ხარისაგან) იღებდა ნაცხს და ხალხს უტარებდა აცრებს. ამით თურმე მთელს მესხეთში დიდი სახელი გაუთქვამს, ისე გავრცელებული მისი „აქიმობის“ ამბავი, რომ ხალხს ხარისჭირაშვილი უწოდებია.

პროფესორ მიხეილ თამარაშვილის ერთ-ერთი ადამიანური დამსახურება სამშობლოს წინაშე არის ის, რომ ბრწყინვალე განათლების მქონე პოლიგლოტმა უარი თქვა კარიერაზე, სადაც ეკონომიურად უზრუნველყოფა ელოდა და აირჩია გზა, რათა სხვადასხვა არქივებში მოეძია ქართული ისტორიული მასალა, შეეკრიბა, დაემუშავებინა და მათ საფუძველზე მსოფ-

ლიოსათვის გაეცნო საქართველოს ისტორია, თუმცა შეგნებულად იცოდა, რომ ამ გზით მავალს, როგორი

ვასილ თაბაჩაშვილი და ჯიჟნაკალი ვასილ ვარვარიანი. 1943წ.

ეკონომიურად გაჭირვებული ცხოვრება ელოდა. ვასილ თამარაშვილმაც მისი სახელოვანი ბიძის მსგავსად, თავისი იდეების განსახორციელებლად შეგნებულად აირჩია „ეკლიანი“ გზა. იცოდა, თუ რამდენი რთული ცხოვრებისეული დაბრკოლების გადალახვა მოუწევდა.

ბაბუა, ვასილი ამ შესანიშნავი საგვარეულოს ღირსეული წარმომადგენელი იყო: თბილი, ერუდირებული, მაღალი, ინტელიგენტური აღნაგობის ადამიანი. არ იყო სასაუბრო თემა, რომ თავისი დამაჯერებელი აზრი არ გამოეთქვა. დასვენების დღეებში ხშირად, ჩვენ, ბავშვებს დავგვატარებდა ოპერაში, დრამატულ თეატრებში, ცირკში, მუზეუმებში და სხვა კულტურულ დაწესებულებებში. უყვარდა ყოველივე ქართული და უხაროდა საქართველოს ყველა წარმატება. არ მახსოვს იმ

დროის რაიმე სასიხარულო ღონისძიება ჩატარებულიყო, რომ ბაბუას შესაბამისი რეაქცია არ ჰქონოდა. იყო დღეები, როდესაც მე და ჩემს ძმას გვსვამდა ტრამვაისა თუ ტროლეიბუსში და გვასეირნებდა თბილისის ქუჩებში. ჩემი აზრით, მას მიზნად ჰქონდა, რომ ჩვენ უკეთ გაგვეცნო და შეგვესწავლა ჩვენი საყვარელი ქალაქი.

ბაბუა, ვასილი მეგობრობდა თავის ყოფილ მასწავლებელ ზაქარია ფალიაშვილთან და კომპოზიტორ კოტე ფოცხვერაშვილთან. აგრეთვე დიდ რეჟისორ კოტე მარჯანიშვილთან. ეს უკანასკნელი გარკვეული ხნის განმავლობაში მოღვაწეობდა რუსეთსა და უკრაინაში. ბებია იხსენებდა, რომ კოტე მარჯანიშვილი ისე არ ჩამოვიდოდა, რომ არ მოვენახულებინეთო. არც ერთი თბილისური საპრემიერო სპექტაკლი ისე არ ჩაივლიდა, რომ ვასილ თამარაშვილის ოჯახი სრული შემადგენლობით არ მიენვია დიდ რეჟისორს.

გაზეთში ნავიკითხვ სტატია, საქართველოში მცხოვრები გერმანელების შესახებ. 1941 წელს მათი გადასახლებისას, შემდგომში ცნობილ პიანისტს, რუდოლფ კერერს მუსიკალური ინსტრუმენტის უქონლობის გამო დაუხაზია კლავიატურა და მასზე „დაკვრით“ ვარჯიშობდა. თუმცა, ბაბუას მონათხრობით ვიცი, რომ ჯერ კიდევ XX საუკუნის დასაწყისში, როდესაც ბაბუა მუსიკალურ სასწავლებელში დადიოდა, იმდენად უჭირდა მის ოჯახს, რომ სახლში არანაირი ინსტრუმენტი არ ჰქონია. მაშინ ვასილს ქალაქდგე დაუხატია პიანინოს კლავიატურა, სდებდა მას მაგიდაზე და დაკვრის იმიტაციით მეყადინებდა. შემდეგ კი ბავშვებს ვემოძღვრავდა: „დღეს თითქმის ყველა ოჯახს აქვს ინსტრუმენტი და ამიტომ კარგად უნდა ისწავლოთ დაკვრა“. თვითონაც კარგად უკრავდა და ჩვენც პატარა საოჯახო კონცერტებს ვმართავდი.

მასხენდება ბაბუას ნათქვამი: „სამამულო ომის დანწყებამდე შესაძლებლობა მქონდა ბინა გამოგვეცვალა და გადავსულიყავით უფრო დიდ ბინაში, რომელიც მდებარეობდა ვაკეში, ი. ჯავახიშვილის უნივერსიტეტის სიახლოვეს“. ბებია სასტიკი წინააღმდეგი წასულა და უთქვამს „იქ ღამე მგლები დაძრწიან და ყმოიან, მე კი აქვე, ოპერის გვერდით ვცხოვრობო“. მართლაც წარმოდგენელი იყო მათი ცხოვრება ოპერისა და ბალეტის თეატრის გარეშე. ბებიას, ბიძეს „კარმენი“ 12-ჯერ

ჰქონია მოსმენილი, სხვადასხვა გასტროლოგიური არ-
ტისტების შესრულებით. ოჯახში გვქონდა შემონახული
სხვადასხვა ოპერისა და ბალეტის ლიბრეტო-პროგრამები,
სადაც ზოგიერთში ეწერა მონაწილეთა ხმები და როლები.
ამათგან ათიოდე პროგრამა აღმოჩნდა უნიკალური,
საპრემიერო, რომლის ანალოგიც 1973 წლის ხანძრის დროს
ოპერის თეატრში განადგურდა. ბაბუის და ბებუის შეგროვილი
ეს პროგრამები მე 2008 წელს ვაჩუქე ოპერისა და ბალეტის
თეატრს.

2006 წელს, განცხადებითა და სათანადო რეკომენდაციების
თანადართვით, მივმართე საქართველოს პრეზიდენტს,
რათა ვასილ თამარაშვილის ცხედარი ვაკის სასაფლაოდან
გადმოესვენებინათ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა
დიდუბის პანთეონში. ქ. თბილისის საქალაქო სამსახურის
წერილობით მივიღე თანხმობა ბაბუის ნეშტის
გადმოსვენებასთან დაკავშირებით. მაგრამ მანამდე
1992 წელს გარდაცვლილი მამა იმხანად დავკრძალე
ბაბუას ნეშტზე. ოჯახის წევრებმა მთხოვეს, რომ
გამეთვალისწინებინა მდგომარეობა და გადამეფიქრებინა
გადასვენება, რასაც დღემდე ვითვალისწინებ.

2012 წელს, ვასილ თამარაშვილის არქივი – დოკუმენტების
დედნები და ფოტო მასალა გადავეცი საქართველოს
ეროვნულ არქივს. მასალა სათანადოდ დამუშავდა და
უკვე არსებობს მისი პირადი საარქივო ფონდი, რაც
ხელმისაწვდომია დაინტერესებულ პირთათვის.

იმავე წელს საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და
ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმს საჩუქრად გადავეცი
ვასილ თამარაშვილის შემოქმედების ამსახველი მასალის
ასლები, აგრეთვე მისი პირადი ნივთები, ფოტო მასალა და
ვასილის დედას – ეკატერინე ვანაძის ხელგარჯილობის
ნიმუშები.

ქ. თბილისის 2014 წლის 21 თებერვლის №30 დადგენილების
თანახმად, ნაძალადევის რაიონის ყოფილ ლადო ალექსი-
მესხიშვილის ქუჩას, შესახვევებითა და გასასვლელით
ენოდა მუსიკოს ვასილ თამარაშვილის სახელი.

თითქმის არ დარჩენილა ცენტრალური პრესის არც-ერთი
გამოცემა, სადაც სხვადასხვა წლებში არ ყოფილიყო
სტატია ვასილ თამარაშვილის შესახებ.

წილის საგაჯდო მანქანის საავტორო მოწმობა.

ხუთმა სხვადასხვა ტელევიზიამ და რადიო „მუზამ“ ვა-
სილის შემოქმედებას მიუძღვნეს სიუჟეტი თვალსაჩინოების
ჩვენებითურთ.

2015 წელს გამოცემულ „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური
ლექსიკონის“ აკადემიურ გამოცემაში აგრეთვე არის სტატია
ვასილ თამარაშვილის ცხოვრებისა და შემოქმედების
შესახებ.

და ბოლოს, ჩემი მიზანი და მცდელობა ბაბუის – ვასილ
თამარაშვილის ღვაწლის გამოსამხეურებლად იყო ის, რომ
საქართველოს არ დაეკარგა ერთი რიგითი ქართველი
პატრიოტის ღვაწლი, რომელიც თავისი შეგნებული სიცოცხლის
მანძილზე, სხვა ხელოვანებთან ერთად აშენებდა „ლამაზ
ქართულ სახლს“, რითაც უნდოდა მსოფლიოსათვის გაეცნო
ქართული გენი და ნიჭი.

თამარ ლაპიაშვილი

ნინო (ნუნუ) მესხის (1930 - 1998) წინამდებარე სტატიით, რომელიც 1967 წლის ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნების“ მე-2 ნომერში დაიბეჭდა, გვინდა გავიხსენოთ შესანიშნავი ხელოვანი თამარ ლაპიაშვილი (1910 - 1992). ასევე პატივი მივაგოთ ქლაბატონი თამარის მეუღლეს, ოპერის თეატრის მუსიკოსს, ჰობოისტს დიმიტრი ტატიშვილს, რომელიც გმირულად დაიღუპა დიდ სამამულო ომში მარუხის უღელტეხილზე 1942 წელს.

თამარ ლაპიაშვილი

გ. ფალიაშვილის ოპერა „ავასთალოშ და ეთერი“, თამარ ლაპიაშვილი ეთერის როლში.

„რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი, მომღერალი თამარ ლაპიაშვილი თბილად იგონებს თავის პირველ შეხვედრას სანდრო ახმეტელთან. ეს იყო მანგლისში 1924 წელი.

44

სანდროს ყურადღება ტკბილმა ურმულმა მიიქცია. ქალი უნდა მღეროდესო, – გაიფიქრა და მართლაც ტყის პირას, ვიწრო ბილიკზე, გოგონა ცხენს მოაგელ-

ვებდა. მიუახლოვდა თუ არა სანდრო, სიმღერა შეწყდა. – ვისი ხარ? – შეეკითხა სანდრო. – ჩახირანთ ვასოსი, – იყო მოკრძალებული პასუხი. სანდრო ახმეტელს არ გაკვირვებია ვასო ლაპიაშვილის ქალის სიმღერა, რადგან იმათ ოჯახში ყველა კარგად მღეროდა.

ამ შეხვედრის მეორე დღეს, ვასო ლაპიაშვილმა სტუმრები მოიწვია – უმრავლესობა რუსთაველის

თეატრის მსახიობები, მათ შორის სანდრო ახმეტელიც იყო. მასპინძლები ხმაშენწყობილად მღეროდნენ სუფრულ სიმღერებს. განსაკუთრებით 12 წლის თამარის ტკბილმა ხმამ მოხიბლა სტუმრები.

– თამარს სიმღერის შესწავლა უნდა დავანყებინოთ, მშვენიერი ხმა აქვს – უთხრა სანდრო ახმეტელმა თამარის მამას. თამარს სახე გაუბრწყინდა და მადლიერი თვალებით შეხედა ძვირფას სტუმარს. რამდენიმე დღის შემდეგ თამარმა მეზობლის ბავშვები შემოიკრიბა და ეზოში წარმოდგენა გამართა. კრილოვის „მგლისა და კრავის“ იგავი პიესად გადააკეთა. ბიჭებს ხის ნედლი ტოტებისაგან ხელოვნური ტყე გააშენებინა, ქვაზე ხის ღარი მიაყუდა და წინასწარ მომარაგებული წყალი კოკებით მიუშვა. თავისი ბიძაშვილი, დღეს ჩვენი სახელოვანი მხატვარი ფარნაოზ ლაპიაშვილი ბატკნის ტყავში გამოახვია, მგლის ტყავი უფრო მოზრდილ ბიჭს გადააცვა და სპექტაკლზე ხალხი მოიწვია. სტუმრებს შორის სანდრო ახმეტელი საპატიო ადგილზე დასვა. სპექტაკ-

გუნოს ოპერა „ფაუსტი“, 1949წ. მარცხნიდან: გრიგოლ გრიგოლაშვილი, თამარ ლაპიაშვილი, ივანე კოჭლავაძე, ეკატერინე ხინჯაძე, შალვა ავაგიანაშვილი.

გუნოს ოპერა „ფაუსტი“: თამარ ლაპიაშვილი – მარგარიტა, ივანე კოჭლავაძე – ფაუსტი.

ლი ჩინებულად ჩატარდა. სანდრომ ერთხელ კიდევ შეაქო თამარის ბუნებრივი ნიჭი. მალე გავიდა ბავშვობის უზრუნველი წლები. საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ თამარს დამოუკიდებლად მოუხდა გზის გაკაფვა. ოცნებობდა სიმღერაზე და ამ ოცნებამ იგი კონსერვატორიაში მიიყვანა. მაგრამ მუსიკალური განათლება არ ჰქონდა, ამიტომაც ბევრს უკვირდა ეს სითამამე. ცოტა არ იყოს თამარსაც ეშინოდა, მაგრამ გადაწყვეტილებას არ ცვლიდა. მოვიდა გამოცდების დღე. მაგიდას უსხდნენ კომისიის წევრები: ზაქარია ფალიაშვილი, დიმიტრი არაყიშვილი, რაისკი, ვრონსკი, შულგინა, მელვინეთუხუცესი და სხვები. შულგინამ ალერსით შეათვალიერა გოგონა და როიალის წინ გააჩერა. თამარმა პირველად გამეზი იმღერა და მოხიბლა ყველა. შემდეგ კი საჭირო იყო რომელიმე რომანსის შესრულება. თამარმა ითხოვა – ნება მიბოძეთ უაკომპანემენტოდ ვიმ-

ა. ანდრიაშვილი ოპერა „ლაშქარა“. ფგანან: რ. გელვანიშვილი (თამარი), გრიგოლ გავუჩაძე (ლაშქარა), შოთა თაბუკაშვილი (გიქინა); სხვან: თამარ ლაპიაშვილი (მარალო), როუნა გელვანი (გაზი).

ღერო ურმულიო. შემდეგ კი „აბესალომ და ეთერიდან“ ეთერის არია შესრულა, ესეც უაკომპანემენტოდ. ყველა სიმღერა ფირფიტებიდან ვისწავლეო — განაცხადა. გამოცდა დამთავრდა, მაგრამ თამარმა მაინც ვერ შეიტყო მიიღეს თუ არა. ერთხანს იდგა კონსერვატორიის კარებთან, მერე კი უიმედოდ ჩაიქნია ხელი და მშობლიურ სიღნაღში გაემგზავრა დასასვენებლად. ერთი კვირის შემდეგ გაოცებული თამარი ხელში ატრიალებდა უფროსი დის დეკემას — ჩამოდი, კონსერვატორიაში ხარ მიღებულიო. თამარ ლაპიაშვილი პროფ. ოლდა ბახუტაშვილ-შულგინას კლასში ჩაირიცხა. მაშინ შულგინასთან მეცადინეობდნენ — მერი ნაკაშიძე, კაკო ძიძიგური, ნადეჟდა ხარაძე, ქეთევან შათირიშვილი, ვერა ხვედელიძე და სხვები. თამარი ხალისით შეუდგა მეცადინეობას. სწავლის პერიოდში იგი დაუახლოვდა კომპოზიტორ ზ. ფალიაშვილს, რომელსაც ძალიან მოსწონდა თამარის ხმა, ხშირად გამოჰყავდა სტუდენტთა კონცერტებზე და თავის ნაწარმოებებს ამღერებდა. თამარმა სწავლის პერიოდშივე მიაღწია გარკვეულ

წარმატებებს. პროფესორ ფალავას საოპერო კლასში იმღერა გრაფინიას პარტია მოცარტის ოპერაში „ფიგაროს ქორწინება“. 1935 წელს ლენინგრადში ჩატარდა მუსიკოს-შემსრულებელთა მეორე საკავშირო კონკურსი. ქართველ ვოკალისტებს პირველად ეძლეოდათ საშუალება მოკავშირე რესპუბლიკებისათვის გაეცნოთ თავიანთი მიღწევები. კონკურსში მონაწილეობა მიიღეს ძირითადად კონსერვატორიის მე-3-4 კურსის სტუდენტებმა. 1935 წლის 22 იანვრის გაზეთი „ლიტერატურა და ხელოვნება“ წერდა: „დარბაზი მქუხარე და გულთბილი ტაშით აცილებს თამარ ლაპიაშვილს, რომელმაც მოხდენილად შეასრულა არია ოპერიდან „ლატავრა“,

ბ. ფალიაშვილის ოპერა „ღაინი“: ეკატერინე ხიჯააკაძე — ნანო, თამარ ლაპიაშვილი — მარო.

რახმანინოვის „აქ სინყნარეა“ და სხვ.“. 1936 წელს თ. ლაპიაშვილმა პირველად იმღერა ოპერის თეატრის სცენაზე საოპერო სტუდიის სპექტაკლში „აბესალომ და ეთერი“ (დამდგმელი რეჟისორი ალექსანდრე ნუ-

წუნავა). დებიუტმა წარმატებით ჩაიარა და თ. ლაპიაშვილი უკვე თანდათან იმსახურებს საზოგადოების ყურადღებას. მან ზედიზედ იმღერა მარო („დაისი“), ლატავრა („ლატავრა“). 1937 წელს, დეკადის დღეებში თამარ ლაპიაშვილმა მოსკოვში „აბესალომ და ეთერი“ მურმანის დის, ნანას პარტია შეასრულა. 1938 წელს ლენინგრადში კი – მარო, ლატავრა და ეთერი. თამარ ლაპიაშვილი თბილისის ოპერის თეატრის ერთ-ერთი წამყვანი სოლისტი ხდება. იგი ამდიდრებს თავის რეპერტუარს და წარმატებით მღერის ოპერებში „კაკო ყაჩაღი“, „პატარა კახი“, „ლადო კეცხოველი“ და სხვ. 1942-43 წლის სეზონში დირიჟორმა სტოლერმანმა მუშაობა დაიწყო ოფენბახის ოპერა „ჰოფმანის ზღაპრებზე“, თ. ლაპიაშვილი მღეროდა ანტონიოს პარტიას. სპექტაკლი მუსიკალურად მაღალ მხატვრულ დონეზე იდგა და დიდი წარმატებაც ხვდა. ანტონიოს შემდეგ თამარი სტოლერმანის ხელმძღვანელობით ამზადებს მიქაელას პარტიას ოპერა „კარმენში“.

1947-48 წლის სეზონში თეატრი მუშაობას იწყებს კომპოზიტორ დიმიტრი არაყიშვილის ოპერაზე „თქმულება შოთა რუსთაველზე“. ოპერა მუსიკალურად მოაზნადა დირიჟორმა დიდიმ მირცხულავამ, რეჟისორი იყო ალექსანდრე წუნუნავა, მათთან მუშაობამ დიდი როლი ითამაშა თამარის აქტიურულ ჩამოყალიბებაში.

ოპერაში „თქმულება შოთა რუსთაველზე“ თამარ ლაპიაშვილმა ჯერ ნინოს, შემდეგ კი ნესტანის როლი შეასრულა.

თავისი ძლიერი და გამომსახველი ხმით მომღერალმა შესანიშნავად განახორციელა მზიას სახე აკაკი ანდრიაშვილის ოპერაში „კაკო ყაჩაღი“. მისი მზია ახალგაზრდა გლეხის ქალია, რომელსაც თავდავინყებით უყვარს ზაქრო. „მზიას სახის შექმნისათვის კარგად გავეცანი კახეთის იმდროინდელ ცხოვრებას – გვიამბობს თამარი – ამ ოპერაში განსაკუთრებით მხიბლავდა მშობლიური კახეთის ამსახველი ცხოვრება მთელი თავისი სილამაზითა და სიმშვენიერით. ეს იყო კუთხე, სადაც დავიბადე და გავატარე ბავშვობა. კოლექტივთან

ა. ანდრიაშვილის ოპერა „კაკო ყაჩაღი“: ნადეჟდა ცომაია – ნინო, თამარ ლაპიაშვილი – მზია.

ერთად ასეთივე სიყვარულით ვმუშაობდი ანდრიაშვილის მეორე კომიკურ ოპერაზე „ლაშქარა“. ეს ოპერა დოლიძის „ქეთო და კოტეს“ შემდეგ ქართული კომიკური ოპერის შექმნის ახალი, საინტერესო ცდა იყო. იპოლიტოვ-ივანოვის ოპერაში „ლალატი“ თამარი რუქაიას როლს ასრულებდა. თითქმის არ დარჩენილა არც ერთი ქართული ოპერა, რომელშიც თამარ ლაპიაშვილს არ ემღეროს (ბალანჩივადის „მზია“, აზმაიფარაშვილის „ხევისბერი გოჩა“, ა. კერესელიძის „ბერუჩა“). ქართული ოპერების პარალელურად თამარ ლაპიაშვილი გამოდიოდა რუსულ და დასავლეთ ევროპის კლასიკურ ოპერებში. მან წარმატებით იმღერა მართა (რიმსკი-კორსაკოვის „მეფის საცოლუ“), თამარი (რუბინშტეინის „დემონი“), მარგარიტა (გუნოს „ფაუსტი“) და სხვ. თ. ლაპიაშვილს შესრულებული აქვს 25 დიდი და პატარა პარტია. აუერბახის სიტყვით რომ ვთქვათ – „ერთი მცირე ალით, შეიძლება ათასი სანთელი აინთოს, მაგ-

დგანან: ვლადიმერ შაკოშვილი, ვალვა ვაშალოშიძე, ვოთა თაბუკაშვილი, ელინა ქიქაძე; სხედან: თამარ ლავინაშვილი ანდრია ბალანჩივაძე ვალვა აზაიფარაშვილი.

სიღნაღი, 1963წ. თამარ ლავინაშვილის შემოქმედებით საღამო. სხედან მარცხნიდან: სანდრო მირიანაშვილი, ქეთევან ტატიშვილი, ეკატერინე ჯალაღასანიძე, ნუნუ მახსი, ფარნა ლავინაშვილი, ნაზი ლავინაშვილი; დგანან მარცხნიდან: ვახტანგ ხახსიაძე და მისი მეუღლე, როინა გლოვანი, გარსუა შალვაშვილი, თამარ მდივანი, თამარ ლავინაშვილი, ალექსანდრა ტატიშვილი, სოსროშვილი, ვახტანგ გლოვანი, იულია ფალიაშვილი, ნადეჟდა ცოხია, მისი ძმის ცხარეაშვილი, ნადეჟდა ხარაძე, ჯანდიერი.

რამ მაინც საჭიროა, რომ თვითულის ალს თავისი საკუთარი სანვავი მასალა კვებავდეს“. ასევე შეიძლება ითქვას მსახიობზეც – მომღერალმა შეიძლება იმღეროს ოცდაათზე მეტი პარტია, მაგრამ თუ არ იზოგა ინდივიდუალური ხასიათი თითოეული მათგანისათვის, თუ გმირის იერსახე არ გაამდიდრა მისთვის დამახასიათებელი, როგორც შინაგანი, ასევე გარეგნული ნიშნებით, ისე მისი ხელოვნება ერთფეროვანი და მოსაწყენი იქნება. თამარ ლავინაშვილი ამ შეგნებით მოვიდა ქართულ საოპერო სცენაზე და მთელი თავისი შემოქმედებით უნარი ვოკალურ ხელოვნებას შეაღია. ოცდასამი წელი საოპერო სცენაზე, სიხარულითა და შუქ-ჩრდილებით, გულისტკივილითა და გამარჯვებებით. მისი მომხიბვლელი ხმა და გულწრფელი სიმღერა – ახლაც ახსოვს ქართველ მსმენელს. ამიტომაც 1950 წელს ქართული თეატრის დაარსების 100 წლისთავთან დაკავშირებით მას რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტის საპატიო წოდება მიენიჭა.

თამარ ლავინაშვილი კვლავ სიყვარულით და მგზნებარებით განაგრძობს თავის საყვარელ საქმეს, არ შეუძლია არ იმღეროს და მღერის კიდევ“.

P.S. თამარ ლავინაშვილის და დიმიტრი ტატიშვილის შთამომავლებიდან არავინ არ გაყვა ხელოვნების გზას. მათი ვაჟი ჯუანშერ ტატიშვილი ინჟინერ-ჰიდროგეოლოგია, აკადემიური დოქტორი, მისი მეუღლე მანანა არეშიძე ქიმიკოსია, მეცნიერებათა კანდიდატი. ქალიშვილი – თამარი ატლანტის უნივერსიტეტის მაგისტრი. სამაგიეროდ შვილიშვილი ილია მირიანაშვილი ალოიმ მიმანდარის სახელობის მუსიკალური სკოლის მე-4 კლასის მოსწავლეა. ის რვა წლისაა და უფლებას ფორტეპიანოზე დაკვრას და ვოკალს. იმედი ვიქონიით, რომ იგი ღირსეულად გაავრძელებს თავისი დიდი ბებიის შემოქმედებით ტრადიციებს.

მასალა მოამზადა თამარ მესხი-მოდებაძემ.

ხელოვნება და ამაღლებული სიყვარული

2017 წლის 15 თებერვლიდან 20 თებერვლის ჩათვლით საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის დირექციამ ორ შესანიშნავ ხელოვანს, ახალგაზრდა მხატვარ ალექსი ფირცხალაიშვილს და თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფესორს, მევიოლინე როდამ ჯანდიერს უანგაროდ დაუთმო შესანიშნავი სახვითი ხელოვნების სხვადასხვა დარგის ნამუშევრების ექსპოზიციისათვის დარბაზი, რის გამოც უფლისძეიერი სიყვარულით მაღლობას ვუცხადებ მათ ხელმძღვანელობას.

დარბაზის მთელი სივრცის ერთ მხარეს, ექსპონირებულ იქნა ალექსი ფირცხალაიშვილის 137 საუკეთესო მაღალმხატვრული გრაფიკული ნამუშევრები, ფოტო მასალა, ფსიქოლოგიურად განსხვავებული ალქმის გამოსახულების ადამიანთა ფერადი პორტრეტები და ავტობიოგრაფია.

ალექსის მამა – ნუგზარ ფირცხალაიშვილი იყო ფრანგული ენის სპეციალისტი და მუშაობდა საქართველოს საზღვარგარეთის ქვეყნებთან კულტურული ურთიერთობის საზოგადოებაში უფროს რეფერენტად და კურირებდა ბელგიას.

დედა – დინარა სიმონის ასული ჯანდიერი კომპოზიტორი, კომპოზიტორთა კავშირის წევრია და მუშაობს ევგენი მიქელაძის სახელობის ცენტრალურ მუსიკალურ სასწავლებელში თეორიული საგნების პედაგოგად.

ალექსი 1989-98 წლებში სწავლობდა თბილისის

151-ე საშუალო სკოლაში, შემდეგ სწავლა განაგრძო თბილისის ანსტასია ვირსალაძის სახ. გიმნაზიაში ფერწერის განყოფილებაზე მხატვარ უშანგი ლონდარიძის კლასში, რომელიც 2000 წელს დაამთავრა. შემდეგ ცოდნის გასაღრმავებლად სწავლა გააგრძელა მხატვარ-გრაფიკოს ლევან ლონდარიძესთან.

2001-2007 წლებში სწავლობდა აპოლონ ქუთათელაძის სახ. სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიაში გრაფიკის ფაკულტეტზე, ანიმაციის განხრით. მისი პედაგოგები იყვნენ ცნობილი მხატვრები: პროფესორი მამია მალაზონია, ლელა ტაბლიაშვილი, ნინო მალაზონია.

სტუდენტობის დროს ალექსი პარალელურად მუშაობდა „24 საათთან“ არსებულ საბავშვო გაზეთში „თორმეტამდე“.

2013-2016 წლებში კი საქართველოს სახვითი ხელოვნების ეროვნულ მუზეუმში უანგაროდ მუშაობდა ფოტოგრაფად.

როჭავა ჯანდიერი. ავსტოპორსრუსი.

ახალგაზრდა მხატვრმა პირველად პერსონალურ გამოფენაზე წარმოადგინა გრიზაილში გადანყვეტილი ძველი თბილისის პეიზაჟი ქართლის დედის გამოსახულებით. გრაფიკაში – „ნატურმორტი ხილით“, „ნატურმოტი დოქით“, „ალავერდი“, „გრემი“. მულტიპლიკაციური ნამუშევრები: „ღვთისმშობლის ტაძარი“, „წითელქუდა“, „კომბლე“, „ავტობორტრეტი“. სადიპლომო თემა – ზღაპარი „ლურჯვერა“, საბავშვო ზღაპრის სხვადასხვა სახელწოდების წიგნები: „ბედნიერი სტუმარი“, „დათო სადილს ამზადებს“, „ტატას კატა ხატავს“, „ბიძინას ძალი ბაძო“, „ჭრიჭინა ვაკაჭი“, „მწვანე წიგნი“, „ცოტნეს და ძიძიას ცეკვა“, „არიადნეს ძაფი“ და სხვა.

ყველა ეს ნამუშევრები შესრულებულია ფაქიზი, ახალგაზრდული, სუფთა გულის გრძნობით, სხვადასხვა მასალით, როგორცაა: აკვარელი, თეთრი გუაში, პასტელი და შავი პენტუმი.

ალექსი ფირცხალაიშვილის დეიდამ, როდამ ჯანდიერმა, როგორც მუსიკოსმა და მინიატურული ფერწერის თვითნასწავლმა, მოყვარულმა მხატვარმა, როგორც იქნა ჩემი ხანგრძლივი თხოვნა-ვედრებით გაბედა და

ფაქიზი სულის მქონე ხელოვანმა საზოგადოების წინაშე გამოფინა 33 სხვადასხვა სახისა და შინაარსის კომპოზიციები მდიდარი კოლორით, ფერთა ჰარმონიით და კიდევ აუცილებელად უნდა აღინიშნოს, რომ მის ყოველ ნახატში კარგად ჩანდა მუსიკის ტერმინოლოგიის „ლევატოს“ ტექნიკის გამოყენება ფერწერაში – ერთი ფერის მეორე ფერზე ფუნჯის ნაზი გადასვლები და აქვე უპრიანია, რომ გავისხენოთ ლიტველი მხატვრის მიკოლაუს ჩურლიონისის (1875-1911), როგორც მუსიკოსის, კომპოზიტორის ბიოგრაფიიდან ამონარიდი. იგი დასძენდა, რომ „ხელოვნების ცალკეულ დარგებს შორის საზღვარი არ არსებობს... მუსიკას თავისი არქიტექტურა აქვს... და არაფერია იმაში ცუდი, თუკი ხელოვნების ერთი განსაზღვრული დარგის არქიტექტურას სხვა დარგ-

ალექსი ფირცხალაიშვილი. ნატურმოტი.

ში შემოქმედებით მოღვაწეობას მივუსადაგებოთ“.

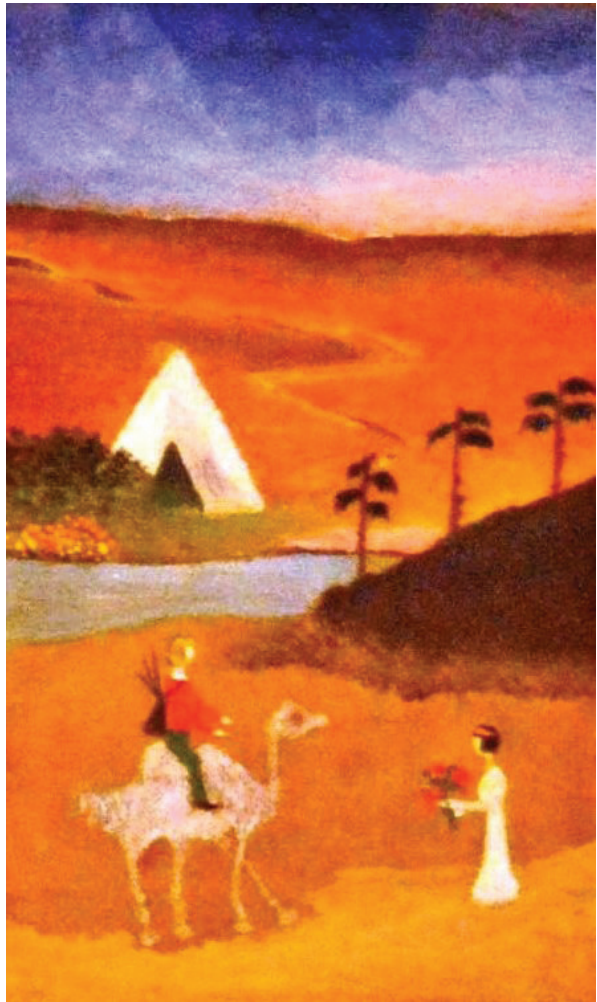
დარბაზში არსებულ თეთრ სტენდებზე მაყურებლისათვის ესთეტიკურად ლამაზად იყო ექსპონირებული შემდეგი სახის ნამუშევრები: „სიცოცხლის ხე ანგელოზით“, „ქალი წითელი ყვავილებით“, „ორი და ბუნების პეიზაჟის ფონზე“, „აქლემზე მჯდარი ახალგაზრდა მამაკაცის შეხვედრა თეთრ კაბაში გამოწყობილ ქალთან“, „ავტობორტრეტი ვიოლინოთი“ ცისფერ კაბაში გამოსახული პეიზაჟის ფონზე, „ორფეოსი ევრიდიკეს საფლაგზე“ ღამის გამოსახულების ფონზე. ეს ყველა ნამუშევარი შესრულებულია ზეთის საღებავებით. გრაფიკაში – პეიზაჟი, „კატა“, რომელსაც თურმე მამამისმა შეარქვა „მიშკა“.

როფაა ჯანდიერი. სოცოცხლის სკ.

როდამი დაიბადა ქ. თბილისში, დედა — ელენე ფილოლოგი, ხოლო მამა სიმონი ინჟინერ-მშენებელი. გარდა მუსიკისა, როდამი ბავშვობიდანვე გატაცებული იყო ხატვით. მუსიკის სამყაროსთან კავშირი დაიწყო 6 წლის ასაკიდან. მისი პირველი ვიოლინოს მასწავლებელი იყო პროფესორი შოთა შანიძე, შემდეგ კი კონსერვატორიის პროფესორი ლეო შიუკაშვილი. 1957 წელს, 15 წლის ასაკში გახდა ლაურეატი. 1961 წელს, ბაქოში, ამიერკავკასიის მუსიკოს-შემსრულებელთა პირველ კონკურსზე დაიმსახურა პირველი პრემია.

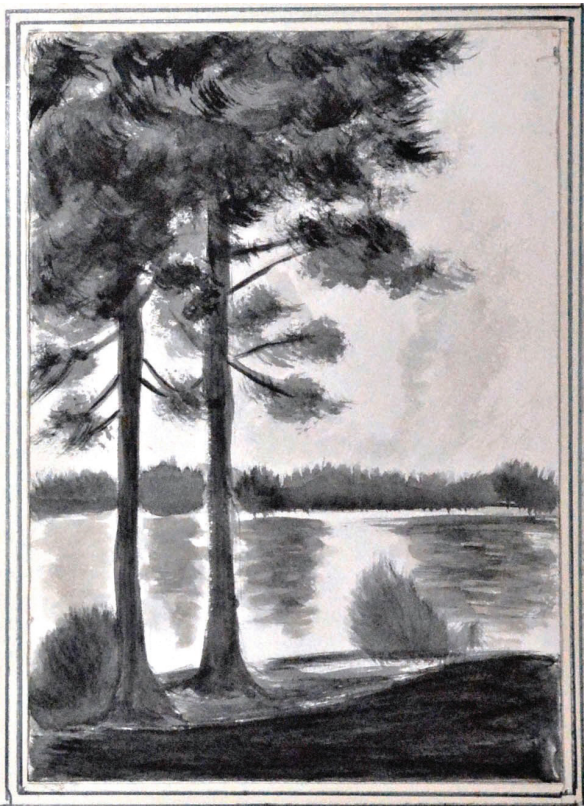
კონცერტები გამართული ჰქონდა: ერევანში, ბაქოში, მოსკოვში, შუა აზიაში, საფრანგეთში. ამჟამად კი თითქმის ყოველ სასწავლო წელს მართავს სოლო კონცერტებს. მუშაობს ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიაში ვიოლინოს პედაგოგად პროფესორის წოდებით. პარალელურად ასწავლის ზ. ფალიაშვილის სახ. „ნიჭიერთა ათწლეუმი“ და კიდევ კონსერვატორიასთან არსებულ მუსიკალურ სემინარიაში. გამოქვეყნებული აქვს სტატიები ჟურნალ „მუსიკა-

როფაა ჯანდიერი. ზაპაანი.

ში“: „მოგონებები ჯარჯი ბალანჩივაძეზე“ (2013 წ. №2), „ჩემი ცხოვრების ფურცლები“ (2014 წ. №3), „ვიოლინოს დაუეინყარი შემსრულებლები“ (2017 წ. №1).

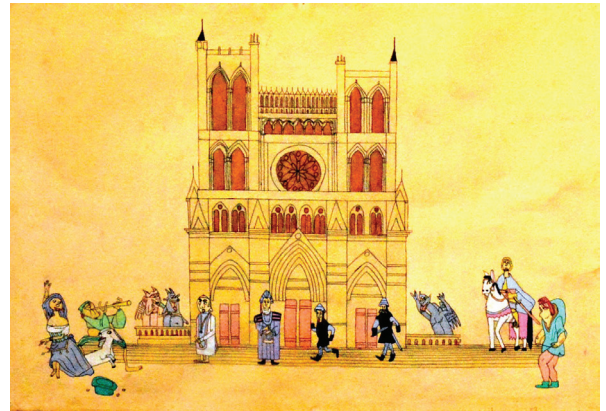
მისი მოსწავლეებიდან, ლელა მჭედლიძე მუშაობს ზ. ფალიაშვილის სახ. ოპერისა და ბალეტის თეატრში ორკესტრის კონცერტმასტერად. იგი არის, აგრეთვე, მსოფლიო ორკესტრის სოლისტი, რომელსაც ხელმძღვანელობს ცნობილი დირიჟორი ვალერი გერგიევი. კოტე ლემონჯავა ევგ. მიქელაძის სახ. სიმფონიური ორკესტრის კონცერტმასტერია. გარდა ამისა მისი დანარჩენი აღზრდილები დაკავებული არიან სხვადასხვა სიმფონიურ ორკესტრებში. ბევრი მისი მოსწავლე მოღვაწეობს გერმანიაში, ესპანეთში, ისრაელში, მექსიკასა

ალექსი ფიციხელიანი. პიჯაჟი (გავი აკვარელი).

და ამერიკის შერტებულ შტატებში და სხვა. მისი მონაწილეები არიან სხვადასხვა კონკურსების ლაურეატები და დიპლომანტები. მარიამ ბულაძემ მიიღო I პრემია საერთაშორისო კონკურსზე. ასევე კოტე ლემონჯავა არის I პრემიის მფლობელი. ლელა მჭედლიძე და ელენე ხეოშვილი დიპლომანტები.

როდამის და ალექსის პირველი პერსონალური გამოფენის გახსნას ესწრებოდნენ ხელოვნების სხვადასხვა დარგის წარმომადგენლები: მუსიკოსები, მხატვრები, ხელოვნებათმცოდნეები, მეგობრები, ორივე ხელოვნებათა ოჯახის ნათესავები და სხვა. სტუმრებმა ორივეს მიულოცეს შესანიშნავი გამოფენა, უსურვეს შემოქმედებითი წინსვლა, ბედნიერება პირად ცხოვრებაში და ა.შ. მიულოცეს საბავშვო პოეტმა ლუარა ჭანტურიამ, თავდაზნაურთა საზოგადოების წევრმა ვაჟა აბაშიძემ – თაიგულით, ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის ფაკულტეტის პროფესორმა ხელოვნებათმცოდნე თამაზ სანიკიძემ, წმინდა ნინოს სახ. მართლმადიდებლური

ალექსი ფიციხელიანი. ანიმაცია „პარიზის ღვთისმშობლის ტაძარი“.

სკოლის პედაგოგმა ნინო ერგემლიძემ, ივ. ჯავახიშვილის სახ. უნივერსიტეტის პროფესორმა მარი ლონდარიძემ და საჩუქრად გადასცა ნიგნი „ნიჭიერი თაობა“.

წარმატებული გამოფენა ასევე მიულოცეს საქართველოს პატრიოტთა ალიანსის თავმჯდომარემ დავით თარხან-მოურავმა. საქართველოს პარლამენტის ვიცე სპიკერმა ირმა ინაშვილმა, ზაქ. ფალიაშვილის სახ. ოპერისა და ბალეტის თეატრის კონცერტმასტერმა

ალექსი ფიციხელიანი. ფოსტაორბრუსები.

და პედაგოგმა ვიქტორია ჩაპლინსკაიამ, ვ. სარაჯიშვილის სახ. კონსერვატორიის პროფესორმა ნათელა კვიციანიამ და მუსიკისმცოდნე რუსუდან ქუთათელაძემ.

საათნახევრის განმავლობაში ავტორთა მიმართ გულთბილი მილოცვების გარდა დარბაზში, მაცურებელთა შორის იგრძნობოდა ამაღლებული სიყვარული, მშვენიერების გრძობის გამოხატვა. ყოველივე ამას ხელს უწყობდა კომპოზიტორ ალექსი შანიძის მიერ ფორტეპიანოზე შესრულებული მუსიკის სხვადასხვა ჰანგები.

გამოფენის გახსნის ბოლო წუთებში ეკრანზე გამოჩნდა როდამ ჯანდიერი თავისი ვიოლინოთი, რომელიც კონცერტმასტერ ელენე ძამაშვილთან ერთად ასრულებდა რ. ვაგნერის „ფურცელს ალბომიდან“, ჰ. ვენიავის „სვერცო ტარანტელას“ და ლ. ბეთჰოვენის „რომანსს“.

ყოველივე ზემოთხსენებული მოვლენები ფოტოკორესპონდენტმა ლევან გორგიჯანიძემ დააფიქსირა. გარდა ამისა თბილისის მოსწავლე-ახალგაზრდობის სასახლის კინოფილმების განყოფილების ხელმძღვანელმა გრიგოლ ჩიგოგიძემ გამოფენის მთელი მსვლელობა აღბეჭდა ვიდეო-ფორმით, რომელსაც დაარქვა: „როდამი და მისი შემოქმედება“.

და ბოლოს, ვთავაზობთ გამოფენის დამთვალიერებელ ზოგიერთი სტუმრის შთაბეჭდილებას.

ჩემო ძვირფასებო!
გილოცავთ წარმატებას!
ლექსო, ძალიან ნიჭიერი ბიჭი ხარ და გისურვებ მომავალში უფრო დიდ წარმატებებს!
როდამ! შენი ნახატები ბავშვობიდან მიყვარს და ვიცნობ.
შენც გისურვებ წარმატებებს. მთელი ჩემი ოჯახის სახელით გკოცნი და გეხვევით.
თქვენი ბავშვობის მეგობარი და მეზობელი

ნინა გეგლაშვილი
16.02.2017 წ.

ჩემო საყვარელო, უძვირფასესო, სამაყო ადამიანებო, უკეთილშობილესო ოჯახო.

აღფრთოვანებული ვარ ლექსოს ნამუშევრებით პირველ რიგში. ფოტოების ტიპაჟები არაჩვეულებრივად არიან შერჩეულები.

ყოჩად ლექსო, მე სხვას არც მოველოდი შენგან. შენ უნდა ხატო!

ჩემო ძვირფასო მეგობარო როდამ! თქვენ ხართ საქართველოს სიამაყე. კარგი იქნება თუ ამას ყველა შეიგრძნობს, შეიგნებს და შენი წარმომავლობის ფასი ეცოდინება.

ლია კანდელაკი

ძვირფასო როდამ!
თქვენს შემოქმედებაში ჩანს თქვენი მშვენიერება! ხელოვნება არა მარტო ახლოა ჩვენს სულსა და ემოციებთან, არამედ იგი კარგად განსაზღვრავს თავის წვლილს ერის კულტურის ისტორიაში. იგი ერთგვარი ხიდია წარსულსა და აწმყოს შორის და ამავე დროს დიდი ერთვნილი განძია. მას გააჩნია როგორც მხატვრული ღირებულება, ისე ისტორიული ფასეულობა.

ჩემთვის უცნობო ლექსო!
გაგიცანი შენი ნახატებით და ფოტოსურათებით. საინტერესეოა შენი კომპოზიციები და ფერთა გამა. გისურვებ წარმატებებს ერის სამაყოდ!

თინა გაგნიძე 19.02.2017 წ.

ჩემო როდამ, შენი მხატვრობა შენი ფაქიზი სულის გამოვლინებაა.

დალი ოშიაძე

და ბოლოს, გამოფენაზე დამსწრე ხელოვნების მოყვარულ საზოგადოებას უღრმესი პატივისცემით და გულწრფელი გრძობით მადლობა გადაუხადეს: ალექსიმ, როდამმა და დინარა ჯანდიერებმა.

გამოფენის წამყვანი, მხატვარი, პედაგოგი
უშანგი ლონდარიძე
21 მაისი 2017 წ.

სიყვარულისა და თავდადების მაგალითი

მზია ჯაფარიძე

დღეს, როდესაც კლასიკური მუსიკა, როგორც ამას ოფიციალურად აცხადებს და აღარც მალავს, სახელმწიფო „პრიორიტეტებში“ აღარ მოიაზრება, „აფხაზეთის სუ-

- კლასიკურ მუსიკას. აფხაზეთს, მშობლიურ კუთხეს მონყვეტილ ახალგაზრდებს, რომელნიც გასაჭირსა და ლტოლვილობაში გაიზარდნენ, განსაკუთრებით ესაჭიროებათ სულიერი საზრდო და ის სიფაქიბე, რომელსაც ისინი მსოფლიო მუსიკალური შედეგების მეშვეობით ეზიარებიან. ამიტომ არაა გასაკვირი, რომ „ცენტრი“, კონცერტით „ჩვენი აფხაზეთი“, აქტიურად ჩაერთო საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის „ბავშვთა და მოზარდთა მუსიკალურ კვირეულში“. ცნობილია, რომ „ბავშვთა და მოზარდთა კვირეული“ 1978 წელს დააარსა ყველასათვის კარგად ცნობილმა და განსაკუთრებით ბავშვების უსაყვარლესმა კომპოზიტორმა, მერი დავითაშვილმა. დღეს, ეს „კვირეული“ სამართლიანად ატარებს მის სახელს.

„ჩვენი აფხაზეთის“ პროგრამა თავდაპირველად ითვალისწინებდა თბილისის სხვადასხვა სკოლების მონაწილეების, დევნილი ოჯახების ბავშვების მუსიკალური სამუშაოებზე მიღწევების წარმოჩენას, ერთგვარ ანგარიშს სასწავლო წლის ბოლოს. ამასთანავე ეს პროგრამა იქნებოდა სტიმული, რათა კლასიკური მუსიკა ახალგაზრდობის ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი გამხდარიყო და გაეთავისებინა კლასიკური მუსიკის სფეროში არსებული ქართული ტრადიციები. ეს ტრადიციები ხომ ნამდვილად გამორჩეული ღირებულებებისაა. შემდეგ ამოცანა თანდათან ვართულებდა. „კვირეულის“ მუდმივ ორგანიზატორ ნინო მესხთან ერთად კონცერტი ტრადიციად დამკვიდრდა. მარტო ის რად ღირს, რომ „აფხაზეთის სულიერებისა და კულტურის ცენტრმა“ და მისმა ზემოხსენებულმა ხელმძღვანელებმა, სწორედ თავის წიაღში და მათ მიერ ორგანიზებულ კონცერტებში გზა გაუკვალეს, დიდი სცენისკენ პირველი ნაბიჯების გადადგმის პირობები შეუქმნეს, დღეს

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირი

მერი დავითაშვილის სახელობის საბავშვო და მოზარდთა მუსიკის

46-ე კვირეული

1-8 ივნისი, 2017

1 ივნისი, 16:00	ახალგაზრდა პიანისტა თბილისის VIII საერთაშორისო კონკურსის მონაწილეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი (ფ. აბაშვილის გამზ. 123)
2 ივნისი, 14:00	ინსტრუმენტული მუსიკის კონცერტი პედაგოგების – მია ჯინჯვალაშვილის, ქეთევან თავადაძის და ია ბახტაძის მოსწავლეობა მონაწილეობით	კომპოზიტორთა კავშირი
3 ივნისი, 12:00	რუსთავეის და გორის საშუალო სკოლების მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
3 ივნისი, 14:00	ნინოწმინდის საშუალო სკოლის მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
3 ივნისი, 15:00	ნორთის, თეთრიწყაროს და კოდის საშუალო სკოლების მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
3 ივნისი, 18:00	თბილისის ალიოზ მინაძარის სახელობის №1 ხელოვნების სკოლის მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
4 ივნისი, 14:00	კონცერტი „ჩემი აფხაზეთი“ თბილისის და ახალციხის საშუალო სკოლების მოსწავლეობა მონაწილეობით	აფხაზეთის სულთნებისა და კულტურის ცენტრი (მ. შავი შოლის ქ.21)
5 ივნისი, 15:00	თბილისის საჯარო სკოლებთან არსებული საშუალო სკოლების მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
5 ივნისი, 18:00	ქართული ვოკალური მუსიკის კონცერტი თბილისის შოთა შანიძის სახელობის №20 ხელოვნების სკოლის პედაგოგის მანანა ყუბანიშვილის მოსწავლეობა მონაწილეობით	კომპოზიტორთა კავშირი
6 ივნისი, 17:00	თბილისის სულხან ცინცაძის სახელობის №16 ხელოვნების სკოლის მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
7 ივნისი, 13:00	დავით თორაძის სახელობის საჩხერის საშუალო სკოლის მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
7 ივნისი, 17:00	თბილისის მიხეილ ივლიტაშვილის სახელობის №6 ხელოვნების სკოლის მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
8 ივნისი, 13:00	ზურაბ ანჯაფარიძის სახელობის ჭიათურის საშუალო სკოლის მოსწავლეობა კონცერტი	კომპოზიტორთა კავშირი
8 ივნისი, 17:00	„ქართული კომპოზიტორები – ბავშვებს და ნორმ კომპოზიტორთა შემოქმედება“	კომპოზიტორთა კავშირი

ლიერებისა და კულტურის ცენტრი“, მისი ხელმძღვანელის, მუსიკისმცოდნე სვეტლანა ქეცბას თაოსნობითა და ასევე მუსიკისმცოდნის, ლია სეხნიანიძის ერთგული თანადგომით, მუდმივად ზრუნავს, რათა მოზარდი და ახალგაზრდა თაობა ამიაროს მაღალ ხელოვნებას

უკვე ცნობილ მომღერლებს: სალომე ჯიქიას, მარია გულორდავას, ალუდა თოდუას და სხვებს, რომლებიც როგორც საქართველოში, ისე მსოფლიოს ცნობილ საოპერო სცენებზე წარმატებით გამოდიან.

ამჟერად 2017 წლის 4 ივნისს გამართული კონცერტის „ჩვენი აფხაზეთის“ პროგრამა განსხვავებული იყო – თავისი ხელოვნება წარმოაჩინეს არა მხოლოდ აფხაზეთიდან ლტოლვილმა ბავშვებმა, არამედ თბილისისა და ახალციხის სამუსიკო სკოლებისა და სასწავლებლების მოსწავლეებმა, რითაც კონცერტის ორგანიზატორებმა განსაკუთრებული დატვირთვა შესძინეს პროგრამას. აღნიშნულ კონცერტზე დევნილი ბავშვები პირველად გაეცნენ თავიანთი თანატოლების, სხვა სკოლების მოსწავლეთა შემოქმედებას. ორგანიზატორები ასეთ არჩევანში არ შემცდარან, რადგან „ლტოლვილობა“ მოზარდებში განსაკუთრებულ ფსიქიკურ ნიუანსებს ამკვიდრებს. ამდენად მათ ინტეგრაციას, ურთიერთობას ახალციხისა თუ თბილისის სამუსიკო სკოლების მოსწავლეებთან დიდი მნიშვნელობა აქვს, როგორც მენტალური, ისე შემოქმედებითი თვალსაზრისით – წმინდა ადამიანური კონტაქტის გარდა, ისინი ერთმანეთის ხელოვნებას ეცნობიან, აფასებენ, ტაშს უკრავენ და, რაც მთავარია, მათ აერთიანებთ – მუსიკა!

კონცერტში მონაწილეობდნენ სოხუმის (ახლა თბილისში დმკვიდრებული) დ. არაყიშვილის სახელობის სასწავლებლისა და ახალციხის ს. ცინცაძის სახელობის სამუსიკო სკოლების, თბილისის ს. ცინცაძის სახელობის ხელოვნების სასწავლებლისა და ზ. ფალიაშვილის სახელობის ცენტრალური სამუსიკო სკოლის სხვადასხვა ასაკის მოსწავლეები – I კლასით დანწყებული – X კლასის ჩათვლით. სოხუმის დ. არაყიშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებელს წარმოადგენდნენ: ანა ყენია (I კლ. პედაგ. ქ. ჭარხალაშვილი), თორნიკე მკურნალიძე (V კლ. პედაგ. ალ. კალანდია, კონცერტმასტერი ნ. ქარდავა), ელენე ჯანიშვილი (X კლ. პედაგ. ირმა მორალიშვილი, კონცერტმასტერი ნ. ქარდავა), მარიამ იასეშვილი (X კლ. პედაგ. მაია ცაავა);

ახალციხის ს. ცინცაძის სახ. სამუსიკო სკოლიდან თავისი სამემსრულებლო ხელოვნება წარმოაჩინეს V კლ. მოსწავლეებმა: თამარ სადათიერაშვილმა (პედაგ. ირმა დავლაშვილი), თეკლა მურმანიშვილმა (პედაგ. ლ. გელაძე), მარიამ ხაჭაპურაძემ (პედაგ. ლ. სარაშვილი), ავრეთვე ნ. ვარდიძემ (IV კლ. პედაგ. ლ. სარაშვილი), ლუკა აფციურმა (V კლ. პედაგ. შ. ბალასანიანი), ანა კიკაბიძემ (VI კლ. პედაგ. ნ. მესხიძე), ნიკოლოზ ბერიძემ (VI კლ. პედაგ. ლ. სარაშვილი), სალომე დემეტრაძემ (VII კლ. პედაგ. ლ. გელაძე); თბილისის ს. ცინცაძის სახ.

ახალციხის სკოლის ღირსიანი ხისანა ახვლედიანი.

ხელოვნების სკოლიდან კონცერტში მონაწილეობდნენ პედაგოგ ქეთევან ქოიავას კლასის მონაწილეები: ანა გვარამია, ნანა ჯვარშიშვილი (IV კლ.), ტატა კიტია (IV კლ.), თეო კაკაბაძე (V კლ.), თეკლა ყურაშიძე (VI კლ.); კონცერტის დასასრულს კი მსმენელის წინაშე წარსდგა თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახ. ცენტრალური სამუსიკო სკოლა: ქეთევან ტაბიძე (I კლ., პედაგ. ვ. სვანიძე) და ნინო ბუკია (VIII კლ. პედაგ. ქ. თუმშალიშვილი, კონცერტმასტერი ნათელა ბუცხრიკიძე).

ყველა რეგიონის მოსწავლეთა გამოსვლის წინ თავთავიანი სკოლები მსმენელ აუდიტორიას წარუდგინ-

თბილისის ს. ცინცაძის სახ. ხელოვნების სასწავლებლის დირექტორი ლია მავზარაშვილი.

ნეს სკოლის დირექტორებმა: სოხუმის სამუსიკო სასწავლებლის დირექტორმა, ლოტბარმა დავით ოკუფავამ, ახალციხის სამუსიკო სკოლის დირექტორმა, ღირსების ორდენის კავალერმა, ცისანა ახვლედიანმა და თბილი-

თბილისის გ. ფალიაშვილის სახ. ცენტრალური საშუალო სკოლის I კლასის მოსწავლე ქეთევან ხაბიძე (კავაძე ვაკა სვანიძე).

სის ს. ცინცაძის სახელობის ხელოვნების სასწავლებლის დირექტორმა ლია მავზარაშვილმა.

კონცერტის პროგრამა მრავალფეროვანი იყო. უდა-

ვოდ მისასაღმებელია, რომ ტრადიციული მსოფლიო კლასიკური რეპერტუარი — ვივალდი, ბეთჰოვენი, შოპენი, შუბერტი, მასნე — გამდიდრებული იყო დღეისათვის ნაკლებ ცნობილი კომპოზიტორების ნაწარმოებებით: XVIIIს. იტალიელი საოპერო კომპოზიტორის, დომენიკო სარისა და XXს. კომპოზიტორის სლოვაკელი იან ციკერის მუსიკით. რაც მთავარია და ძალზე მისასაღმებელი, რომ პროგრამაში მნიშვნელოვანი ადგილი დაეთმო ქართულ მუსიკას: კლასიკოსების, ზაქარია ფალიაშვილთან, რევან ლალიძესთან ერთად შესრულდა ჩვენი დროის კომპოზიტორების, ვაჟა აზარაშვილის, მერი დავითაშვილის, ნუნუ გაბუნias (მეგრული სიმღერის დამუშავება), მერაბ მერაბიშვილის, ვაჟა დურგლიშვილის, ლილიკო ნემსაძის ნაწარმოებები. აქვე აღვნიშნავდი, რომ ქართულ რეპერტუარს განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ხოლმე რევიონების სამუსიკო სკოლებში. ეს, უდავოდ, ძალზე დადებითი ფაქტორია. ამ მხრივ, კარგი იქნებოდა დედაქალაქის სამუსიკო სკოლებშიც ეს ტენდენცია გაძლიერდეს.

თითოეულმა საგანმანათლებლო-სამუსიკო კერამ, იქნებოდა ეს თბილისის, სოხუმის თუ ახალციხის სამუსიკო სასწავლებლები, აჩვენა საუკეთესო საშემსრულებლო კულტურა და, რაც მთავარია, კლასიკური მუსიკის სიყვარული. თითოეულმა პედაგოგმა შეძლო აღსაზრდელებში კლასიკური მუსიკის სიყვარული ჩაენერგა. ბავშვები ისეთი მონდომებით, ისეთი გულწრფელობით და მღელვარედ ასრულებდნენ საფორტეპიანო, სავიოლინო თუ ვოკალურ ნაწარმოებებს, რომ არ შეიძლებოდა მსმენელს სიხარული არ დაუფლებოდა. განსაკუთრებული კმაყოფილება გამოიწვია კონცერტში ვაჟების (მართალია, სულ 2-3 მონაფე) მონაწილეობამ. მიმაჩნია, რომ კლასიკური მუსიკა განსაკუთრებულ თვისებებს სძენს პიროვნებას: შრომისმოყვარეობას, მოთმინების უნარს, სულიერსა თუ ესთეტიკურ მხარზე რომ აღარაფერი ვთქვა. ამიტომ, სწორედ ვაჟების აღზრდის პროცესში მეტად მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა ეთმობოდეს ისეთ საგანმანათლებლო კომპონენტს,

როგორც კლასიკური მუსიკა. სანუხაროდ, სახელმწიფოს მხრიდან სამუსიკო განათლებას ჯერჯერობით არ ექცევა სათანადო ყურადღება. ვაკვირდებოდი როგორ ღელავდნენ ბიჭუნები გამოსვლის წინ, შემდგომ კი როგორი ემოციით ასრულებდნენ ნაწარმოებებს, როგორ თანაუგრძობდნენ თანატოლებს, როგორ უხაროდათ ერთიმეორის წარმატება... შესაძლოა, ამ მზარდებიდან მუსიკას ბევრი არ გაყვეს, პროფესიონალი მუსიკოსი არ დადგეს, მაგრამ ისინი ერთი მხრივ კარგი მსმენელები გახდებიან, ხოლო მეორე მხრივ, თავისი ქვეყნის კარგ მოქალაქეებად აღიზრდებიან. ამაში დარწმუნებული ვარ. ეს არაა მხოლოდ ჩემი, სუბიექტური მოსაზრება; იუნესკოსთან არსებული საერთაშორისო მუსიკალური საბჭოს კონცეფციის თანახმად „*მხატვრული განათლების, კერძოდ კი, მუსიკალური ხელოვნების შესაძლებლობები ძალზედ დიდია სოციალური ჩვევების, მოქალაქეობრივი პოზიციის, ფასეულობების, ქცევის მოდელების, ესთეტიკური პრინციპების, მორალური ორიენტირების სასარგებლოდ, რაც შესაძლებლობას იძლევა მომავალი თაობები აღიზარდონ და ჩამოყალიბდნენ მსოფლიოს პასუხისმგებლობის მქონე მოქალაქეებად*“.

სამწუხაროდ, საქართველო „იუნესკოსთან არსებულ საერთაშორისო მუსიკალურ საბჭოში“ ჯერჯერობით არაა განუვრდიანებული, მაგრამ სწორედ ამ მიზეზსა და ამოცანებს ემსახურებოდა „აფხაზეთის სულიერებისა და კულტურის ცენტრის“ აღნიშნული ღონისძიება და, ასევე თითოეული პედაგოგი, რომელიც თავდადებით, მიზერული ანაზღაურებით (თანაც ესოდენი შეჭირვების ჟამს!) და, ნამდვილად „შიშველი“ ენთუზიაზმით იღვწის, თავს არ ზოგავს, რათა თავიანთ აღსაზრდელებს მუსიკის სიყვარული ჩაუნერგონ. „აფხაზეთის სულიერებისა და კულტურის ცენტრის“ მიერ ორგანიზებული ეს კონკრეტულ სწორედ ამ სიყვარულისა და თავდადების ჩინებული მაგალითი იყო. მაღლობა ამ საუცხოო ღონისძიების ინიციატორებს, ორგანიზატორებსა და მონაწილეებს!

ორი შთამბეჭდავი მანდილოსანის კონცერტი

ალექსი შანიძე

როგორც ცნობილია, ავსტრიის ულამაზესი დედაქალაქი ვენა — ევროპის ერთ-ერთი უდიდესი მუსიკალური წარსულისა და ტრადიციების მქონე ქალაქია. ოდითგანვე აქ მოღვაწეობდნენ სხვადასხვა საკომპოზიტორო მიმართულების — კლასიკური, რომანტიული, ნეოკლასიკური, ექსპრესიონისტული და სხვათა და სხვათა მუსიკალურ-შემოქმედებითი სკოლების სულისჩამდგმელნი და თვალსაჩინო კომპოზიტორები. მარტო ქ. ვ. გლიუკის, ი. ჰაიდნის, ვ. ა. მოცარტის, ლ. ვან ბეთჰოვენის, ფ. შუბერტის, მამა-შვილ ი. შტრაუსების, ი. ბრამსის, გ. მალერის, არნ. შონბერგისა და მრავალ სხვათა სახელების ხსენება რად ღირს.

ასევე ვენაში საუკუნეების განმავლობაში დღემდე ფუნქციონირებს მრავალი თეატრალური თუ საშემსრულებლო კოლექტივი — ვენის სახელგანთქმული სახელმწიფო ოპერა, ოპერეტის თეატრი. არაერთი სიმფონიური — მათ შორის ვენის ფილარმონიის ცნობილი სიმფონიური ორკესტრი, კამერული ორკესტრები, ანსამბლები, საგუნდო კოლექტივები და სხვ.

აქ ჩამოთვლილ ზოგიერთ მუსიკალურ კოლექტივში, კერძოდ, ვენის სახელმწიფო ოპერის თეატრში გამოდიოდნენ მსოფლიოს საუკეთესო მომღერლები, უდიდესი

ქართველი მუსიკოსები უსხოეთში

დირიჟორები — კ. კრასუი, რ. შტრაუსი, ბრ. ვალტერი და სხვ. 1956–64 წწ. თეატრის მხატვრ. ხელმძღვანელი გახლდათ თვით ჰერბერტ ფონ კარაიანი!

...და რაოდენ სასიხარულო აღმოჩნდა ამ სტრიქონების ავტორისთვის იმ სასიამოვნო ინფორმაციის მოსმენა, რომ დღევანდელ დღეს ვენაში უაღრესად ინტენ-

ფაფი: ვირა ჟაკი (ვიოლინო), მარია ვარძალაშვილი (ფორტეპიანო)

სიურად და მრავალმხრივად მოღვაწეობს ახალგაზრდა მანდილოსანთა ერთ-ერთი ინტერნაციონალური საფორტეპიანო ტრიოს კოლექტივი, რომლის წევრები არიან — ქართველი ჰიანისტი მარია ვარძელაშვილი, უკრაინელი მევიოლინე ვირა ჟაკი და პოლონელი ვიოლონჩელისტი ანა მარია ნემეცი.

ამ ანსამბლს თავისი სახელიც ჰქონია — ტრიო “Immersio”.

2013 წელს დაარსებულ ამ მუსიკალურ კოლექტივის ისეთი საკონკურსო, საკონცერტო და საგასტროლო შემოქმედებითი ცხოვრება ჰქონია, რომ საჭიროდ ჩავთვალე ტრიოს თითოეული წევრის მოკლე ბიოგრაფია გამეცნო მკითხველთათვის.

ვირა ჟაკი 27 წლისაა. 8 წლის ასაკში შედგა მისი დებიუტი უკრაინის ეროვნული ფილარმონიის სცენაზე. ორი წლის შემდეგ იგი გამოდის ორკესტრის თანხლებით. 2003 წელს იგი იღებს ვ. სპივაკოვის საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდის სტიპენდიას და აქედან

დაწყებული იმარჯვებს უკრაინისა და რუსეთის რამოდენიმე საშემსრულებლო ეროვნულ კონკურსზე. შემდგომში იგი იღებს სასწავლებლად მონვევას პროფ. პ. ვერეტენიკოვისგან და შედის ვენის კონსერვატორიაში. მომდევნო წლებში იგი სრულყოფს თავის საშემსრულებლო ტექნიკას არაერთ გამოჩენილ მუსიკოსთან და სწავლების ბოლო ეტაპზე იტალიის ქ. ფიეზოლაში ამთავრებს სასწავლო კურსს სახელწოდებით “International competitionstraining”. ვ. ჟუკი და მისი ქართველი კოლეგა — ჰიანისტი მარია ვარძელაშვილი იღებენ გადაწყვეტილებას საფორტეპიანო ტრიო “Immersio”-ს ჩამოყალიბების შესახებ.

26 წლის ანა მარია ნემეცი წარმოშობით პოლონურ ქალაქ ჟემუვიდანაა. 7 წლიდან იწყებს მუსიკის სწავლას ვიოლონჩელის განხრით და განათლებას იღებს ავსტრიის ყველაზე განთქმულ სამუსიკო სკოლებში — ქ. აიზენშტადტის ი. ჰაიდნის სახ. კონსერვატორიაში, ვენის სამუსიკო და მუსიკალურ-საშემსრულებლო უნივერსიტეტში. მისი მასწავლებლები არიან ცნობილი პედაგოგები — ს. სლოვაჩევსკი, ლ. შულც ბაიროვა, ტ. შტრალი და სხვ. ნორჩი ვიოლონჩელისტი გოგონა ხდება საერთაშორისო კონკურსების პრიზიორი, კერძოდ, ქ. ბალცანოს კამერული მუსიკის კონკურსისა, ასევე საშემსრულებლო კონკურსების “Prima la Musika” და “Musik der Jugend”.

ჰიანისტი მარია ვარძელაშვილს, თავის 31 წლის ასაკისთვის, უაღრესად შთამბეჭდავი მუსიკალურ-საშემსრულებლო შემოქმედებითი გზა აქვს განვლილი. დაწყებითი განათლება 6 წლიდან დაიწყო ერთ-ერთ სამუსიკო შვიდწლედში და 8 წლის ასაკში იგი პირველად გამოდის სცენაზე. IV კლასიდან იგი გადაჰყავთ ზ. ფალიაშვილის სახ. თბილისის სამუსიკო სკოლა — „ნიჭიერთა ათწლედში“ — ცნობილ პედაგოგ ლიანა ფირალიშვილის კლასში. უმაღლესი განათლების მიხედვით იგი შედის ვ. სარაჯიშვილის სახ. თბილისის სახ. კონსერვატორიაში — პროფესორ ნინო ქათამაძის კლასში, სადაც ახალგაზრდა ჰიანისტი 20 წლის ასაკამდე განავრძობს თავის სამუსიკო განათლების მიღებას. IV კურსიდან იგი იღებს სასწავლებლად მონვევას აშშ

ქ. ბოულინგ გრინში ცნობილი რუსი-ამერიკელი პროფ. მაქსიმ მოვილევსკისაგან. შემდგომში იგი ამთავრებს ბაკალავრის და მაგისტრატურის კურსს. მის საშემსრულებლო განვითარებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიეს სახელოვანმა პედაგოგებმა: ლ. მონტიმ, ე. ერლიხდოტირმა და დოქტორმა ლ. მელტონმა. ასევე ნაყოფიერი გამოდგა შემოქმედებითი ურთიერთობა ისეთ თანამედროვე კომპოზიტორებთან, როგორებიც არიან: ბ. გენდერი, ი. ვიდმანი და მ. კუინი. შემდეგ სწავლას განაგრძობს საფრანგეთში, სადაც 2 წელი სწავლობს პარიზის – ვერსალის კონსერვატორიაში და სწავლის ბოლო ეტაპად კი ამთავრებს ვენის კონსერვატორიის 2-წლიან მაგისტრატურას კამერული მუსიკის განხრით. მარიამს ერთობ უხვადა აქვს მოპოვებული გამარჯვებები სართაშორისო კონკურსებზე: ფ. შოპენის სახ. ახალგაზრდა მუსიკოს-შემსრულებელთა კონკურსი ქ. ნოვი-სადში (სერბეთი), მუსიკოს-შემსრულებელთა კონკურსი “Gaudeamus”, ქ. ამსტერდამი (ნიდერლანდები), სასიმღერო კონკურსი “Dr. Marjoree Petee Art in Bowling Green” აშშ-ში, საყოველთაოდ ცნობილი კონკურსი “Suzuki-Enami Fondation prize at the “Fidelio” – ვენა.

მარიამი დაოჯახებულია. მისი მეუღლე ჯოელ დაივერტი – მუსიკოსია, უკრავს საქსოფონზე და ზოგჯერ ერთად უხდებთ მსმენელის წინაშე გამოსვლა.

მუსიკოს-შემსრულებელთა ასეთი მრავალი კონკურსების მონაწილეობისა და გამარჯვებულ მანდილოსანთა აღნიშნული ტრიო აპირებდა კონცერტის ჩატარებას საქართველოს დედაქალაქში, მაგრამ ვარკვეული მიზეზების გამო ვიოლონჩელისტმა ანა მარიამ ნემეცმა ვერ შეძლო თბილისში ჩამოსვლა, რის გამოც 2017 წლის 11 ივნისს საქართველოს პარლამენტის ბიბლიოთეკის დარბაზში თბილისელ მსმენელს თავისი ხელოვნება დუეტის სახით წარუდგინეს მევიოლინე ვირა ჟუკმა და პიანისტმა მარიამ ვარძელაშვილმა.

კონცერტი მიეძღვნა ქართველი პიანისტის, უდროოდ გარდაცვლილი მეგობრის, ეკა მეგლაძის ნათელ ხსოვნას.

პროგრამა ფრიად საინტერესო და მრავალფერო-

ვანი აღმოჩნდა: ვ. ა. მოცარტის სონატა ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის B-dur 3 ნაწილად, K-454; ფ. შუბერტის სონატა ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის C-dur, “Grand Duo”, 4 ნაწილად; მ. რაველის სონატა ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის G-dur, 3 ნაწილად და ოლივიე მესიანის „თემა ვარიაციებით“ ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის.

კონცერტი თბილისში: ვირა ჟუკი (ვიოლინო), მარიამ პარკელაშვილი (ფორტეპიანო)

თავიდანვე უნდა გამოგიტყდეთ თუ რა გარემოებამ ამაღებინა კალამი, რათა გამეშუქებინა ის შთაბეჭდილება, რაც დამრჩა ამ დუეტის მიერ ჩატარებული კონცერტის შედეგად.

მოგესხენებათ, რომ მუსიკოსთა საშემსრულებლო პაექრობის ერთ-ერთი ფორმა, რომელსაც დღეს ეწოდება კონკურსი (ლათინ. სიტყვასიტყვით – მოზღვაება, შეხვედრა) ანტიკური ხანიდან ტარდება და დღემდე ვრძელდება. ჩემი აზრით, ამ ასპარეზობას დადებითი მხარესთან ერთად, უარყოფითი მხარეც აქვს. ვფიქრობ, რომ კონკურსში გამარჯვებულად შეიძლება გამოცხადდეს როგორც ნიჭიერი, ისე ნაკლებად ნიჭიერი მუსიკოსი, რადგან ნიჭიერებსავე ერთად ყველაფერი დამოკიდებულია ადამიანის ინდივიდუალურ ემოციურ შინაგან შეგრძნება-განწყობილებაზე.

ამავე დროს, კონკურსანტთა ოსტატობის შეფასება ხდება ჟიურის შემადგენლობის მიერ, რომლის გადაწყვეტილებას – რაღა დასამალია – ზოგჯერ ტენდენცი-

ურობის ელფერი დაჰკრავს.

ალბათ, ყველამ არ იცის, რომ როდესაც 1958 წლის გაზაფხულზე მოსკოვში გამართულ პ. ჩაიკოვსკის სახ. პიანისტთა და მევიოლინეთა მუსიკოს-შემსრულებელ

კონკურსზე, პიანისტთა შორის — ვულკანის ამოფრქვევას წააგავდა ახალგაზრდა ვან კლაიბერნის მჩქეფარე ნიჭისა და ტალანტის გაელვება. მიუხედავად იმისა, რომ ქუერის ნევრთა შორის იყვნენ მსოფლიო მასშტაბის ორი რუსი პიანისტი — სვიატოსლავ რიხტერი და ემილ გილელსი, რომლებმაც, ბუნებრივია, თავიდანვე ამ ამერიკელი კონკურსანტის სასარგებლო მხარე დაიკავეს, ვან კლაიბერნისათვის | პრემიის მინიჭება ერთხმად მაინც არ გადაწყვეტილა.

ისიცაა ცნობილი, რომ შემდგომში ჩატარებულ პ. ჩაიკოვსკის სახ. მომდევნო კონკურსების ქუერის შემადგელობას სვ. რიხტერი ახლოც აღარ მიაკარეს...

ამავე დროს, ზემოაღნიშნული კონკურსის მევიოლინეთა პაექრობაში | პრემია ერთხმად მიანიჭეს მევიოლინე ვ. კლიმოვს, რომლის სახელი დღეს აღარავის ახსოვს.

რალა დასამალია ის ფაქტიც, რომ მსოფლიოში მუსიკოსთა სხვადასხვა ასპარეზობაზე არცთუ იშვიათად გამოდიან ის კონკურსანტები, რომლებიც „კონკურსზე მონაწილეობენ კონკურსის გამო“.

თქვენი მონამორჩილი დარწმუნებული ვარ, რომ

ნებისმიერ კონკურსზე ნამდვილ გამარჯვებულად შეიძლება ჩაითვალოს ის ლაურეატი თუ დიპლომანტი, რომელიც კონკურსის შემდგომ წლებში უფრო გააღრმავებს თავის საკონცერტო მოღვაწეობას. ნამდვილი არტისტის ჭეშმარიტი მოვალეობაც ის ვახლავთ, რომ თავისი ხელოვნება გააცნოს დარბაზში მსხდომთ!

დავუბრუნდეთ ვენაში მოღვაწე იმ ორ ახალგაზრდა მანდილოსანს — მევიოლინე ვირა ჟუკა და პიანისტ მარიამ ვარძელაშვილს, რომლებმაც თბილისში ჩაატარეს მეტად შთამბეჭდავი კონცერტი.

ამ საღამოს დარბაზში მსხდომნი უაღრესად სასიამოვნო ფაქტის მონმენი აღმოჩნდნენ; მათ წინაშე გამოვიდა ხალასი ნიჭის მქონე ორი მუსიკოსი, რომელთა საშემსრულებლო კულტურა ემოციურად ისე დულდა, რომ მათი ეს შინაგანი იმპულსი აშკარად იგრძნობოდა ყოველი ნაწარმოების მათეულ ინტერპრეტაციაში. მოცარტის 3-ნაწილიანი სონატა ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის ვახლავთ ის ნაწარმოები, რომლის შესრულება მუსიკოსს საშუალებას აძლევს თავისებური გავებით აღიქვას დიდი ავსტრიელის ეს ნაწარმოები. სასიხარულოა, რომ სონატის მოსმენისას მე შევიგრძენი ნამდვილი მოცარტი — ოდნავ განსხვავებული ინტერპრეტაციით.

ასევე ითქმის შუბერტის სონატაზე. ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის შექმნილი რომანტიკული მუსიკის ეს შედევრი არაერთხელ მომისმენია, მაგრამ იმ საღამოს კონცერტანტების მიერ აჟღერებული თხზულების ოთხივე ნაწილი ერთმანეთთან ისე ლოგიკურად იყო „შეკრული“, რომ მთელი ნაწარმოები თავისი განუმეორებელი ხიბლით ერთ სუნთქვაზე იქნა შესრულებული.

რაველის 3-ნაწილიანი სონატა ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის XX საუკუნის იმპრესიონისტული კამერული მუსიკის ერთ-ერთი აღიარებული ქმნილებაა, რომელშიც ავტორი, სონატის II ნაწილში, მიმართავს კლასიკური ჯაზის ერთ-ერთ მუსიკალურ ფორმას — „ბლუზს“. მუსიკოსებმა მსმენელს თხზულების შესრულების სწორედ ის ხასიათი შესთავაზეს, რომელმაც მთელი ნაწარმოების სილამაზე უფრო მიმზიდველად წარმოაჩინა.

განსაკუთრებით მინდა გამოვყო კონცერტის ბოლო

ნომრად შესრულებული ოლივიე მესიანის „თემა ვარიაციებით“ ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის. XX საუკუნის დიდი ფრანგი კომპოზიტორი, ორგანისტი და პედაგოგი თავის მრავალმხრივი საზოგადოებრივი მოღვაწეობის პერიოდში არაერთი ნამონყების ინიციატორი გახლდათ. მისი უაღრესად საინტერესო საკომპოზიტორო მრწამსი, ერთი შეხედვით რთული კილოური სტრუქტურებისა და რიტმული სისტემებით აგებული, მრავალი ამოცანის წინაშე აყენებს შემსრულებელს, მაგრამ კომპოზიტორის მუსიკალური ენის სიმძიმე თუ სირთულე სრულიად გაუჩინარდა (!), როდესაც ახალგაზრდა მევიოლინესა და პიანისტის მიერ უაღრესად მომხიბვლელად, უზადო (!) ოსტატობით იქნა შესრულებული კომპოზიტორის ზემოაღნიშნული თხზულება. მსმენელი უდიდესი ყურადღებითა და ინტერესით ისმენდა კონცერტანტების ამ არაჩვეულებრივ საშემსრულებლო ხელოვნებას.

კიდევ ერთხელ დამტკიცდა ის საყოველთაო ჭეშმარიტება, რომ კომპოზიტორის მიერ შექმნილი ნაწარმოების საბოლოო ბედი დიდად არის დამოკიდებული ნიჭიერ და გონიერ შემსრულებელზე!

დასრულდა კონცერტი, რომელმაც დიდი მოწონება დაიმსახურა დარბაზში მსხდომ მსმენელებში, რომელთა შორის შევნიშნე ქართული კულტურის ერთ-ერთი გულწრფელი მოამაგე, ცნობილი რუსი დირიჟორი, კამერული ორკესტრების საყოველთაოდ აღიარებული ხელმძღვანელი ლევ იოსების-ძე მარკიზი, რომელიც თბილისში სისტემატურად ჩამოდის მასტერ-კლასების ჩასატარებლად. მას აღტაცება არ დაუფარავს ვირა ჟუკისა და მარიამ ვარძელაშვილის მიერ ჩატარებულ კონცერტის გამო და კმაყოფილებით აღნიშნა ის ფაქტიც, რომ წლების განმავლობაში ყურადღებით ადევნებს თვალს მარიამის საკონცერტო გამოსვლებს და ახალგაზრდა თაობის ანსამბლისტთა შორის მას ერთ-ერთ უნიჭიერეს პიანისტად მიიჩნევს!

ამ სტრიქონების ავტორი სავსებით ეთანხმება ბ-ნი ლეოს სიტყვებს და შემდეგ მოკლედ გაესაუბრა ქ-ნ მარიას, რომელმაც საუბარი ისევ ტრიო „Immersio“-ს შესახებ ჩამოაგდო: „გასულ ზაფხულს გამოვიდა ჩვენი

ტრიოს პირველი ოფიციალური CD, რომელზეც ჩანერილია ამ მუსიკალური ჟანრის ფუძემდებლის ი. ჰაიდნის საფ-ნო ტრიო 3 ნაწილად, C-dur; ფ. შუბერტის „ნოქტურნი“ Es-dur, D-897, op. 148; ი. ბრამსის საფ-ნო ტრიო 4 ნაწილად op. 101, №3 c-moll და ავსტრიე-

კონცერტის უაღრესად: ვირა ჟუკი (ვიოლინო), ლევ მარკიზი და მარიამ ვარძელაშვილი (ფორტეპიანო)

ლი თანამედროვე კომპოზიტორის ბერნჰარდ განდერის 6-ნაწილიანი თხზულება „Schlechthecharakterstücke“ („ცუდი ხასიათის ოინები“). შემდგომშიც ვაპირებთ არაერთი ახალი ჩანაფიქრის განხორციელებას...

ვუსურვოთ მორიგი წარმატებები ანსამბლის ნიჭიერ კოლექტივს!

P.S. ლუეტის და ტრიოს ვებ-გვერდების მისამართი: www.vmduo.com www.trioimmersio.com

ქართული ფოლკლორის მოამაგებების დაჯილდოება და საქველმოქმედო ფონდი „ქართული გალობა“

გიორგი კრავიცივილი

2017 წლის 22 მაისს რუსთაველის თეატრმა უმასპინძლა საქველმოქმედო ფონდ „ქართული გალობის“ მიერ ორგანიზებულ ღონისძიებას. ფონდი, რომლის უმთავრესი მიზანაც ქართული ხალხური სიმღერისა და

გალობის შენარჩუნება პოპულარიზაციაა, 2012 წელს ბიზნესმენმა ვანო ჩხარტიშვილმა უწმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით დააარსა. ქართული ფოლკლორის მოამაგეების დაჯილდოება უკვე მეხუთედ ჩატარდა. ფონდის ტრადიციაა დაჯილდოე-

ბულ მოამაგეებზე მონოგრაფიების შექმნა. ამის ნათელი მაგალითია ნინო კალანდაძე-მახარაძის წიგნი მეგრული მუსიკის მოამაგე პოლიკარზე ხუბულავაზე, მარინა კვიციანიძის წიგნი კახური მუსიკის მოამაგე ანდრო სიმაშვილზე, ანზორ ერქომაიშვილის წიგნი გურული სიმღერის მოამაგე ტრისტან და გური სიხარულიძეებზე, ბაია ასიეშვილის წიგნი რაჭული სიმღერის მოამაგე როსტომ გოგოლაძეზე და ა.შ. ფონდი არ იფარგლება მხოლოდ ხალხური მუსიკა-გალობით და ასევე აჯილდოებს ცეკვის, ზეპირსიტყვიერების და რენვა-დამუშავების მოამაგეებსაც. წლეწანდელ დაჯილდოებულებზეც დაინერება არაერთი მონოგრაფია.

როგორც უკვე აღვნიშნე, ფონდის საქმიანობის მიზანია ქართული სიმღერა-გალობისა და ხალხური შემოქმედების განვითარების ხელშეწყობა და პოპულარიზაცია საქართველოსა და მის ფარგლებს გარეთ, აგრეთვე, ქართული ტრადიციული მუსიკის სამეცნიერო კვლევის ხელშეწყობა. ვინაიდან, ფონდის ძირითადი საქმიანობა ქართული გალობის კვლევა, მაგლობლების აღზრდა და ქართული კულტურის ამ მნიშვნელოვანი და უძველესი მიმართლების პოპულარიზაციაა, ერთ-ერთი გამორჩეული აქტივობაა ფონდის დამფუძნებლების ინიციატივით დაარსებული არტემ ერქომაიშვილის სახელობის პრემია ქართული ტრადიციული გალობის შემსრულებელთა და მკვლევართათვის, საპრიზო ფონდით – 10 000 ლარი; ფონდის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია რეგიონებში არსებული ახალგაზრდული ანსამბლების და ახალგაზრდა ლოტბარების ხელშეწყობა.

22 მაისს გამართული ღონისძიება თავისუფლად შეგვიძლია ქართული კულტურის ზეიმად მოვნათლოთ. საღამოზე მონაწილეობა მიიღეს თბილისურმა ანსამბლებმაც – ყოვლადწმიდა სამების საკათედრო ტაძრის საპატრიარქო გუნდმა (დირიჟორი სვიმონ ჯანგულაშვილი) და სახელმწიფო ანსამბლმა „ბასიანი“. საღამოში მონაწილეობა მიიღეს ხალხური სიმღერის შემდეგმა ანსამბლებმა: დები გოგოჭურები (ხევსურეთი), დედას

ლევანას სახელობის ფოლკლორული ანსამბლი „შილდა“ (კახეთი), „მიყე ნარი“ (სვანეთი), „ძირიანი“ (რაჭა), „მოყვარე“ (აჭარა), „კოლხა“ (ლაზეთი), ქორეოგრაფიული ანსამბლებიდან კი – „ფესვები“ (აჭარა). საღამო დაასრულა ყველა ანსამბლისგან შემდგარმა კოლექტივმა ჯანსუღ კახიძის მრავალჟამიერით (დირიჟორობდა სვიმონ ჯანგულაშვილი).

თეიმურაზ ჯალაღონია

საღამოზე ღვანლმოსილი ადამიანები და ანსამბლები სხვადასხვა ნომინაციაში დაჯილდოვდნენ და გადაეცათ ფულადი პრიზები:

2017 წელს დაჯილდოვდა:

- მარიამ მძელური – ნომინაცია „ქართული გალობის მოამაგენი“, საპატრიარქო გუნდის რეგენტის რანგში განეული მრავალწლიანი ღვანლისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.
- გაბრიელ გარაშვილი (პანკისი, ფშავი) – ნომინაცია „საუკუნის ავტორ-მთქმელი“, ქართულ პოეტურ ფოლკლორში შეტანილი გამორჩეული წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 5000 ლ.

- თეიმურაზ ჯალალონია – ნომინაცია სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების ოსტატი, ქართული უძველესი საბრძოლო იარაღების დამზადების ტრადიციის შენარჩუნებასა და მომავალი თაობებისათვის გადაცემაში შეტანილი ღვაწლისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.

- ანსამბლი „ძირიანი“ – ნომინაცია „ახალი თაობა“, ტრადიციული რაჭული სიმღერის შენარჩუნება-პოპულარიზებაში შეტანილი წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 2500 ლ.

- ქორეოგრაფიული ანსამბლი „ფესვები“ – ნომინაცია „ქართული ცეკვის მოამაგენი“, აჭარული ტრადიციული ცეკვის შენარჩუნება-პოპულარიზებაში შეტანილი გამორჩეული წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 3500 ლ.

- რუსუდან წურნუშია – ნომინაცია „ღვანლმოსილი მეციერი“, ქართული ეთნომუსიკოლოგიის განვითარებასა და ქართული მრავალხმიანობის საერთაშორისო სამეცნიერო სივრცეში პოპულარიზებისათვის გაწეული გამორჩეული ღვაწლისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.

ნომინაციაში „ქართული სიმღერის მოამაგენი“ დაჯილდოვდნენ:

- მარიამ ჭინჭარაული (ხევსურეთი) – ტრადიციული ხევსურული სიმღერების შენარჩუნება-პოპულარიზებაში შეტანილი წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.

- ჯუმბერ მუკბანიანი (სვანეთი) – ტრადიციული სვანური სიმღერების შენარჩუნება-პოპულარიზებაში შეტანილი გამორჩეული წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.

- რაფეელ კობალიანი (ლეჩხუმი) – ტრადიციული ლეჩხუმური სიმღერების შენარჩუნება-პოპულარიზებაში შეტანილი წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.

- ამირან თურმანიძე (აჭარა) – ტრადიციული აჭარული სიმღერების შენარჩუნება-პოპულარიზებაში

შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.

- ლილი აბდულიში (ლაზეთი) – ტრადიციული ლაზური სიმღერების შენარჩუნება-პოპულარიზებაში შეტანილი გამორჩეული წვლილისათვის, ფულადი პრიზი 2000 ლ.

ვინაიდან ლაზეთის დიდი ნაწილი თურქეთის შემადგენლობაშია და საქართველოს ფარგლებში მხოლოდ სოფელ სარფის ნახევარი შედის, განსაკუთრებულ მოვლენად უნდა აღინიშნოს ლაზი ლილი აბდულიშის დაჯილდოება. აღსანიშნია ისიც, რომ ფონდმა პირველად დააჯილდოვა ლაზური მუსიკის მოამაგე.

„ქართული ვალობის“ დაფინანსებით გამოვიდა არაერთი წიგნი, არამარტო ფონდის მიერ დაჯილდოებულ მოამაგეებზე და განა მარტო წიგნები? ფონდი არაერთი კონცერტის ორგანიზატორია. ფონდი ზრუნავს დიასპორაზეც, იგი დასავლეთ ევროპის ეპარქიის ფარგლებში არსებულ ქართულ სათვისტომოებში გზავნის ქართული სიმღერა-ვალობის მასწავლებლებს.

ფონდს სათავეში უდგას ბიზნესმენ ვანო ჩხარტიშვილის მეუღლე ნანა გოთუა. ქალბატონ ნანას მხარში უდგას თანამშრომელთა არცთუ მცირერიცხოვანი არმია, რომლებიც საქვეყნო საქმეს ემსახურებიან. ფონდის სამხატვრო-სამეცნიერო საბჭოს წევრები არიან ბატონები: ანზორ ერქომაიშვილი (ანსამბლ „რუსთავის“ სამხატვრო ხელმძღვანელი), გიორგი დონაძე (საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის დირექტორი) და სვიმონ ჯანგულაშვილი (ყოვლადწმიდა სამების ტაძრის საპატრიარქო გუნდის ხელმძღვანელი).

ქართული მუსიკალური სისტემისა და გვერათწყობის შესახებ

შესავალი

მუსიკისმკვლევებაში დიდი ხანია დავის საგანს წარმოადგენს ქართული ტრადიციული მუსიკის კილოებრივი საფუძვლები. უფროსი თაობის ეთნომუსიკოლოგები — დიმიტრი არაყიშვილი, შალვა ასლანიშვილი ქართული მუსიკის კილოს განიხილავდნენ ევროპული კრიტერიუმებით. მომდევნო თაობის ეთნომუსიკოლოგთა შორის ამ მიმართულებით ახალი ხედვა გაჩნდა და დაიწყო საუბარი ევროპული და ქართული მუსიკალური სისტემების განსხვავებულობაზე. თანამედროვე თაობამ უკვე მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა და წინამდებარე წერილის მიზანია ამ კარდინალურ საკითხზე არსებული თანამედროვე თეორიების წარმოჩენა, განხილვა და მათი შედარება. ქართულ სამუსიკო სისტემასა და ბევრანწყობასთან დაკავშირებით განვიხილავთ ორ ნაშრომს, რომელთაც ბოლო დროს სამოგადოების ყურადღება მიიპყრეს და კულუარებში განიხილება. ესაა: მალხაზ ერქვანიძისა და ლევან ვეშაპიძე — ზალა წერეთელის თეორიები. ორივე მათგანი ნაკითხულია მრავალხმიანობის საერთაშორისო სიმპოზიუმზე და გამოქვეყნებულია სიმპოზიუმის მასალებში (2002 წ. გვ. 173, 2014 წ. გვ. 281, 449).

რა განსხვავებაა ამ ორ ნაშრომს შორის? მალხაზ ერქვანიძის ნაშრომის მიხედვით ქართული მუსიკალური სისტემის ბევრათწყობა და კილოური აზროვნება დადამავალი მიმართულებისაა. ამ წყობის საფუძველს წარმოადგენს ტეტრაქორდი. ეს ტეტრაქორდი წარმოქმნის ბერძნულის მსგავსად, ორნაირ რვასაფეხურაინ

ფილიმონ ქორიძის მიერ გამოცემული საგალობლების პირველი კრებულის ყდა. 1895

კილოს. ტეტრაქორდის ტეტრაქორდთან გადაბმის ორგვარი წესია: გაყოფილი და შერწყმული. გაყოფილი კილოს დროს ტეტრაქორდი მეორე ტეტრაქორდს ებმის მთელტონიანი ბგერის მეშვეობით. შერწყმული კილო კი მიიღება მაშინ, როდესაც ორი ტეტრაქორდი ებმევა

ერთმანეთს ისე, რომ პირველი ტეტრაქორდის დასასრული ბგერა არის მეორეს დასაწყისი. დამამთავრებელი კი არის მთელი ტონი. თვით ტეტრაქორდი არატემპერირებულია და ბგერებს შორის დამორება ასეთია:

1. 172ც. – დიდ ტონზე ნაკლები.
2. 154ც. – პირველზე შედარებით ნაკლები, ავტორის აზრით: ნეიტრალური სეკუნდა.
3. 172ც.
4. 204ც. – მთელი ტონი 8 საფეხურიან კილოში ხან შუაშია და ხან ბოლოში (ეს ბგერა არ არის ტეტრაქორდის შემადგენელი, არამედ ერთვის მას).

ანუ ამ ნაშრომის მიხედვით სახეზე გვაქვს სამნარი ტონი: დიდი სეკუნდა – 204 ც; დიდ სეკუნდაზე ნაკლები – 172ც; და ნეიტრალური სეკუნდა – 154ც; ეს რვასაფეხურიანი კილო, ბერძნულის მსგავსად, საფეხურების გადანაცვლებით წარმოქმნის რვა (გასარკვევია მერვე) სხვადასხვა კილოს, რომელსაც ეფუძნება საეკლესიო რვა ხმათა სისტემა. თითოეულს აქვს ან მაჟორული მიხრილობა, ან მინორული. დაწყება და დამთავრება (გამონაკლისები არსებობს) შეიძლება კილოს ნებისმიერ საფეხურზე. მოდულაციები ხდება სხვადასხვა მიმართულებით, სხვადასხვა ინტერვალური დამორებით, სადაც არის მთელი რიგი კანონზომიერებები. ინტერვალები მრავალნაირია: არის სამნარი კვინტა, სამნარი ტერცია და ა.შ. ნაპოვნია მსგავსებები და ანალოგიები ბერძნულ გალობასთან. დაშვებული უზუსტობის ზღვარი აქ არ სცილდება 4 ცენტის ფარგლებს.

ლევან ვეშაბიძისა და ზაალ წერეთლის თეორიის მიხედვით არსებობს ერთადერთი კილო, რომელიც შვიდასაფეხურიანია და იგი შედგება ერთმანეთისაგან თანაბარდამორებული ინტერვალებისაგან, რომელთა შორის მანძილი არის 171.4 ცენტი. ავტორები აღიარებენ თანაბარდამორებულ ბგერებს შორის 20-30 ცენტისანი დამორებას, მაგრამ მათივე აზრით ეს არაფერს წარმოადგენს და ადამიანის ყური ამას ვერ აღიქვამს, ამიტომაც თითოეული მომღერალი, სურვილისა და გემოვნების მიხედვით იღებს ბგერებს. მათ არ აქვთ წარმოჩენილი მოდულაციური სისტემა, არამედ მიაჩნიათ, რომ მომღერლები აკეთებენ გადახრებს ყოველგვარი

კანონზომიერების გარეშე, თავისუფლად, ისე როგორც ეს მათ მოესურვებათ და ამ გადახრებს **შინფარდს** უწოდებენ. მათი აზრით ქართულ გალობასა და სიმღერაში არ არის არც მცირე და არც დიდი ტერცია და სექსტა, არც მინორული და არც მაჟორული მიხრილობა. ასევე არ აქვთ ნაჩვენები, თუ როგორ წარმოიქმნება გალობის რვა ხმათა სისტემა. ისინი ქართული მუსიკის პარალელურს ხედავენ ნორვეგიულ და ტაილანდურ მუსიკაში. და ბოლოს, ბუნებრივ წყობას ისინი უდგებიან ტემპერირებული წყობის კრიტერიუმებით.

შედარების მეთოდიკა

რა მეთოდიკით უნდა შევამოწმოთ თუ რომელი ნაშრომია მართებული?

1. რამდენადაც ვეხებით საეკლესიო მუსიკას, ამდენად ნაშრომი უნდა ემთხვეოდეს მართლმადიდებლური ეკლესიის ზოგად სწავლებას. გალობა უნდა განვიხილოთ ზოგადსაეკლესიო მოწყობილობის პრინციპების მიხედვით. მართლმადიდებლურ ეკლესიას აქვს ოთხი აზრობრივი სწავლება: **1.** ბუკვალურ-ისტორიული, **2.** ალევორიული. **3.** ანაგოგიური. **4.** ტროპოლოგიური. ამ ოთხ სწავლებას ეფუძნება საეკლესიო მოწყობა: კალენდარი, წესები, კანონები, განმარტებები და მათ შორის გალობაც.

2. ნაშრომის თეორიული დებულებები უნდა ემთხვეოდეს უკვე საქვეყნოდ აღიარებულ ზოგად მუსიკალურ თეორიულ საფუძვლებს.

3. ქართულ გალობას აუცილებლად უნდა ჰქონდეს ზოგადი სტრუქტურული მსგავსებები სხვა ავტოკთვალური ეკლესიების მუსიკასთან.

თავი I. ტროპოლოგიური და ანაგოგიური აზრი. ანუ მტკიცებულება იმაზე, რომ ქართული გალობის მუსიკალური სისტემა დადმავალი მიმართულებისაა და მისი წყობა ერთმანეთისაგან არაერთნაირად დამორებული ტონებისაგან შედგება.

ექვთიმე ზიგაბენი ფსალმუნთა განმარტების შე-

სავალში განიხილავს რა ფსალმუნების შესრულების ძველ ტრადიციას ძველი საკრავების თანხლებით, აღნიშნავს :

„... მარჯვენა ხელში მესაკრავეს ეჭირა პლეკტონი (რომლითაც ის გამოჰკრავდა სიმებს); მარცხენა ხელით კი მსუბუქად ეხებოდა სიმებს დამტყერებიდან ზემოდან ქვემოთ და ატრიალებდა ამ დამტყერებს აქეთ იქით, რითაც წარმოქმნიდა სხვადასხვა მუსიკალურ ტონებს: ხან მაღლებს, ხან დაბლებს და ხანაც მათ შორის საშუალოებს. ფსალმუნზე დაჭიმული ათი სიმი გამოსცემდა ერთმანეთისაგან არაერთნაირად დაშორებულ ტონებს; ეს გვასწავლის, რომ ჩვენც საკუთარ ათი სხვადასხვატონიანი სიმით ანუ ხუთი სულიერ ძალითა და ხუთი სხეულებრივი გრძობით, უნდა აღვუვლენდეთ ღმერთს თანხმად საგალობელს“ (ზიგაბენი. 1898, გვ 2).

ანუ ზიგაბენის მიხედვით, არათანაბარდამორებულობა საეკლესიო სწავლების ტროპოლოგოურ აზრს მოიცავს. ხოლო თანაბარდამორებულობა კი საეკლესიო სწავლების ტროპოლოგიურ აზრს ეწინააღმდეგება.

ნმ. ბასილი დიდი. ფსალმუნთა განმარტების შესავალში წერს:

„ფსალმუნთა წიგნში, როგორც საერთო განძთსაცავში, შეკრებილია ყველაფერი, რომელნიც წინასწარმეტყველმა მრავალი მუსიკალური იარაღებიდან გამოარჩია და შეუსაბამა ე.წ. ფსალმუნს, რითაც მათში გამოსცემს ხმებს სულიწმიდის მიერ ზემოთგან მოცემული მადლი, რამეთუ მხოლოდ ამ ერთ მუსიკალურ იარაღში

ბგერათა გამოცემის წყარო იმყოფება ზევით. ციტრაში და ლიტავრაში ქვემოთ ჟღერს სპილენძი ხემის ქვეშ. ხოლო ფსალმუნს კი ჰარმონიული კილოების გამოცემის წყარო აქვს ზევით, რომ ჩვენც ვიზრუნოთ იმაზე, რათა ვეძებოთ ზეციური და გალობის მიერ მონიჭებულმა სიამოვნებად, არ მიგვდრიკოს ხორციელი ვნებებისკენ“ (1891. გვ. 149).

თავი II ალეგორიული აზრი

მართლმადიდებლობის მსოფლიო და ტექსტარტი რელიგიის მნიშვნელობა ჩანს იქიდანაც რომ ის ერთადერთია, რომელიც კაცობრიობის სამ უდიდეს მიღწევას და სიბრძნისმოყვარეობას ეყრდნობა: **რომაულ სამართალს, ბერძნულ დიალექტიკასა და ებრაულ საიდუმლო ღვთისმეტყველებას.** „და დაწერა პილატე ფიცარი და დასდვა ჯუარსა მას ზედა და იყო წერილი ესრე: იესუ ნაზარეტელი, მეუფე ჰურიათაი. ესე ფიცარი მრავალთა ჰურიათა აღმოიკითხეს, რამეთუ მახლობელ იყო ქალაქსა ადგილი იგი, სადა ჯუარს-აცუეს იესუ და იყო წერილი ებრალებერ და ჰრომაელებერ და ბერძლ“ (იოანე. 19, 19-20).

წარწერა სამ ენაზე მიანიშნებს რაღაც ამადლებულ შინაარსზე, კერძოდ იმაზე რომ უფალი არის მეფე საქმიერი, ბუნებრივი და ღვთისმეტყველებითი სიბრძნისმოყვარეობისა. **რომაული** ასოები გამოხატავენ საქმიერ სიბრძნისმოყვარეობას, რამეთუ რომაელების ძალაუფლება იყო ყველაზე მამაცური და საქმიერი სამხედრო საქმეში. **ბერძნული**, არის ხატი ბუნებრივი სიბრძნის-

ძირითადი, ქართული კილო-დედანი

№ 1

I ტეტრაქორდი II ტეტრაქორდი

170ც. 160ც. 170ც. 170ც. 160ც. 170ც. 200ც. *

საწყისი მრჩობლნი საშუალი მრჩობლნი სასრული **

მოყვარეობისა, რამეთუ ბერძნები დაკავებულნი იყვნენ ბუნების შესწავლით. **ებრაული**, არის ხატი ღვთისმეტყველებისა, რამეთუ ებრაელებს ჩააბარეს ღმრთის შემეცნება. თეოფილაქტე ბულგარელის განმარტება (ოანე. 19. 19:20).

როგორც წმიდა მამების განმარტებით ვნახეთ, ჩვენი უფლის, იესო ქრისტეს, ჯვარზე სამ ენაზე დანერვილი წარწერა: „მეუფე ჰურიათა“ რომაულად, ბერძნულად და ებრაულად ნიშნავს იმას, რომ ქრისტიანობაში ერთდროულადაა შერწყმული საქმიერი სიბრძნისმოყვარეობა — რომაულით, ბუნებრივი მჭკრეტელობითი სიბრძნისმოყვარეობა — ბერძნულით, საიდუმლო ღვთისმეტყველებითი სიბრძნისმოყვარეობა — ებრაული ასოებით.

მალხაზ ერქვანიძის ნაშრომის მიხედვით ქართულ გალობაში აშკარად შეინიშნება რომაული, ბერძნული და ებრაული საფუძვლები. ანუ შესაბამისად, აქ არის რომაული კანონი, მუსიკალური სტრუქტურის ჩარჩო, ანუ სხვადასხვა საგალობლის მელოდიის მონყობის წესი. მართლაც, პაპმა გრიგოლ დიდმა პირველმა გააკეთა კანონიკური გალობის სისტემატიზაცია. მან მოაწესრიგა და დააღაგა საგალობლები ხმების მიხედვით და პირველმა გადმოგვცა საგალობელთა ზოგადი, საყოველთაო მელოდიური ფორმულები. ამიტომაც ჰქვია ამ გალობას გრიგორიანული გალობა. სწორედ გრიგორიანულ გალობაში ყველაზე უკეთ ჩანს ის საერთო კანონი, ანუ მელოდიური ფორმულა, რომელიც ყველა ერის ერთსა და იმავე საგალობელში გამოსტყვი-

ვის. ზოგიერთები ეჭვქვეშ აყენებენ გალობაში კანონის არსებობას და კანონიკურ გალობას უარყოფენ. ჩვენ მათ გავასხენებთ, რომ ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული, ნოტებზე გადატანილი ქართული საგალობლები რვა სხვადასხვა მელოდიაზე ანუ რვა ხმაზე განწყობილი. თვითოეული ხმის მელოდია, ერთნაირია სხვადასხვა ნიმუშში: „ღმერთი უფალი“, „უფალო ღაღადგეყავ“ და სხვ. ტროპარებსა და ძლისპირებში. სრულიად **აშკარაა, რომ საგალობლები მონესრიგებულია ხმათა სისტემის მიხედვით და არა სპონტანურად. აი ამ ზოგადი პრინციპების დაცვით ემსახვება ჩვენი გალობა დანარჩენი ავტოკეფალური ეკლესიების გალობას.** ხოლო განსხვავება ამ გალობებს შორის კი მდგომარეობს იმ ჰარმონიულ-იმპროვიზაციულ ფორმათა თავისებურებებში, რაც სხვადასხვა ერებს აქვთ განსხვავებული მშვენიერების აღქმასთან დაკავშირებით. **აი, სწორედ ეს არის კანონიკური გალობა.** და რა თქმა უნდა, კანონიკურ გალობად ის გალობა კი არ ჩაითვლება, რასაც ნებისმიერ შემთხვევაში ადგილობრივი ეკლესიის ეპისკოპოსთა კრება დაადგენს თავისი შეხედულებისაებრ, არამედ კანონიკურ გალობად ითვლება მხოლოდ ის გალობა, რომელიც საგალობლებისთვის დამახასიათებელი ზოგადსაეკლესიო მელოდიურ ფორმულათა მიხედვით არის მონყობილი.

ესლა რაც შეეხება იმას, თუ რა არის ბერძნული ქართულ გალობაში: ქართულ გალობაში, ბერძნულის მსგავსად, დამახასიათებელია ტეტრაქორდული მონყობა, ტეტრაქორდების შერწყმის ორგვარობა,

მცირე სრულყოფილი სისტემა

III ტეტრაქორდი ახალი კილო-ტონალობის მაჩვენებელი და წარმომქმნელია. ამ დროს I საფეხური, როგორც ძირითადი კილოს მანიშნებელი და განმსაზღვრელი, ადის ერთი ტონით მაღლა და უკვე აქედან ხდება იგი ახალი კილო-ტონალობის განმსაზღვრელი და მაჩვენებელი.

რვასაფეხურიანი კილო, 8 სხვადასხვა კილო და მოდულაციური სისტემა.

ხოლო ებრაული, ქართულ გალობაში არის ბუნებრივი წყობა და ბუნებრივი ინტერვალები. ორიგინალური, ანუ ქართული, კი არის ტეტრაქორდის შიდა დაყოფა და სამხმინანობასთან მისადაგება.

ლევან ვეშაბიძის და ზაზა წერეთლის ნაშრომის მიხედვით კი ანალოგიები რომაულთან, ბერძნულთან და ებრაულთან ქართულ გალობაში არ დასტურდება, ანდა არ არის გამოკვლეული. არის ანალოგია ისეთ ქვეყნებთან, რომელთანაც ქართველებს მემობლობა და ურთიერთობა არ ჰქონიათ; როდესაც რომაელებთან, ბერძნებთან და ებრაელებთან საუკუნობით მჭიდრო მემობლური, პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობა ცნობილია ისტორიიდან. და როგორ შეიძლება, ამ მჭიდრო ურთიერთობებს გავლენა არ მოეხდინა ქართველთა კულტურაზე?! ძალზედ საინტერესოა ის, თუ როგორ აწყობდნენ ქართველები პოლიტიკას, ეკონომიკას, მეცნიერებას და კულტურას: ისინი იღებდნენ სხვა ერებისაგან საუკეთესოს, თავის ორიგინალურ ინდივიდუალურ ჩარჩოში აქცევდნენ და ახალ თვისებებს სძენდნენ.

ამასთან, ამ ოთხი ელემენტის არსებობა ქართულ საეკლესიო მუსიკაში პირდაპირ ემთხვევა ზოგადად მუსიკის მონოხობის პრინციპს რომელიც მოიცავს ასევე ოთხ ელემენტს. და ეს ელემენტებია: 1. მუსიკალური სტრუქტურა-ჩარჩო. 2. კილოები, მათი მონოხობილობა და ამ კილოების ტრანსპოზიციის ან მოდულაცია (ანუ გარკვეული კილოს ერთი ტონალობიდან სხვა ტონალობაში გადასვლა.), ე.ი. ერთიდაიგივე მუსიკალური სტრუქტურა შეიძლება სხვადასხვა კილოში იქნას გაქდერებული. 3. წყობა. ანუ რა წყობაშია აწყობილი სტრუქტურა და კილო. 4. რა ინტერვალური შემადგენლობა აქვს კილოს წარმომქმნელ მიკროელემენტს ტეტრაქორდს, ტრიქორდს თუ სხვას. და რამდენხმინან მუსიკას ქმნის ის.

თავი III. პარალელები ფილოსოფიურ ასპექტებთან
ფილოსოფიაში არსებობს სამნაირი მეთოდი სა-

კითხის განხილვისა:

1. პოზიტივისტური, რომელიც მხოლოდ მეცნიერულ გამოძევებს ეყრდნობა და მას მიიჩნევს ობიექტურ ჭეშმარიტებად. 2. ბუნებრივი მჭვრეტელობითი – როდესაც ხდება უშუალოდ საგანზე დაკვირვება და განხილვა, და 3. ფენომენოლოგიური – როდესაც განიხილება არა თვით საგანი, არამედ საგნის აღქმა (ფილოსოფიური ლექსიკონი. 1981: 284-285).

ლევან ვეშაბიძე და ზაალ წერეთელი მხოლოდ პირველს, პოზიტივიზმს აღიარებენ, ანუ მხოლოდ ემპირიულ გამოძევას ეყრდნობიან და დანარჩენ ორს უარყოფენ. ამას გარდა, მათი სმენითი აღქმა წინააღმდეგობაში მოდის თეორიულ განზოგადებასთან. მაღხაბ ერქვანიძის ნაშრომი კი ერთდროულად სამივეს მოიცავს. ამასთან ისე, რომ სამივე ერთმანეთს კი არ ეწინააღმდეგება, არამედ ადასტურებს, ავსებს და ამკარად წარმოაჩენს ერთი მოვლენის სამ ურთიერთთანხმიერ მხარეს.

მეცნიერები მუსიკას ფენომენოლოგიურ მოვლენას მიაკუთვნებენ. ანუ მუსიკაში რაც გვესმის და როგორც გვესმის, ის არის სინამდვილეში. რამეთუ „ადამიანის სმენა სპექტრალური ანალიზატორის მსგავსია, ანუ ყურს შეუძლია გაარჩიოს სპექტრალური შემადგენლობა ხმის ტალღებისა ამ ტალღების ფაზების ანალიზის გარეშე“ (ფსიქოაკუსტიკა, ვიკიპედია) და კიდევ, ეს აღქმა და გარჩევა არ არის დამოკიდებული ყურსა და ბგერის გამოძევს საგანს შორის რაიმე რაკურსულ მდებარეობაზე. ნებისმიერ მდებარეობაში ჩვენ გვესმის ერთი და იგივე. ამით მუსიკა განსხვავდება მხედველობითი აღქმისაგან, ხედავს დამოკიდებულია რაკურსზე ანუ თვალისა და ხედვის საგნის ურთიერთმდებარეობაზე. რაკურსის ცვლილებასთან ერთად იცვლება მხედველობითი აღქმა, ანუ დიდი ჩანს როგორც მცირე, მცირე კი – როგორც დიდი. ერთნაირად დამორებული ჩანს სხვადასხვანაირად დამორებულიად, ან პირიქით. სწორედ ამ მოვლენაზეა აწყობილი პერსპექტივის კანონები. მუსიკაში კი ბგერითი ტალღის გარჩევასთან დაკავშირებით არ არსებობს არც რაკურსი და არც პერსპექტივა. ერთადერთი, აკუსტიკა შეისწავლის შენობა-

თა ისეთ მოწყობას რომ ბგერები ისმოდეს მკაფიოდ და კარვად და არ მოხდეს ბგერების მიერ ერთმანეთის გადაფარვა. ეს კი სრულიად სხვა მოვლენაა. ანუ სხვაა — რა ბგერა ისმის და სხვა — როგორ ისმის.

თეორიიდან ცნობილია, რომ ინტერვალთა მუსიკის შემქმნელი მთავარი მიკროლეუმენტია. ინტერვალებს ჟღერადობის მიხედვით არჩევენ წმიდა, დიდ და პატარა ინტერვალებად. ინტერვალების სიდიდე ცენტით იზომება. არატემპერირებულ წყობებში დიდი და პატარა ინტერვალის ცნება არ უქმდება, უბრალოდ აქ მეტი სპექტრია, როგორც დიდი, ასევე მცირე ინტერვალების, თავისი მრავალნაირი ელფერიით, ვიდრე ტემპერირებულში. მოცემულია ინტერვალების სხვადასხვანაირი სპექტრი, მაგრამ ჟღერადობით ისინი მიეკუთნებიან დიდ ან პატარა ინტერვალებს. გვხვდება ასევე ნეიტრალური ჟღერადობის ინტერვალებიც, რომლებიც უახლოვდებიან ზღვარს, ანუ არც დიდები არიან და არც მცირენი. საშუალო ზღვრიდან გადასულ ინტერვალებს კი ახასიათებთ შემდეგი: თუკი ისინი მცირედით გადახრილები არიან ან სიმცირისკენ, ან სიდიდისკენ, მაშინ შეიძლება ცალკე აღებულნი ნეიტრალურად ჟღერდნენ, მაგრამ როგორც კი მელოდიაში გაიჟღერებენ სხვა ინტერვალებთან კონტექსტში, მაშინვე მათი მიხრილობა გამომჟღავნდება და გამოჩნდება — ისინი მიეკუთვნებიან მცირეს თუ დიდს. ანუ არატემპერირებულ მუსიკას აქვს კონტექსტუალური თვისება, როდესაც კონტექსტი ქმნის ყურისთვის ჟღერადობას. აქედან წარმოიქმნება ძალიან ფაქიზი მინორულ-მაჟორული მიხრილობები, რომელიც დამახასიათებელია არატემპერირებული წყობის მუსიკისთვის. მალხაზ ერქვანიძის ნაშრომში ეს მიხრილობები არსებობს — შერწყმულ კილოს აქვს მაჟორული ელფერი და მიქსოლიდიური კილოს ჟღერადობა. გაყოფილს აქვს მინორული ელფერი და დორიული კილოს ჟღერადობა. მგალობელის აზროვნება მიმართულია იქითკენ, რომ ტეტრაქორდში ინტერვალებს ერთს უფრო დიდს მღერის და მეორეს უფრო პატარას. ლევან ვეშაპიძის და ზაალ წერეთლის ნაშრომში კი დიდი და პატარა ინტერვალების ცნება გაუქმებულია და შემოტანილია მხოლოდ საშუალოს

და ნეიტრალურის ცნება. როგორც პირად საუბარში აღნიშნეს: მოსმენით აღიქმება ინტერვალების სიმცირე და სიდიდე, მაგრამ გამოძვით თანაბარია. მათ მიერ შემოთავაზებული თანაბარდამორებული ინტერვალების სიდიდე კი არის ამკარად დიდისკენ მიხრილი ანუ აქვს დიდი სეკუნდის ჟღერადობა და სულაც არ არის ნეიტრალური! მეორეც, მათი გამოძვა არ ემთხვევა მათ მიერ აღქმულს, როგორც ამას თვითონვე აღიარებენ.

და ბოლოს, მგალობელი ამ თეორიის მიხედვით უნდა აზროვნებდეს ისე, რომ ცდილობდეს, სულ თანაბარი ინტერვალები იმღეროს.

თავი IV ბუნებრივი წყობა და ანტიონომიურობა ქართულ გალობაში.

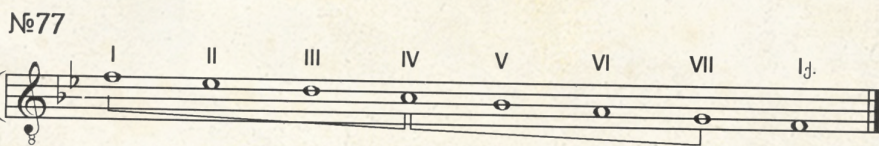
წმ. ბასილი დიდის სწავლების თანახმად, გალობის მიზანია ადამიანში ადვილად შევიდეს დოგმატიკური სწავლება. დოგმატიკური სწავლება კი ნეიტრალური და ყოველგვარი ვნებებისაგან დაცლილი უნდა იყოს. ამიტომაც გალობა, ანუ მუსიკა, რომელიც უნდა დაედოს სწავლებას, ისიც ასევე უნდა იყოს ემოციურად მაქსიმალურად ნეიტრალური და ვნებებისაგან დაცლილი. ის თავისუფალი უნდა იყოს ერთის მხრივ, მოწყინებისაგან და სევდისაგან და მეორეს მხრივ, ზომბურობისაგან. მასში უნდა გამოსჭვიოდეს ერთდროულად სინანული, გლოვა, სასოება, იმედი, მხნეობა და სიხარული. ეს არის უძნელისი ამოცანა! აქ, რა თქმა უნდა, მაჟორს და მინორს ვერ აცდება კაცი, რამეთუ მაჟორ-მინორული შეპირისპირების გარეშე მუსიკალური ხატებები და განწყობები ვერ შეიქმნება. მაგრამ შეპირისპირების სხვადასხვა გვარობაზე დამოკიდებული თუ როგორი მუსიკალური ხატება და განწყობა იქმნება. როგორ მოქმედებს სულიწმიდა ღმერთშემოსილი ქართველების მეშვეობით და როგორი მუსიკალური კონსტრუქცია იგება? ტემპერირებული მაჟორი და მინორი ვერ არის მთლად ნეიტრალური და მათ დაპირისპირებაშიც ვნებები, ექსპრესია და სიმკვეთრე გამოსჭვივის. ის ვერ გვათავისუფლებს მაგალითად მოწყინისა და სევდისაგან. ამიტომაც სულიწმიდის კარნახით ქართველებმა აიღეს არატემპერირებული ბუნებრივი წყობა

და შეეცადნენ, მაჟორ-მინორული დაპირისპირება და სიმკვეთრე მაქსიმალურად დაერბილებინათ. ამიტომაც, მათ დაიწყეს ინტერვალების კონსტრუირება შემდეგნაირად: აიღეს ბუნებრივი წყობის 92 ცენტიანი დიდი ლიმა და მიუმატეს მას ბუნებრივი წყობის 62 ცენტიანი დიდი დიესა (დიესა არის მეოთხედტონიანი ინტერვალი, რომელიც ვოკალურ მუსიკაში იხმარება. ხოლო ბუნებრივ წყობაში, ტონი არ იხლიჩება ორ თანაბარ ნახევარტონიან ნაწილად, არამედ იხლიჩება უფრო დიდ ნაწილად, რომელსაც აპატომა ჰქვია და მეორე უფრო მცირე ნაწილად, რომელსაც ჰქვია ლიმა.) ამრიგად, ჩვენ მივიღეთ 154 ცენტიანი ინტერვალი. და ეს არის მალხაზ ერქვანიძის მიერ გამოთვლილი ქართული წყობის ტეტრაქორდის მეორე ინტერვალი. შემდეგ ბუნებრივი წყობის 111 ცენტიან აპატომას მიუმატეს ისევ 62 ცენტიანი დიდი დიესა, — შედეგად მივიღეთ 173 ცენტიანი ინტერვალი, რომელიც ერთი ცენტით მეტია, მალხაზ ერქვანიძის მიერ გამოთვლილი ქართული წყობის ტეტრაქორდის პირველ ინტერვალზე. მთელტონიანი ინტერვალი არის 204 ცენტი, რაც უდრის ბუნებრივი წყობის მთელ ტონს (204 ცენტი გამოდის იმიტომ, რომ ბუნებრივი წყობის ლიმასაც, აპატომასაც და დიდ

დიესას, აქვს კიდევ ცენტის მეათედი ნაწილები ზედმეტობით, რომელიც ჯამში ერთ ცენტს უდრის.). 173 ცენტიანი ინტერვალი 31 ცენტითაა ნაკლები ვიდრე მთელი ტონი და ორჯერ მეტი, — 62 ცენტით, ანუ დიდი დიესით მეტი ვიდრე დიდი ნახევარტონიანი. ამიტომაც მას აქვს უღერადობა მიხრილი მთელტონიანისკენ. 154 ცენტიანი ინტერვალი კი არის მთელ ტონზე ნაკლები 50 ცენტით, ხოლო დიდ ნახევარტონიანს (111 ცენტი) ის აღემატება 43 ცენტით. აი აქ გავჩერდეთ ჩვენ! აუჩქარებლად და დაკვირვებით განვიხილოთ ეს მოვლენა: ერთის შეხედვით ეს ინტერვალი თითქმის ერთნაირი მანძილით არის დაშორებული მთელ ტონთან და დიდ ნახევარტონთან, ანუ არის შუაში და ნეიტრალური, თითქოს არც იქით არის და არც აქეთ. მაგრამ რა ხდება სინამდვილეში? ის შვიდი ცენტით უფრო ახლოა დიდ ნახევარტონთან ვიდრე მთელტონთან! და რა არის ეს შვიდი ცენტი? ეს არის მეცნიერებაში მიღებული ადამიანის ყურისთვის აღქმულ ყველაზე მინიმალურ მუსიკალურ ინტერვალზე დაახლოებით ერთნახევარჯერ აღმატებული ინტერვალი! და რადგან ეს შვიდი ცენტი უკვე ადამიანის ყურისთვის საკმაოდ კარგად შესამჩნევია, 154 ცენტიანი ინტერვალი კარგავს ნეიტრალურობას და

ძირითადი კილო და მისი ახლო და შორეული მონათესავე კილო-ტონალობები *

აქვს მიხრილობა დიდი ნახევარტონიანისკენ! აი დიდებული ესთეტიკა! მივიღეთ მინორი, რომელიც არ არის მკვეთრი, არამედ არის ძალიან ფაქიზი და მორბილებული! ე.ი. ჩვენ გვაქვს არა სუფთა ნახევარტონიანი, და არც დიდი ნახევარტონიანი, არამედ დიდ ნახევარტონიანისკენ მიხრილი ინტერვალი! რომლის ეს მიხრილობა ძლიერდება იმით, რომ ის არის მოქცეული ორი მთელტონიანისკენ მიხრილ ინტერვალებს შორის! ანუ შეიძლება ჩვენ ვთქვათ, რომ გვაქვს არა მკვეთრი მინორი, არამედ მინორული ელფერი და შეფერილობა და ასევე განსაკუთრებული მაჟორული შეფერილობა! იმდენად ახლოა ეს შეფერილობები ერთმანეთთან, რომ, ზოგჯერ კარგი სმენის პატრონებსაც კი, ზოგიერთ შემთხვევაში, უჭირთ ხოლმე ნოტებზე გადატანისას სწორი კილოს განსაზღვრა! განსაკუთრებით ნეიტრალურად ჟღერს ის ტერციები და სექსტები, რომლებიც წარმოსდგებიან მკირეტონიან ინტერვალების შემადგენელი ბგერებისაგან. ანუ ეს ეხება ტერციებს და სექსტებს, რომლებიც წარმოიქმნება ქართული ბგერათწყობის კილოს მეორე-მესამე და მეექვსე-მეშვიდე საფეხურების მონაწილეობისას (დაღმავალი წყობით). როდესაც ამ საფეხურებზე აღებული ტერციები და სექსტები ენაცვლებიან ერთმანეთს, მაშინ ვღებულობთ განსაკუთრებულად ნეიტრალურ ჟღერადობას. ხოლო, როცა ამ საფეხურებზე აწყობილი ტერციები და სექსტები ენაცვლება სხვა საფეხურებისაგან შედგენილ ტერციებს და სექსტებს, მაშინ მაჟორ-მინორული მიხრილობა არის ცხადი და აშკარა. არქულ ხალხურ სიმღერებში კარგად სჩანს ეს ესთეტიკა: მაგალითად, ქართლურ და ხევსურულ საქორწინო სიმღერებში არ არის მკვეთრი მაჟორულ-მხიარული განწყობა, არამედ არის უფრო ნეიტრალური მაჟორ-მინორულის ზღვარზე. კლასიკურ მუსიკაშიც ოპტიმისტური, სახალისო, საზეიმო მუსიკა არ იქმნება მხოლოდ მაჟორული ჟღერადობებისაგან, არამედ მაჟორულს ენაცვლება მინორულიც. ფილოსოფიურად ეს ნიშნავს იმას რომ ზოგადად ადამიანის ცხოვრებაში მწუხარება და სიხარული განუყოფელია, ერთიანია და ერთმანეთს ენაცვლებიან.

მუსიკალური სისტემის მხრივ, მალხაზ ერქვანიძის

გამოკვლევა მთლიანად ემთხვევა ბუნებრივ მუსიკალურ დიატონიკურ სისტემას, რამეთუ აქ მოცემულია თითქმის ყველა ბუნებრივი ინტერვალი, ლიმა, აპატომა, კომა, დიესა და ა.შ. მუსიკალური წყობის მიკროდონზე გვაქვს ტეტრაქორდი, საშუალო დონეზე გვაქვს შვიდაფეხურიანი გამა და სისტემის დონეზე გვაქვს რვა კილო სხვადასხვა მოდულაციებით. ანუ, აქ აღმოჩენილია მთელი მუსიკალური სისტემა გლობალურად, რომელიც მოიცავს ზემოდან ქვემოთ დაღმავალ მიმართულებას, კილოურ აზროვნებას მრავალხმიანობაში, თავისი საფეხურებრივი ფუნქციებით და მოდულაციის წესრიგით. სისტემის საყრდენს წარმოადგენს ორი სიმეტრიული კილო, ისევე როგორც ეს არის ძველ ბერძნულში და ტემპერირებულ დიატონიკურ სისტემაში. ამგვარად, სისტემაში თითოეულ სიმეტრიულ, ანუ ერთნაირი ტეტრაქორდებისაგან შემდგარ შერწყმულ კილოს აქვს კვარტიტ ქვემოთ ან კვინტიტ ზემოთ თავისი შესაბამისი გაყოფილი კილო. **ეს არის სისტემის მთავარი ნიშანი. ქართულ სისტემაში კილოს განსაზღვრა ხდება ზედა ხმის მიხედვით და არა ბანის მეშვეობით.**

ვეშაპიძის და წერეთლის ნაშრომი კი არ ემთხვევა არც ბუნებრივ და არც დიატონიკურ მუსიკალურ სისტემას. რამეთუ ბუნებრივი წყობის მუსიკალურ სისტემაში არ არსებობს თანაბარდამორებულიობა, როგორც მუსიკალური სისტემის შემქმნელი. თანაბარდამორებულიობა ბუნებრივ წყობაში შეიძლება იყოს მხოლოდ რაღაც მექანიკური პლასტი, რომელიც არ არის სისტემური. ბუნებრივ წყობაში სისტემის წარმომქმნელი მხოლოდ არათანაბარდამორებული მუსიკალური ქსოვილია მიკრო დონეზეც (ტრიქორდი, ტეტრაქორდი, ოქტაქორდი, პენტატონიკა და გეკსაქორდი) და საშუალო დონეზეც ანუ კილოს დონეზეც. ხელოვნურ, ანუ ტემპერირებულ დიატონიკაში სისტემის წარმომქმნელი მიკროდონეც არათანაბარდამორებულია. სისტემის წარმომქმნის საშუალო დონეზე, ანუ გამის ან კილოს დონეზეც, აქაც რა თქმა უნდა, არათანაბარდამორებულიობა გვაქვს, ოღონდ არასისტემურად, როგორც რაიმე პლასტი და ფერი აქ შეიძლება გვქონდეს მიკროდონეზე ქრომატიული ან ენჰარმონიული ტრიქორ-

დი, ტეტრაქორდი, პენტაქორდი; საშუალო დონეზე კი ქრომატიული ან ენჰარმონიული გამა. ერთადერთი თანაბარდამორებული სისტემა არის ქრომატიული სისტემა, ანუ დოდეკაფონია. მამასადამე, თანაბარდამორებულიება, როგორც სისტემის შემქმნელი წარმონაქმნი არც ბუნებრივ, არც პითაგორას და არც ტემპერირებულ დიატონიკაში არ არსებობს. თუ ხელოვნური სისტემაა, მაშინ ან არის მაჟორ-მინორული სისტემა, რომელიც არათანაბრად დამორებულია, ან დოდეკაფონია, რომელიც მხოლოდ XX საუკუნეში გაჩნდა. თანაბარდამორებულიება ვერ წარმოქმნის ვერც მიზიდულობას, ვერც კილოებს, ვერც მაჟორ-მინორულ მიხრილობებს, ვერც ტეტრაქორდებს, ვერც შვიდსაფეხურიან გამებს, არც დასაწყისი ექნება, არც ბოლო და არ ექნება ფუნქციონალობა, ანუ საფეხურების რიგითობა და მათ შორის ურთიერთმიზიდულობა. საბოლოო ჯამში ფართო, გლობალური გაგებით, ყველანაირი დოდეკაფონიამდელი მუსიკა: კლასიკური, ინდური, ჩინური სპარსული, თურქული და დანარჩენებიც დიატონიკურ სისტემას განეკუთვნებიან. ანუ, მალხაზ ერქვანიძის ნაშრომი წარმოადგენს სწორადგაკვლეული გზის შედეგად მიღებულ კარგ შედეგს. ეს არის ჩვეულებრივი მუსიკოდნობითი ანალიზი მთელი მუსიკალური სისტემისა, ტეტრაქორდების და კილოური მოწყობისა, მრავალბმინაობაში კილოური აზროვნებისა, მოდულაციებისა, ინტერვალური დამოკიდებულებებისა და ფუნქციონალობისა, უნიკალური მუსიკალური სახისმეტყველებისა და ესთეტიკისა. ამასთან, ეს ანალიზი ყველაფერში ეყრდნობა ელემენტარული მუსიკალური თეორიის საფუძვლებს. ქართულ მუსიკალურ სისტემაში ბუნებრივი წყობის მთავარი ნიშანი ბუნებრივი წყობის აპატომასა და ლიმას შორის სხვაობაა. ანუ ბუნებრივი წყობის კომბინაცივა, რაც მალხაზის მიერ გამოთვლილი ტეტრაქორდის დიდ და პატარა ინტერვალებს შორის. დაახლოებით 19-20 ცენტანი სხვაობა ინტერვალებს შორის არ აუქმებს ბუნებრივ წყობაში დიდის და პატარის ცნებას: დიდი ნახევარტონიანი აპატომაა, პატარა ნახევარტონიანი კი ლიმაა. ამის შესაბამისადაც ჩვენ შეიძლება ვთქვათ, რომ ქართულში დიდი მთელტონიანი – 173

ცენტანი ინტერვალაია და პატარა მთელტონიანი – 154 ცენტანი ინტერვალაია. ამასთან, 154 ცენტანი ინტერვალის განხილვისას გვხვდება მეტად საინტერესო ფაქტი: ცალკე აღებული ეს ინტერვალაია ჟღერს ნეიტრალურად, მაგრამ მაინც აქვს უფრო დიდი სეკუნდისკენ მიხრა. იმიტომ რომ ის წმიდა ნახევარ ტონთან 102 ცენტთან და წმიდა მთელ ტონთან 204 ცენტთან დამორებულია ერთის მხრივ, თითქმის თანაბარი მანძილით, მაგრამ მეორეს მხრივ, ის ნახევარ ტონთან 2 ცენტით უფრო მეტი მანძილითაა დამორებული (52ც-ით)ვიდრე მთელ ტონთან (50ც-ით). ანუ მთელ ტონთან უფრო ახლოსაა, რის გამოც ის შედის მთელტონიან ჟღერადობებში და ცალკე აღებული გვესმის, როგორც საშუალო მთელსა და ნახევარტონს შორის – მთელი ტონისკენ მიხრილობით. მეორეს მხრივ, როგორც ეს ზევით ვნახეთ, თუკი ავიღებთ დიდ ნახევარტონიანს ანუ აპატომას 111 ცენტს და მთელ ტონს 204 ცენტს, ის უფრო ახლოა არა მთელ ტონთან (სხვაობა 50ც.), არამედ დიდ ნახევარტონთან (სხვაობა 43ც.) და ქართულში ის არის მცირე თითქმის 20 ცენტით, ვიდრე დიდი მთელტონიანი (ანუ 173 ცენტანი). როდესაც მას ორი დიდი მთელტონიანი შემოეწყობა, მისი ეს პატარაობა და დიდი ნახევარტონიანისკენ მიხრილობა მძაფრდება, რის შედეგად კონტექსტურად ნახევარი ტონისკენ მიხრილი ჟღერადობა გამოდის. აი, ანტინომიის შესანიშნავი მაგალითი! როდესაც ერთდროულად ორი ურთიერთსანინააღმდეგო რამ არის მართალი! 154 ცენტანი ინტერვალაია ცალკე ისმის როგორც მთელი ტონი და კონტექსტში კი როგორც ნახევარი ტონი. ანტინომიურობა ფენომენოლოგიას არ ეწინააღმდეგება, რამეთუ ეს ერთი ინტერვალაია ნამდვილად მთელ ტონად ისმის ერთ მიმართებაში, ცალკე აღებული და არის მცირე მთელტონიანის არეალში. ხოლო ნამდვილად ნახევარ ტონად ისმის მეორე მიმართებაში და სხვა ინტერვალებთან კონტექსტში და არის დიდი ნახევარტონიანის არეალში. რადგან ანტინომიურობა არის მართლმადიდებლური სარწმუნოების ერთ-ერთი უმთავრესი ნიშან-თვისება. გამოდის რომ ქართული მუსიკალურ სისტემა მართლმადიდებლური სარწმუნოების ნაყო-

ფია, რამეთუ მას ანტონომიის ბეჭედი აზის.

რაც შეეხება ლევან ვეშაპიძის და ზაალ წერეთლის ნაშრომს; ეს ნაშრომი ვერ წარმოაჩენს ვერანაირ მუსიკალური სისტემის ანალიზს, ძალიან შორს დგას ელემენტარული მუსიკალური თეორიის საფუძვლები-საგან, არასწორად განმარტავს ჟღერადობის კონტექსტუალობას და ვერ წვდება ანტიონომიურობას.

თავი V. ქართული გალობის ანალოგიები ბერძნულ, რომაულ და რუსულ გალობასთან.

ქართული გალობის არაერთ მუსიკალურ მონაკვეთს აქვს ანალოგიები ბერძნულთან და გრიგორიანულ — რომაულ გალობასთან, რისი შედარებითი ანალიზიც წარმოდგენილი აქვს მალხაზ ერქვანიძეს (სადისერტაციო ნაშრ. 2015). მაგალითად, ქართული და ბერძნული სულთა თანა და გრიგორიანულ — რომაული დიფ-ირე ერთი და იგივე სეკვენციური მელოდიაა. ბერძნულშიც რუსულშიც და ქართულშიც შობის ტროპარი არის მეოთხე ხმაზე განწყობილი. ბერძნულშიც, ქართულშიც და რუსულშიც, მეოთხე ხმის ნიშანი არის მცირე ტერციაზე ჩამოსვლა ენ. გარეთაქტით. ბერდიაკონი დიონისიოს ფირფირისის მიერ ნაგალობები ფსალმუნების გალობის დამამთავრებელი ალილუიები იგივე მელოდიაა რაც, მაგალითად, საბავშვო კილოს ქერუბინთას დამამთავრებელ მუხლებშია გადმოცემული.

ძირითადად კი საგალობლებში ემთხვევა ხოლმე საწყისი და დამამთავრებელი მუხლები. აქაც იგივე მართლმადიდებლური ხერხებია, რაც ხატწერაში: აუცილებელი არ არის ერთი ხატი ზედმინევენითი სიზუსტით იმეორებდეს მეორეს; თუ ერთი ხატი, ისე ძალიან არ გავდეს პირველხატებასო, ის მაინც ხატიაო — ამბობენ მე-7 მსოფლიო კრების წმიდა მამები. გალობაშიც არ არის საჭირო, რომ ქართული გალობა მაინცდამაინც ზუსტად იგივეს იმეორებდეს, რასაც ბერძნული, მაგრამ მათ უნდა ჰქონდეთ საერთო ზოგადი მსგავსება, ისევე როგორც ხატწერაში. სამწუხაროდ, ლევან ვეშაპიძეს და ზაალ წერეთელს ეს ანალოგიები ვერ მოჰყავთ.

ზოგადად კი თანაბარდამორებული ნწყობის თეორია ეწინააღმდეგება სამყაროს მონწყობილობის და მოქმე-

დების პრინციპს, რამეთუ სამყარო მოდის მოქმედებაში განსხვავებული კომპონენტების ურთიერთმისწრაფებით და მიზიდულობით. ერთნაირი კომპონენტები რომ იყოს, მაშინ სამყარო შეწყვეტს არსებობას (უარყოფითი მუხტის მქონე ბირთვის ელემენტები მიიზიდავენ დადებითი მუხტის მქონე ბირთვის ელემენტებს და პირიქით.). ასევე მუსიკა შეწყვეტს არსებობას, თუკი მხოლოდ ერთნაირად დამორებული ბგერები გვექნება სახეზე. მხოლოდ არათანაბრადამორებულობა ქმნის მუსიკალურ სისტემებში ბგერების და საფეხურების ურთიერთმიზიდულობას, მაჟორ-მინორულ შეპირისპირებას და აქედან გამომდინარე მუსიკალურ სემანტიკას, სახეებს, განწყობებს, ხოლო თანაბარდამორებული კი ამას ვერ ქმნის.

თავი VI. საიდან მოვიდა სამხმინაობა და ასეთი მაღალი მჭვრეტელობა ქართველებში.

წმიდა მამათა სწავლებით ადამიანი მჭვრეტელობამდე ანუ თეორიულ გონიერებამდე მიდის პრაქტიკით. ზნეობრივი-პრაქტიკული ცხოვრებიდან ადამიანი გადადის საგანთა ბუნებრივ ჭვრეტამდე და იქიდან კი საიდუმლო ღვთისმეტყველებამდე. წმიდა მამები წმ. მაქსიმე აღმსარებელი, ნეტარი ავგუსტინე და სხვანი სამი ანგელოზის გამოცხადებას წმ. აბრაამ მამათავრთან ასე კაცთმოყვარეობიდან მივიდა მთელი ადამიანური ბუნების ლოგოსის ერთიან ჭვრეტამდე ისე, რომ ის უკვე აღარ უყურებდა ადამიანთა შორის განსხვავებებს — იყვნენ ისინი ცოდვილები თუ მართლები, უფროსები თუ უმცროსები, მეფეები თუ მონები. მასში გაუქმდა ადამიანთა განმყოფელი თვისებების ხედვა და დაისადგურა საერთო, მთლიანმა ხედვამ. ხოლო ამ ხედვიდან კი ის მიეახლა საიდუმლო ღვთისმეტყველებას და წმიდა სამების ჭვრეტამდე მივიდა, რამეთუ სამს მიმართა როგორც ერთს. აი, ასეთ უმაღლეს ჭვრეტამდე პრაქტიკით მისვლის მაგალითებია წმ. იოანე ღვთისმეტყველი, რომელმაც არ იცოდა წერა-კითხვა და მისი მონაფე წმ. პროხორე წერდა მისი კარნახით ყველაფერს. ასევე წმ. მარიამ ეგვიპტელი რომელსაც არანაირი განათლება

არ ჰქონდა, მაგრამ უდიდესი პრატიკული ცხოვრების გამო ისეთ ჯგუფში შევიდა რომ მთელი წმიდა წერილი იცოდა. ასევე წმ. სპირიდონ ტრიმიფუნტელიც უბრალო მწყემსი იყო და არ ჰქონდა განათლება, მაგრამ წმიდა სამების უმაღლესი ჯგუფი გადმოსცა პირველ მსოფლიო კრებაზე (მაქსიმე აღმსარებელი. 1993 :140).

იგივეაირად მოხდა ქართველებშიც. როგორც ჩანს, ქართველები წარმატებულად სტუმართმოყვარეობასა და კაცთმოყვარეობაში და რადგან ჰქონდათ ბუნებრივი მისიკალური ნიჭი, ამ ნიჭში სული წმიდის მიერ მიეახლნენ იმას, რომ ისინი აღარ უყურებდნენ განსხვავებას ადამიანის სამ ტემბრს – ტენორს, ბარიტონსა და ბანს შორის, არამედ აღიქვამდნენ ამ სამივეს ერთიანად. ანუ ადამიანურ ტემბრთა მთელ სისავსეს აღიქვამდნენ მთლიანობაში, თანაბრად უნაწილებდნენ რა სამივეს მელოდიას, ხოლო აქედან კი მივიდნენ იქამდე, რომ სამ ხმას ხედავდნენ როგორც ერთს და მივიდნენ წმიდა სა-

მების ჯგუფამდე მუსიკის მხრივ.

დასკვნა

საბოლოო ჯამში შედარება გვიჩვენებს, რომ მალხაზ ერქვანიძის ნაშრომი, ყველა საკითხში დაემთხვა საერთო ზოგად-მუსიკალურ, თუ ზოგად-საეკლესიო სიმბოლური ღვთისმეტყველების დებულებებს. ლევან კეჭეზიძის და ზაალ წერეთლის ნაშრომი კი, სამწუხაროდ არც ერთ საკითხში არ ემთხვევა არც ზოგად-მუსიკალურ და არც ზოგად-საეკლესიო სწავლებებს.

სიყვარულითა და პატივისცემით
 შიო-მღვიმის მონასტრის მორჩილი
 გურამ გავომიძე

დამონებული ლიტერატურა

„ახალი აღთქემაი“ წმ. გიორგი მთაწმინდელის რედაქციის კრიტიკულად დადგენილი ტექსტის პირველი სრული გამოცემა. თბილისი 1994 წელი. გვ. 211.

Творения иже во святых отца нашего Василия Великаго, Архиепископа Кесарии Каппадокийския. Ч. 1. — Москва, 1891. — С. 149;

Евфи мий Зигабе н Псалтирь, Киев 1898; с. 2.

«Азбука веры». Православная библиотека блаженный Феофилакт Болгарский Толкование на Евангелие от Иоанна Глава 19 Ин.19:20.

Максим Исповедник, преп. творения. / Пер. и комментарии А. И. Сидорова. - Мартис, 1993, с.140- 141; Википедия. Интервал (музыка), Диатоника, Чистый строй.

Auditory Perception CH. Plach in the Handbook of Cognition. ed by K. lamberts R. Goldstone Sage. London 2005, pp. 71-105.

შენიშვნა: სანოტო მაგალითები მოხმობილია მალხაზ ერქვანიძის სოლფეჯიო-ჰარმონიის სახელმძღვანელოდან, რომელიც არ არის გამოცემული (ხელნაწერი. იხ. საქ. ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების სახემწ. მუზეუმში. №ე-04), მაგრამ უკვე მრავალი წელია დანერგილია მისივე სახელოსნოში და არაჩვეულებრივად დადებითი შედეგები მოაქვს.

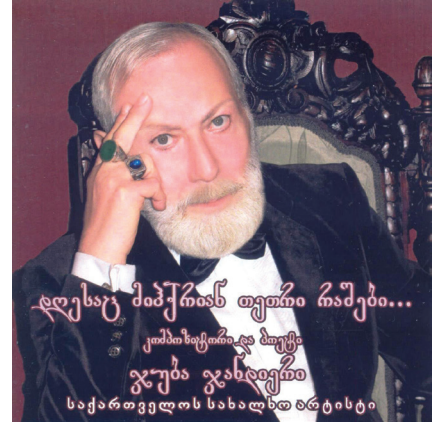
„თეთრი რაში არ დაიდგამს უნდავირს“...

კომპოზიტორი ჯუბა ჯანდიერი

მზია ჯაფარიძე

1988 წელი... ეროვნული მოძრაობა... მთელი საქართველო მრავალსაუკუნოვანი, ორი საუკუნის განმავლობაში უჩუმარი ნატვრით — „საქართველოს დამოუკიდებლობის“ იდეით ერთმუშტად შეკრული... მტრის მოსალოდნელი შემოტევის წინაშე შეუპოვარი... მღელვარე მიტინგები დამოუკიდებლობისათვის და... მერაბ სეფაშვილის გულიდან ამოხეთქილი სიმღერა — „თეთრი რაში არ დაიდგამს უნდავირს“... ვისმენდით და ძვერდა არა ჩემი, შენი, იმისი, არამედ მთელი საქართველოს გული... ძვერდა და გვეჯეროდა, გვწამდა, რომ ჩვენ ამას შევძლებდით — „თეთრი რაში არ დაიდგამდა უნდავირს“...

ბევრმა არც კი იცოდა და, შესაძლოა, დღესაც ბევრმა არ იცის ვინ იყო სიმღერის ავტორი, მას კი — ჯუმ-

ჯუმბარ (ჯუბა) ჯანდიერი

უფლის გამოსხაფავა (სა, ზათი), 2000.

ბერ (ჯუბა) ჯანდიერს, ჯერ კიდევ როდის, 1975 წელს უგრძენია და დაუნერია სიმღერა, სიმღერა, რომელმაც 80-90-იან წლებში ჰიმნივით გაიყდერა..., ტელევიზიონადიოში, ძველი თბილისის ეზო-კარსა, სახლებსა თუ მანქანაში გაისმოდა... ამბობენ, ხელოვანს პროფეტულობა, წინასწარგრძობა ახსიათებსო, ალბათ ასეცაა...

„საჭირო დროს და საჭირო ადგილას“, არის ასეთი გამოთქმა და ეს სიმღერა სწორედ საჭირო დროს და

საჭირო ადგილას აღმოჩნდა... არ ვიცი, ახალი თაობა დღეს რა ემოციით ისმენს ამ სიმღერას, ეს ხომ აღარაა ქვეყნის დამოუკიდებლობის ნატვრაში გაზრდილი თაობა. ეს უკვე თავისუფლებაში დაბადებული და გაზრდილი თაობაა... ემოცია, ცხადია, აქვთ, მაგრამ არა მგონია ისეთი, როგორც ჩვენ გვქონდა გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს და 90-იან წლებში. არა მგონია მერაბ სეფაშვილმაც დღეს ისე იმღეროს ეს სიმღერა, როგორც იმ წლებში მღეროდა — სიმღერაში შემსრულებელი ხომ იმას ჩააქსოვს, რაც მას „შიგნიდან გადმოსდინდების“ იმწამს და იმწუთას უღელვებს სულსა და გულს... ასე მგონია, თითქოს სადღაც ჩაიკარგა ის ტკივილი, ის ემოცია, ის იმედი, რაც ამ სიმღერის შესრულების, მოსმენის დროს გვქონდა. დღეს, თითქოს, გავითოვაცდით, ერთ გულად აღარ ძვერს საქართველოს გული და, სამწუხაროდ, მას მერე ვერა და ვეღარ გავერთიანდით...

უმძიმეს 1990-იან წლებში, როდესაც სისხლიანი 9 აპრილი გამოვლილი გვქონდა, როდესაც აფხაზეთი და სამაჩაბლო „მოძმე რუსეთმა“ კვლავ, და უკვე მერამდენედ, სისხლში ჩაახრჩო, ძმა-ძმას დაუბრისპირა, საქართველოს სხეულს მოკვეთა, გაასხვისა, ჯუბა ჯანდიერი კვლავ თავისუფლებისა და იმედის ჰიმნს წერს — სიმღერას საკუთარ ლექსზე — „ისევ მიპქრის თეთრი რაში“. ეს სიმღერაც ასევე აიტაცა ქართულმა საზოგადოებამ,

უკვე გახლეჩილმა და გათითოკაცებულმა, მაგრამ მაინც, ყველა თავის წილ თავისუფლებას ამ სიმღერაშიც მაინც პოულობდა.

დღეს უკვე სხვა რეალობაა, და, ბუნებრივია, სხვა ემოციას მიუტანს მსმენელს მომღერალ-ინტერპრეტორი — უფრო განზოგადებულს, უფრო საზოგადოს, კაცობრიობისა და ყველა ერისათვის მარადიულს — თავისუფლების იდეას, რომლითაც გაჟღენთილია ჯუბა ჯანდიერის სიმღერები, იდეას, რომელიც საუკუნეები უტარებია სიმღერის ავტორის წარჩინებული ჯანდიერების გვარს, ხოლო ათწლეულები კი მის რჩეულ წარმომადგენელს — ჯუმბერ (ჯუბა) ჯანდიერს — კომპოზიტორს, მხატვარს, პოეტს, პროფესიონალ მსახიობს, სახალხო არტისტს, გალაკტიონ ტაბიძის პრემიის ლაურეატს, „ღირსების“ ორდენის კავალერს, მეცნიერებისა და კულტურის აკადემიის „ფაზისის“ აკადემიკოსს,

ჯუბა ჯანდიერი. სხვა ქალი (სილო, გათი), 2001.

ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწეს, საქართველოს კომპოზიტორთა, მწერალთა, მხატვართა, თეატრალურ-კინო მოღვაწეთა კავშირების წევრს.

ძნელია ერთ წერილში მიმოიხილო ბ-ნი ჯუბა ჯანდიერის მრავალფეროვანი და მრავალწახნაგოვანი შემოქმედება: 90-მდე თეატრალური როლი კ. მარჯანიშვილის, მოზარდ-მაყურებელთა, ქ. სოხუმის კ. გამსა-

ხურდიას სახ. სახელმწიფო თეატრებში; მრავალი ფერწერული ტილო და გრაფიკული ნახატი — პეიზაჟები, პორტრეტები, ნატურმორტები; მასვე ეკუთვნის მრავალი გრამ-ფირფიტისა და წიგნის მხატვრობა და დიზაინი; არაერთი პერსონალური გამოფენა — თბილისში, მოსკოვში, კიევში, სანქტ-პეტერბურგში, კიოლნში, ბონში, პარიზსა და სხვ., მისი ნამუშევრები დაკულია „ტრეტიაკოვისა“ და სხვა სახელოვნებო გალერეებში, ფონდებში, აგერეთვე მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის კერძო კოლექციებში. ამასთანავე, ჯუმბერ ჯანდიერი როგორც მუსიკალური, ისე მხატვართა კონკურსების მრავალგზის

ალაშოია ავაში და ევა (სა, გათი), 2000.

გამარჯვებულია.

2013 წელს, კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მხარდაჭერით, გამოიყვანა კიდეც ჯუმბერ (ჯუბა) ჯანდიერისა და მისი ვაჟიშვილის, პროფესიონალ მხატვარ ფარჯი ჯანდიერის ერთობლივი სქელტანინანი, შთამბეჭდავი ალბომი (ფერწერა. გრაფიკა). ალბომში კარგად ჩანს კომპოზიტორის ინტერესთა ფართო სპექ-

ტრი, განსწავლულობა, სხვადასხვა ეპოქის ფერწერული სკოლების, მიმართულებების კარგი ცოდნა. მისი ტილოები ხასიათდება სტილური მრავალფეროვნებით, სხვადასხვა ტექნიკის ოსტატური ფლობით, მდიდარი პალიტრით, ფორმათა მრავალსახეობითა და თემატიკის მრავალფეროვნებით: „სპარსული მოტივები“, რელიგიური, მითოლოგიური, ყოფითი თემები... პორტრეტებს – პეიზაჟები ცვლის, აღმოსავლურ მოტივებს –

ჯუბა ჯანდიერი. პეიზაჟი იმპრესიონისტული განყოფილებით (სილი, გათი), 1987.

რელიგიურ თემებზე შექმნილი კომპოზიციები, ნატურ-მორტები და სხვ.

ჯუბა ჯანდიერს გამოცემული აქვს 4 პოეტური კრებული – „ლირიკა“, „ბედი ავბედი ხელოვანისა“, „ცხოვრება გრძელდება, მესტრო“, „მსახიობის ბედი“. მის პოეზიაში შეხვდებით როგორც ლირიკულ, ისე იმედით დატვირთულ, შემართებითა და ბრძოლის ჟინით გაჟღერებულ ფურცლებს. აღსანიშნავია, რომ მის პოეზიაში მრავალი სასიმღერო ლექსია, რაც, კარგად ვიცით, რომ ყველა პოეტის კალამს არ ხელუნიფება, რამეთუ „სასიმღერო ლექსი“ სპეციფიკა განსხვავებულია, თუმცა ჯუბა ჯანდიერისთვის, როგორც კომპოზიტორისათვის, სასიმღერო ლექსი ხომ ორგანულია – მან კარგად იცის როგორი რითმა, რიტმი, სალექსო ზომა, მეტრი, მახვილები, მისამღერი და სხვა მახასიათებლები ესაჭიროება სასიმღერო ლექსს, რათა მუსიკაში გაჟღერდეს. ამდენად, გასაკვირი არაა, რომ ჯუბა ჯანდიერს არაერთი სიმღერა სწორედ საკუთარ ლექსებზე აქვს შექმნილი.

მეორე მხრივ, ჯუბა ჯანდიერს, პოეზიის კარგ მკოდნეს, ცხადია, განსაკუთრებით იზიდავს გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედება – ის ერთი პირველთაგანია, ვისი შთავგონების წყაროდ სწორედ გალაკტიონის გენიალური პოეტური სამყარო იქცა. ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 60-იან წლებში კომპოზიტორმა შექმნა სიმღერა „მზეო თიბათვისა“, მაშინათვე ჰიტად რომ იქცა. ცხადია, ურთულესია შეეხო გალაკტიონის აბსრაგირებული სახეებით, ქვეტექსტებით, მინიშნებებითა და განწყობების უმდიდრესი გამით აღსავსე პოეზიას, პოეზიას, რომელიც თავადაა მუსიკა – თავისი მინიატიურული ფორმებითა თუ სიმფონიური აზროვნებისათვის დამახასიათებელი დიალექტიკით. სიტყვისა და მუსიკის ურთიერთმიმართების საკითხი ხომ ერთ-ერთი კარდინალური და უმნიშვნელოვანესია მუსიკალურ-სააზროვნო პროცესში, ურთულესია მიაგნო პოეტური სიტყვის ადეკვატურ მუსიკალურ ასახვას. ამიტომაც, რომ მუსიკალურ ლიტერატურაში არცთუ ბევრია პოეტური ტექსტისა და მუსიკალური ტექსტის კონგენიალური თანხვედრა, თუნდაც მიახლოებაც კი, მით უფრო, თუკი ისეთ პოეტურ შედეგებზეა საუბარი, როგორც გალაკტიონის პოეზიაა. როდესაც კომპოზიტორი პოეტურ შედეგებს კიდებს ხელს, მას პროფესიონალიზმთან ერთად ესაჭიროება თავდაჯერება, ფაქიზი შემოქმედებითი ალლო, პოეზიის არა მხოლოდ ცოდნა, არამედ დიდი სიყვარული და, რაც მთავარია, პოეტური სული. ამ შემთხვევაში კომპოზიტორ ჯუბა ჯანდიერის მცდელობა წარმატებული აღმოჩნდა, როგორც საზოგადოების ფართო ფენებმა, ისე გალაკტიონის პოეზიის კარგად მკოდნე საზოგადოებამ არამცთუ მიიღო, კომპოზიტორს მწერალთა კავშირმა გალაკტიონის სახლობის პრემია მიანიჭა აუდიო და კომპაქტ ალბომებისათვის გალაკტიონის ლექსებზე: „ვით სამრეკლო ცის უდაბნოში“, „ქებათა ქება ნიკრონმინდას“, და უფრო მეტიც, რუსთაველის პრემიაზეც წარადგინა.

გალაკტიონის პოეზიასთან პირველივე შეხების წარმატებამ ავტორს უბიძგა შეექმნა არაერთი, სიმღერა, ბალადა, რომანსი თუ ვოკალური ციკლი გალაკტიონის ლექსებზე: „ვით სამრეკლო ცის უდაბნოში“, „ქებათა ქება ნიკრონმინდას“, „მზეო თიბათვისა“, „იისფერი თოვლი“, „მერი“, „რომელი საათია“, „უსიყვარულოდ“, „მთანმინდის მთვარე“, „ქარი ქრის“ და სხვ. შემდგომ, თითოეული

მათგანი დამკვიდრდა როგორც საესტრადო, ისე საოპერო მომღერალთა რეპერტუარში.

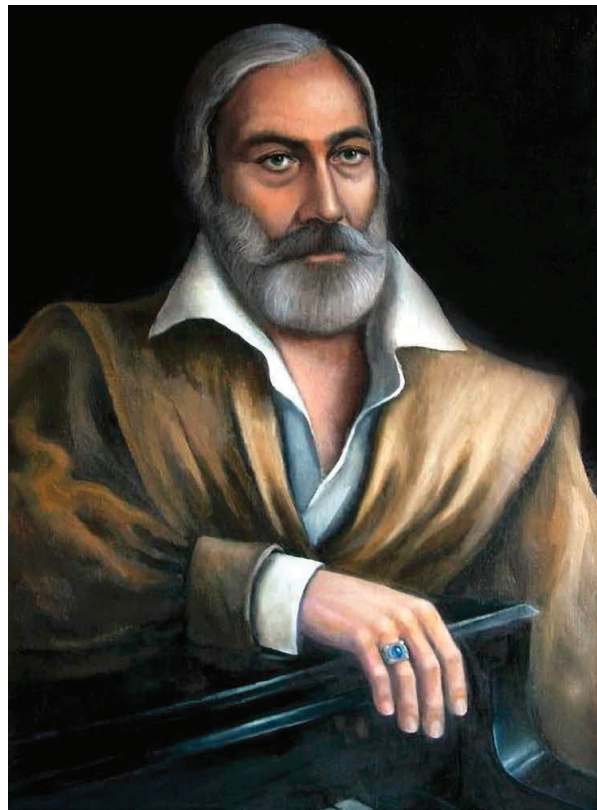
კომპოზიტორი არ კმაყოფილდება პოპულარული, საესტრადო ჟანრით და მრავალი სიმღერა-ბალადის

ჯაჯა ჯანდავი. რუსლანა (ბავალის ოპერაში), ტილო, გათი, 1980.

ორ ვერსიას ქმნის – ერთი საესტრადო, მეორე კი კლასიკურ ჟანრში ინტერპრეტირებული, სიმფონიური ორკესტრითა და გუნდით თანხლებული. ჯუბა ჯანდავის სიმღერებს მღერიან ქართული, რუსული და ევროპული ესტრადის ისეთი ვარსკვლავები, როგორებიც არიან: ნანი ბრეგვაძე, ვახტანგ კიკაბიძე, ეკა მამალაძე, ლილი გველია, ვენერა მაისურაძე, მანანა მენაბდე, მერაბ სეფაშვილი, ცნობილი ფრანგი მომღერალი, მეორე ედიტ პიაფად წოდებული მირეი მატეი, მარია გილსი, რუსული ესტრადის აღიარებული ვარსკვლავები: მუსლიმ მაგომაევი, ლევ ლეშჩენკო, მარია ლუკაჩი და სხვ.

მართალია, ჯუბა ჯანდავის საკომპოზიტორო შემოქმედებაში სასიმღერო ჟანრს ენიჭება უპირატესობა და ფართო საზოგადოებამ, ალბათ, არც იცის, რომ მის საკომპოზიტორო კალამს ეკუთვნის სხვა ჟანრის ნაწარმოებებიც: საფორტეპიანო პიესები, კანტატები, ორატორიები, თეატრალური და კინო მუსიკა. თუმცა მისთვის, როგორც ლირიკოსისათვის, ვოკალური მუსიკა მანცვა-

ჯაჯა ჯანდავი. მავის ოპერაში (ტილო, გათი), 1991.

მორჩეულ ადგილს იკავებს, უფრო მახლობელი და ორგანულია... მელოდიზმი, ლირიზმი, გულწრფელი ემოცია, ეროვნული, ბოლო პერიოდში კი რელიგიური მოტივებია წამყვანი მის შემოქმედებაში – პოეზიაში, ფერწერაში, მუსიკაში. მათ შორისაა ახლახანს, საკუთარ ლექსზე შექმნილი სიმღერა – „დღეს ილია საქართველოს ლოცავს“, რომელიც სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს, უნმინდსსა და უნეტარეს ილია II-ს მიუძღვნა.

მომავალ წელს ჯუბერ (ჯუბა) ჯანდავის 80 წელი უსრულდება. უხვი მონაგართა და ხალხის სიყვარულით ხვდება შემოქმედი საიუბილეო თარიღს. მას არ დაუკარგავს შინაგანი შემართება და თავისი ერთ-ერთი ბოლო სიმღერითა და ლექსით – „დღესაც მიპრიან თეთრი რაშები“ ხვდება თავის საიუბილეო თარიღს. უკვე XXI საუკუნეში, თითქოს ვოკალურ ტრილოგიად შეიკრა კომპოზიტორის სიმღერები თეთრ რაშზე – როგორც თავისუფლების, დაუმორჩილებლობისა და მარადიულ სრბოლაში, ძიებაში მყოფი შემოქმედის სიმბოლოზე.

8 სექტემბერს, ფინეთის ნაციონალურ ოპერაში შედგება ოპერის – „შემოდგომის სონატის“ მსოფლიო პრემიერა. ოპერა დაიწერა ინგმარ ბერგმანის ლეგენდარული ფილმის სიუჟეტის მიხედვით. მუსიკა ეკუთვნის კომპოზიტორ სებასტიან ფაგერლუნდს, რომელიც ფილმში გადმოცემული მრავალპლანიანი და რთული ოჯახური ურთიერთობების ისტორიამ მიიზიდა. ფილმის გმირის, პიანისტი ქალის შარლოტა ფაგერლუნდის პარტია კომპოზიტორმა სპეციალურად შვედი მეცო-სოპრანოსათვის, ანა სოფი ფონ ოტერისათვის დანერგა. ეს იქნება მსოფლიოში სახელგანთქმული საოპერო ვალრსკვლავის პირველი გამოსვლა ფინეთის ნაციონალური ოპერის სცენაზე.

ნიუ-იორკში გაიხსნა ფესტივალი „Mostly Mozart“. **ლინკოლნ-ცენტრის მოედანზე სადაც, სათაურის შესაბამისად,** ძირითადად ვენის კლასიკური სკოლის უდიდესი კომპოზიტორის ვოლფგანგ ამადეუს მოცარტის მუსიკა სრულდება. თუმცა მოცარტთან ერთად, შუალედებში, აქლერდება ფოლკლორული კომპოზიციები, სპირიტუელსები და ავანგარდული მუსიკაც. ასევე დასარტყამების კვარტეტი „So Percussion“ შესრულდებს ჯონ კეიჯის მუსიკას. ნიუ-იორკის ფესტივალი უკვე ნახევარ საუკუნეს ითვლის.

“BBC Proms”-ი ამ ზაფხულს თავის 90 წლის იუბილეს აღნიშნავს. როგორ ყოველთვის, ლონდონში კლასიკური მუსიკის ფესტივალი ელოდება უამრავ სტუმარს და ორკესტრებს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან. საინტერესოა, რომ პროგრამაში, საკმაოა კონცერტები, რომლებიც ასე თუ ისე დაკავშირებულნი არიან რუსული რევოლუციის 100 წლისთავთან. „ალბერტ-ჰოლი“ გარშემორტყმულია მიმე ბეტონის კონსტრუქციებით. ასეთი „მშენება“ „ალბერტ-ჰოლს“, მისი დაარსებიდან, 1871 წლიდან არ ახსოვს. პირველი სადამო გახსნა რუსმა-გერმანელმა პიანისტმა, მრავალი კონკურსის ლაურეატმა იგორ ლევიმ. მეორედღეს შოტლანდიის სიმფონიურმა ორკესტრმა შეასრულა მუსორგსკის „სურათების გამოფენიდან“ რაკელის ორკესტრობით. ასევე შესრულდა ლისტის „ჰამლეტი“ და სხვ.

საფრანგეთში, ავინონის ფესტივალზე წარმოდგენილი სპექტაკლი “Nightin White Satie” ეხებოდა ფრანგ კომპოზიტორსა და პიანისტს ერიკ სატის. სპექტაკლი სათაური აღებული იყო ვოკალური ანსამბლის “Moodie blues”-ის ერთ-ერთი ცნობილი სიმღერიდან, თუმცა ეს წმინდად იუმორიტული დამთხვევა, ერთადერთი ხუმრობაა, რომელის უფლებაც ავტორმა თავს მისცა ექ-

სცენტრულ სატისთან მიმართებაში. ერიკ სატი – XXს. I ნახევრის ევროპული მუსიკის რეფორმატორი ხომ ცნობილი იყო თავისი მხიარული ობიექტით...

მუსიკოსები სხვებზე მეტად ავადდებიან კუჭ-ნაწლავის სისტემის ავადმყოფობებით. ასეთი დასკვნა გამოაქვს ლონდონის იმპერიალ კოლეჯის სამედიცინო ფაკულტეტის ასპირანტს და ამასთანავე პიანისტს მარიანა კაპსტელაკს თავისი სამეცნიერო კვლევების შედეგად. გამოიკვლია რა სხვადასხვა პროფესიის 3000-ზე მეტი რესპონდენტი, მკვლევარმა დაასკვნა, რომ ძირითადი რისკ-ფაქტორი მუსიკოსებისათვის არის სცენაზე გამოსვლა, მღელვარება და სტრესი, დეპრესია და აგრეთვე შედეგისადმი გაძლიერებული მოთხოვნილებები.

ამერიკელმა კომპოზიტორმა გადაიფიქრა კლასიკური მუსიკის „დაკრძალვა“ და მაინც გადაწყვიტა დაესრულებინა ახალ ოპერაზე – „ოქროს დასავლეთის გოგონები“ – მუშაობა. ცოტა ხნის წინ კომპოზიტორი ეჭვობდა რომ ნაწარმოებს დაასრულებდა. ერთ-ერთ ინტერვიუში მან განაცხადა, რომ „აკადემიური მუსიკა სჭირდება მხოლოდ ადამიანთა მცირე ჯგუფს და ძალისხმევის შედეგები არ ჩანს“. ჯონ ადამსის ახალი ოპერა უკვე შეტანილია სან-ფრანცისკოს ოპერის მო-

მაგალი სეზონის პროგრამაში. პრემიერა 21 ნოემბერს შედგება.

სან-ფრანცისკოს ოპერამ მასობრივ სცენებში მონაწილეობისთვის მორიგი კასტინგი გამოაცხადა, მათ შორის ოპერებისათვის „ტურანდოტი“ და „ტრავიატა“. ამასთან, სცენაზე მუშაობის გამოცდილება არაა სავალდებულო, ისევე, როგორც მუსიკალური განათლება. თუმცა სპექტაკლში მონაწილეობისათვის ჰონორარებსაც არ უხდებიან. მაგალითისთვის, სიდნეის ოპერაში ვისაც სურვილი აქვს მონაწილეობა მიიღოს მასობრივ სცენებში, სცენაზე გამოსვლისათვის იქით უნდა გადაიხადოს თანხა.

ზალცბურგის კონსერვატორიის მოცარტეუმის ხელმძღვანელად ელიზაბეტ გუნტიარი დაინიშნა. ის არის პირველი ქალი, რომელიც ავსტრიის უძველესი მუსიკალური დანესებულების მმართველად დაინიშნა. ამასთან, საბჭომ ერთხმად დაუჭირა მხარი კანდიდატს. მოცარტეუმის ახალ რექტორს ერთ წელზე მეტხანს ექებდნენ. ეს ვაკანტური ადგილი გათავისუფლდა მას შემდეგ, რაც წინა ხელმძღვანელი, პროფესორი ზიგფრიდ მუზერი სკანდალით მოხსნეს დაკავებული თანამდებობიდან.

იტალიაში, ქ. ლუკაში, ანდრეა ბოჩელის კონცერტებზე ფილარმონიულ ორკესტრს მექანიკური დირიჟორი უდირიჟორებს. რობოტი „იუმი“-მ (YuMi) უკვე გაიარა გაკვეთილები კოლექტივის ხელმძღვანელთან და ისწავლა საჭირო მოძრაობები. საქველმოქმედო საღამო რობოტ-დირიჟორთან ერთად შედგება პიზაში, 12 სექტემბერს. რობოტ „იუმისთან“ და ანდრეა ბოჩელთან ერთად კონცერტში მონაწილეობას მიიღებს სოპრანო მარია ლუიჯია ბორსი. რობოტმა გაითავისა თუ არა სადირიჟორო სუნთქვა, მიმიკა და ა.შ. — უცნობია.

ცნობილ ბრიტანულ რეფერენდუმამდე, კომპოზიტორმა ჯეიმს მაკმილანმა დაწერა შესავალი „ევროპული რეკვიემისათვის“, ანუ მანამდე, ვიდრე ავტორი რეფერენდუმის შედეგებს გაიგებდა, რომელიც ენ. ბრეკსითით დამთავრდა. რეკვიემი პირველად შარშან ზაფხულში, ფესტივალზე შესრულდა. ახლა უკვე “BBC Proms”-ის კლასიკური მუსიკის ფესტივალზე, ერთ-ერთი კონცერტის თითქმის ნახევარი ამ ნაწარმოების პრემიერას დაეთმო. მონაწილეობდნენ „ბი-ბი-სის“ ეროვნული სიმფონიური ორკესტრი უელსიდან, „ბი-ბი-სი“-სა და “CBSO Chorus”-ის გაერთიანებული უზარმაზარი გუნდი, კონტრ-ტენორი — იესტინ დევისი,

ბარიტონი — ჟაკ იმბრაილო, ბანი — ალექსანდრ ვინოგრადოვი, ტენორი — საიმონ ო’ნილი, მეცოსოპრანო — სონი პრინი, სოპრანო — ერინ უოლიდა სხვ. ორკესტრს დირიჟორობდა მონვეული ჩინელი-ამერიკელი დირიჟორი ჩჟან სიანი. საინტერესოა, რომ ამავალდამოს, შესვენების შემდეგ შემდეგ შესრულდა ბეთჰოვენის მე-9 სიმფონია, რომლის ფინალი „ოდა სიხარულისა“ ევროპული კავშირის ერთგვარი ჰიმნია. ამ ორი ნაწარმოების ერთ საღამოზე გაყურებამ ერთგვარი გაუგებრობა გამოიწვია მსმენელში.

მაესტრო მიუნგ-ვუნ ჩუნგს მიზნად აქვს შექმნას ჩრდილოეთ და სამხრეთ კორეული გაერთიანებული ორკესტრი. ევროპაში მუშაობის მრავალი წლის შემდეგ, სამხრეთ-კორეული დირიჟორი ამ პროექტის განსახორციელებლად დაბრუნდა სამშობლოში. მაესტრო იმედოვნებს, რომ დაარწმუნებს ჩრდილოელი „მეზობლის“ ხელისუფალთ, რომ ამ პროექტში მონაწილეობა მიიღონ კორეის სახალხო-დემოკრატიული რესპუბლიკის მუსიკოსებმაც. ჯერჯერობით მისი გეგმა წარმოუდგენლად გამოიყურება, თუმცა მიუნგ-ვუნ ჩუნგი დანებებას არ აპირებს.

SUMMARY

THE DATE

Mzia Japaridze

Who Needs the Balanchivadze Memorial Museum?! (Meliton Balanchivadze - 155)

The article is dedicated to the representative and forefather of the brilliant dynasty, one of the founders of Georgian national composing school, classic, public figure, the author of the first specimen of the Georgian classical opera and Georgian romance – Meliton Balanchivadze. 2017 is the year of his 155th anniversary since his birth and 80 since his death. The article tells us about not only the creative left by this unique person, but also by

his famous descendants. These are his sons: Andria Balanchivadze, the classic of Georgian music, many-sided creator and George Balanchini (Giorgi Balanchivadze) – the creator and founder of the American Ballet!

The article also tells us about M. Balanchivadze's grandchildren and great grandchildren who are distinguished artists as well. Among them are musicians, some of them are artists and some are dancers. The author raises a question of founding The Balanchivadze Memorial Museum and considers that such museum will be one of the distinguished cultural centers of Georgian culture.

THE CREATIVE MEETINGS

Tamar Tsulukidze

The Meeting with Imeri Kavsadze

The article tells us about the meeting with the well-known opera singer Imeri Kavsadze at Z. Paliashvili Memorial Home-Museum.

Imeri Kavsadze is the successor of the famous singers' family. His ancestors were the great performers

of the Georgian folk songs. But I. Kavsadze was the first among them who carried out the fame of Georgian song abroad.

Imeri Kavsadze sang on the opera stage for 53 years and performed 60 parts (mainly the chief parts for the tenor). He sang on various stages – at Tbilisi, Gorki, Perm, Kutaisi, Krakow opera houses. At the meeting his colleagues and friends recalled the episodes from his creative life. They spoke about those cases, when the storm of applause of the listeners made the singer repeat the air.

GEORGIA AND THE WORLD

Alexi Shanidze

“... Love has built”.

(An Unforgettable Tbilisi Fortnight Firework of Japanese and Georgian Artists)

In 2017 since 27th March the conductor and violinist Giorgi Babuadze, who works in Japan, offered the listeners chamber-symphonic concert cycle consisting of 8 concerts. In the group of young artists 11 par-

ticipants, musician-performers were mainly Japanese. This event, in fact, turned into the festival of Japanese-Georgian musical art and was dedicated to the 25th anniversary of Georgian-Japanese diplomatic relations and cooperation with the Japanese Embassy in Georgia.

The participants of the concert were Tbilisi State Chamber Orchestra “Symphonieta of Georgia”, the pianists Yasuko Ukoni and Tomiko Inoue, the violinist Sandrine Cantoreggi, the Brass Band Quintet – Keiko Ueda (flute), Yasuko Yoshida (oboe), Hiroki Matsubara (clarinet), Yoshiko Mune (French Horn), Hajime Shuto (fagotto). The violoncellist Yutaka Hayashi and

the composer Shoichi Yabuta, the Rumanian violinist and conductor Ciprian Marinescu working in Italy, the Georgian viola player Zaza Gogua who also works in Japan visited Georgia with those abovementioned participants.

The arrival of Japanese musicians in Tbilisi was wholly financed by the Japanese Government.

The author reviews the concert cycles and concludes that “these 8 concerts, with their artistic level turned into a fortnight creative firework of one of the most gifted people living in the world”.

FAREWELL

Rusudan Kutateladze

To Jemal Beglarishvili's Memory

Recently, on 21st July 2017, a distinguished composer, the master of choir and a cappella music Jemal Beglarishvili passed away. The author of the article, his friend (they were on the same course at Tbilisi Conservatoire), underlines Jemal Beglarishvili's creative and personal worth and his merit in Georgian music.

“Jemal Beglarishvili passed away but he did not die, he is in another world because his choirs will make him alive many times” – writes the author of the article.

THE POINT OF VIEW

Alexander Mtsariashvili

“The Piano Trap and . . .”..

The Art Extracted from the Context

The author, the composer Alexander Mtsariashvili in his letter refers to the contemporary, XX-XI century

music problems, namely the problems existing in the Georgian composing creative work. He considers that “today music is composed on the basis of the second

SUMMARY

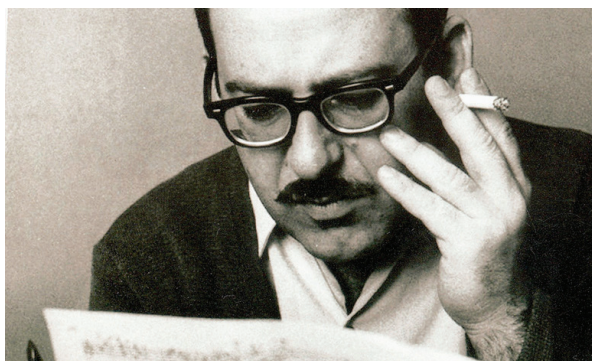
half of the XX century aesthetics and here the advantage is given to those composers, who are not XX century music pearls. The object of imitation is not “Passacaglia” by A. Webern, but “Bagatelles” not the creation of Liutoslavski but Penderetski while in the contemporary world there is quite different aesthetic – of Lera Auerbach, J.K. Adams, Shimanski and the others. The chance is done but I doubt that this is done either for artistic value or future perspective, it is more the way of justification of lack of talent”. The article also tells us about the problems in the musical field.

WITH THE CONTEMPORARY’S EYE

Anzor Erkomaishvili

Nodar Gabunia. Zuriko.

The researcher of Georgian folk songs, singer, choragus, public figure, the collector of Georgian folk songs

and chants, their recorder and recoder, the author of the songs, the person who has begun and carries out many national affairs, the laureate of many premium (among them are Alber Schvaitser and Shota Rustaveli’s premium) – Anzor Erkomaishvili recalls the famous representatives of composing school of Georgian famous music – Nodar Gabunia and brilliant representative of Georgian vocal school, lyrical-dramatic tenor, peoples’s artist Zurab Anjaparidze The most part of A. Erkomaishvili’s life is connected

with these people with whom he had both friendly and creative relations. We think that the portraits of contemporary creative workers seen with the eye of the great musician will be interesting for the listeners.

THE FOLKLORE

Giorgi Kraveishvili

The Jubilants Who Take Care of Lazuri Folk Music

This year is the jubilee year of Ilia and Lili Abdulishebi and Kazim Koiunji (Konjaria) who take great care of Lazuri music (The materials about Koiunji have been prepared by Magdalena Arsenidze). In Georgia they have almost no information about Lazuri music and those above-mentioned names. In Soviet Georgia they had no appreciation (e.g. no Olympiad etc. with a little exception). The same may be said about the attitude of Post-Soviet Georgia towards them. One can hardly find books or articles in Georgia about them. The article is dedicated to the merit of these persons in gathering and popularization of Georgian (Lazuri) music.

THE PAGE OF HISTORY

Nodar Khitarishvili

Vasil Tamarashvili

(The 60th Anniversary since his Death)

The author of the article recalls his grandfather Vasil Tamarashvili – the musician, inventor, the author of the first note printing machine and reconstructed Georgian folk instruments. He was the nephew of the famous Georgian historian and public figure, theologian, Prof. Mikheil Tamarashvili.

The article tells us about those difficulties with which V. Tamarashvili came across in introduction and realization his know-how. He was one of the first in the USSR (and not only) who made the note printing machine at the beginning of the XX century and tried to simplify and mechanize the

note printing. This machine was intended to print not only the notes but also the texts in 5 languages.

V. Tamarashvili's reconstructed Georgian folk instruments are kept in St. Petersburg Museum of Folk Instruments and carried in "The Atlas of USSR Folk Musical Instruments".

MY ABKHAZETI

Mzia Japaridze

The Example of Love and Devotion

"Abkhazian Center of Spiritualism and Culture" on the initiative of its leader, musicologist Svetlana Ketsba and with Lia Sekhniashvili's devoted support, since its foundation, takes an active part in Composer's Union

event "The Week of the Children and Teenagers" with the concert "Our Abkhazeti". This event was founded by the famous Georgian composer Mary Davitashvili in 1978.

The program of "Our Abkhazeti" implies showing

the musical performing achievements of the refugee children and some kind of an account at the end of the year. This time, the program of the "Our Abkhazeti" held on 4th June, 2017 aimed at the integration of refugee children from Abkhazeti with the pupils of Tbilisi and Akhaltsikhe music schools.

OPERA

Nino (Nunu) Meskhi

(The Material has been prepared by Tamar Meskhi-Modebadze)

Tamar Lapiashvili

Here is the article by Nino (Nunu) Meskhi printed in the magazine "The Soviet Art" (number 2). Our aim is using this article to remind the reader of the singer, lyrical-dramatic soprano Tamar Lapiashvili, who was the leading singer on the Georgian Opera stage and at the same time to mention with respect Mrs. Tamar's husband, the musician of the Opera Theater, oboist Dimitri Tatishvili, who heroically fell in the Great Patriotic War in 1942.

SUMMARY

CREATIVE TRANSFORMATIONS

Ushangi Londaridze

Art and Elevated Love

From 15 up to 20 February of 2017, at the exhibition held at the National Library of Georgia, the paintings by the young artist Alexi Pirtskhalaishvili and the violinist of the Tbilisi State Conservatoire, Prof. Rodam Jandieri were exhibited. The author of the article, Ushangi Londaridze the painter and

teacher who led the exhibition – reviews the exhibition and gives high appreciation to it.

At the end of the article the impressions of the society are given.

THE CONCERT LIFE

Alexi Shanidze

The Concert of Two Impressive Ladies

The article deals with the concert of the members of young ladies' international piano trio "Immersio" held in Tbilisi. These ladies intensively work in Vienna. They are: the Georgian pianist Mariam Vardzelashvili, Ukrainian violinist Vira Zhuk and Polish violoncellist Ana Maria Nemets who could not arrive in Tbilisi. That's why the concert was held by the duet - violinist Vira Zhuk and pianist Mariam Vardzelashvili. The concert was dedicated to the early passed friend, the Georgian pianist Eka Mgeladze's memory. The author remarks the high performing culture of the musicians and the original interpretation of the classical musical works.

THE REWARD

Giorgi Kraveishvili

The Reward of those who Take Care of Georgian Folklore and Charity Fund "Georgian Chant"

The article deals with the Charity Fund "Georgian Chant" and its events, the aim of which is preserving and popularizing Georgian folk song and chant. On 22nd May, 2017 the ceremony and concert of rewarding was held at Rustaveli Theatre.

The Fund rewarded successful and honored persons and ensembles in various nominations. The author considers that the rewarding of Lazi Lili Abdulishi,

who has done much for Lazian music is the special phenomenon as the most part of Lazeti is within the limits of Turkey and the only part of it belongs to Georgia. This was the first reward of Lazi Lili Abdulshi by the Fund.

SCIENTIFIC PAGE

Guram Gagoshidze

About Georgian Musical System and Sound - Laying Musical Relation System

The basis of Georgian traditional music has been the question of discussion in musicology for a long time.

The ethnomusicologists of old generation – Dimitri

ფილამონ ქობინას მიერ გამოცემული საგალობლების პირველი კრებულის კვანძი. 1895

Arakishvili, Shalva Aslanishvili considered the system of musical sound relation of Georgian music by the European criterion. The following generation began to speak about the difference between European and Georgian musical systems. Contemporary generation made the important steps and the aim of this article is to review and compare existing contemporary theories on this cardinal question. The author singles out two works referred to Georgian musical system and sound structure: the works by Malkhaz Erkvanidze and Levan Veshapidze – Zaal Tsereteli. The author prefers Malkhaz Erkvanidze's theory, which is the new word among the existing theories with the reference to Georgian traditional musical system.

THE PORTRAIT

Mzia Japaridze

“White Fast Horse Will Not Saddle” (The Composer Juba Jandieri)

The article refers to Jumber (Juba) Jandieri, composer, painter, poet, professional actor, Peoples' artist, GalaktionTabidze prize laureate, cavalier of the Order of Dignity, the academician of the Academy of Science and Culture “Pazisi”, the Honored Art Worker, the member of Composers', Writers', Artists' Theatre and Cinematography Union of Georgia. He will be 80 this year.

Juba Jandieri has played about 90 theatrical roles at K. Marjanishvili and Children's Theatres, at Sokhumi K. Gamsakhurdia State Theatre, he is the author of many

pictorial and graphic works, he is also the painter – designer of many gram-records and books; his personal exhibitions are in many countries: Russia, Germany, France, USA etc. His works are kept in “Tretiakov” and other art galleries, funds, also in the private collections of various countries of the world. His songs are performed both by Georgian and Russian Estrada stars etc. It is long since J. Jandieri's song creative work has deserved the love of Georgian nation.

A CD enclosed with the magazine contains a sound track for each feature. Since its format is insufficient for all the details: the titles of the pieces and features and performers, only the title of a musical piece and the page of the corresponding article are specified. Here is a complete list of the CD recorded material:

1. Giuseppe Verdi. "Rigoletto". La Donna È Mobile. Performed by Imeri Kavsadze.
2. Sul Khan Tsintsadze. Performer Osaka String Orchestra "Tbilisi". Performers Giorgi Babuadze (I violin), Ciprian Marinescu (II violin), Zaza Gogua (viola), Gia Kheoshvili (cello);
3. Jemal Beglarishvili. "Qari Tsvivi". Performed by Tbilisi Girls' Choir. Conductor Omar Burduli;
4. Pyotr Tchaikovsky. "The Queen of Spade". German's aria – «Что наша жизнь? Игра!» Performer Zura-bAnjaparidze;
5. Nodar Gabunia. "The Fable". Narrator: Ramaz Chkikvadze, Cockerel: Jansug Kakhidze, Fox: Levan Veshapidze, Dog: Vakhtang Kakhidze.
6. Lazuri music: Gyuli Ckimi. Performed by Kazim Koionju.
7. Sergei Prokofiev. Sonata for the violin N1, op. 80, allegro. Performed by Mariam Vardzelashvili (piano), Vira Zhuk (violin);
8. Franz Schubert. Sonata A-major, scherzo. Performed by Mariam Vardzelashvili (piano), Vira Zhuk (violin);
9. Johannes Brahms. Piano Trio N 3. Performers Mariam Vardzelashvili (piano), Vira Zhuk (violin), Anna Maria Nemets (cello)
10. Jumber (Juba) Jandieri. "Today Ilia Prays for Georgia". Performer Merab Sepashvili.

The editorial board

88

Editor-in-Chief: MIKHAEL ODZELI
Editors: MZIA JAPARIDZE, TAMAR TSULUKIDZE
Design: VAKHTANG RURUA, VANO KIKNADZE
Translated by: KETEVAN TUKHARELI

Address: 123, D. Agmashenebeli str., Tbilisi
Tel: (+995 32) 295 41 64
Fax: (+995 32) 296 86 78

1. **Giuseppe Verdi**. "Rigoletto". La Donna È Mobile.
Performed by Imeri Kavsadze.
2. **Sulkhan Tsintsadze**. Performer Osaka String Orchestra "Tbilisi".
Performers Giorgi Babuadze (I violin), Ciprian Marinescu
(II violin), Zaza Gogua (viola), Gia Kheoshvili (cello);
3. **Jemal Beglarishvili**. "Qari Tsisvi". Performed by Tbilisi Girls Choir.
Conductor Omar Burduli;
4. **Pyotr Tchaikovsky**. "The Queen of Spade". German's aria –
«Что наша жизнь? Игра!». Performer Zurab Anjaparidze;
5. **Nodar Gabunia**. "The Fable". Narrator: Ramaz Chkikvadze,
Cockerel: Jansug Kakhidze, Fox: Levan Veshapidze, Dog: Vakhtang Kakhidze.

საქართველოს კომპოზიტორთა
აზოგანაგებობის კავშირის
ბუკლეტი

JOURNAL OF CREATIVE
UNION OF COMPOSERS OF
GEORGIA

მუსიკა

2017 **3** (32)

MUSIKA

6. **Lazuri music**: Gyuli Ckimi. Performed by Kazim Kolonju.
7. **Sergei Prokofiev**. Sonata for the violin N1, op. 80, allegro.
Performed by Mariam Vardzelashvili (piano), Vira Zhuk (violin);
8. **Franz Schubert**. Sonata A-major, scherzo.
Performed by Mariam Vardzelashvili (piano), Vira Zhuk (violin);
9. **Johannes Brahms**. Piano Trio N 3. Performers Mariam Vardzelashvili (piano),
Vira Zhuk (violin), Anna Maria Nemets (cello)
10. **Jumber (Juba) Jandieri**. "Today Illa Prays for Georgia".
Performer Merab Sepashvili.

disc

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited.

მადონა (ბიზო, 1988)

კლავია (კლავ) კარგიანი, 1998